

**Država se ne
pravi sama,
za državu
treba plan.**

Sadržaj

Plan za ekonomiju	3
Plan za pravedno društvo	27
Plan za energetiku i klimu	42
Plan za mlade	51
Plan za obrazovanje	69
Plan za pristupanje EU i odnos sa dijasporom	89
Plan za kulturu	98
Plan za pravosuđe i sigurnost	105
Plan za turizam	118
Plan za sport	129
Plan za zdravstvo	136
Plan za javnu upravu	146
Plan za vanjsku politiku	163

Plan za ekonomiju

**Nova radna mjesta
i veća plata!**

- ✔ Poreska reforma u funkciji investicija i zapošljavanja
- ✔ Privatizacija, revizija privatizacije i pasivni podbilans
- ✔ Energetika
- ✔ Drvna industrija
- ✔ Namjenska industrija
- ✔ Bankarstvo
- ✔ Saobraćajna infrastruktura
- ✔ Odgovorna ekonomija po mjeri radnika
- ✔ Poljoprivreda

Naš plan

Svjedoci smo lošeg ekonomskog stanja u BiH koje se ogleda padom ekonomskih aktivnosti na svim poljima te potpunim izostankom kapitalnih državnih projekata u infrastrukturu, energetiku i sve druge grane privrede. Prema Izvještaju o globalnoj konkurentnosti i kvaliteti poslovnog okruženja, zauzimamo posljednje mjesto u Evropi i imamo tendenciju daljnjeg nazadovanja.

Projekcija rasta GDP u 2022. godini u regionu je 2,45% (što je projekcija za BiH) do 3,8% (što je projekcija za Crnu Goru). U narednoj godini nama prijete dodatno usporavanje rasta što je još jedino slučaj sa Sjevernom Makedonijom. Prema trenutnim projekcijama, na začelju smo regije.

Zdrava i stručna radna snaga masovno odlazi iz naše zemlje, direktnih stranih investicija skoro da i nema, a dvije trećine budžeta se troše na administraciju i socijalna davanja.

Socijaldemokratska partija BiH je okupila širok krug ljudi i eksperata iz različitih oblasti ekonomije koji su kreirali ekonomske politike, koje će služiti kao osnova za donošenje novih zakona i politika nakon izbora 2022.

U fokusu ekonomske politike SDP strategije će biti reforma poreskog sistema, te rasterećenje privrede od državnih nameta. U cilju poticanja ekonomskog rasta, SDP je sebi postavio primarne ciljeve i to moderniziranje zakonskih rješenja za različite segmente ekonomije i njihovo usklađivanje sa modernim evropskim praksama, te pokretanje poreske reforme, koja bi značajno smanjila direktno oporezivanje rada povećanjem oporezivanja potrošnje i drugih poreza koji ne opterećuju privredu (širenje poreske baze – npr kroz uvođenje kriptovaluta, što već sve zemlje u okruženju imaju).

Međunarodne institucije su u svojim izvještajima prepoznale da je Bosna i Hercegovina napravila mali ili nikakav iskorak u provođenju UN-ove Agende 2030 za održivi razvoj. SDP BiH će raditi na intenziviranju aktivnosti oko stvarana pretpostavki za provođenje UN-ove Agende 2030 i ostvarivanja ciljeva održivog razvoja. U tom pravcu je potrebno donijeti okvir ciljeva održivog razvoja u BiH provediv na svim nivoima vlasti.

Prioritet nam je stvoriti pozitivno ekonomsko okruženje, aktivnom ulogom države, koje će rezultirati pokretanjem javnih radova, otvaranjem novih radnih mjesta, novom strategijom industrijalizacije i privlačenjem direktnih stranih investicija.

Socijalno pravedna porezna reforma!

PORESKA REFORMA U FUNKCIJI INVESTICIJA I ZAPOŠLJAVANJA

Neusklađen, kompleksan i neuređen porezni sistem stimuliše sivu ekonomiju, te značajno podiže nivo izbjegavanja plaćanja poreza. Visoko oporezivanje plata i visoka cijena rada destimulativno djeluju na investitore, što posebno dolazi do izražaja u uslovima sveukupnog nepovoljnog političkog, ekonomskog i socijalnog ambijenta kakav je u BiH. Duge izmjene propisa uz nestabilno političko okruženje predstavljaju značajan ograničavajući faktor u smislu privlačenja ozbiljnih investicija. Podizanje finansijske discipline u okviru javnog sektora, te smanjenje visokog stepena javne potrošnje predstavlja dodatni prostor poticaja u implementaciji reformi poreskog rasterećenja privrede i rasta plata u realnom sektoru.

ČINJENICE

- ✔ Neusklađen, kompleksan i neuređen porezni sistem
- ✔ Duge izmjene poreskih propisa
- ✔ Visoka poreska opterećenja
- ✔ Nepostojanje harmonizovane poreske politike
- ✔ Destimulativna poreska politika
- ✔ Visok procenat sive ekonomije
- ✔ Nepostojanje finansijske discipline

NAŠ PLAN

Poreska reforma je veoma značajan instrument koji stoji na raspolaganju vlasti pri vođenju i razvojne i socijalne politike, a koji zbog stalnog rasta javne potrošnje nije nikada adekvatno korišten. Naš plan je da u okviru porezne reforme, smanjenjem ukupnih poreznih opterećenja realnog sektora, a posebno direktnih poreza na rad, smanjimo sivu ekonomiju, te kreiramo uslove za rast zaposlenosti, plata, investicija, proizvodnje i izvoza. Cilj SDP-a je krenuti putem usklađivanja minimalne plate sa troškovima života uz istovremeno rasterećenje poslodavaca. Poreska reforma će pozitivno uticati i na javni sektor u dugoročnom periodu, jer će doći do rasta i veće stabilnosti javnih prihoda zbog rasta zaposlenosti (više javnih prihoda po osnovu oporezivanja plata novoupislenih) i rasta privatne potrošnje (veći prihodi od PDV-a).

U Bosni i Hercegovini je primijetno malo ili nikakvo ulaganje u istraživanje i razvoj poslovnog ambijenta, poslovnih tehnologija i radnog okruženja. U saradnji sa državnim institucijama, eventualno uz određene poreske olakšice, poslodavci se mogu stimulirati da investiraju u razvojne projekte u interesu privrednih subjekata, ali i radništva. SDP BiH ima namjeru utemeljiti fondove za istraživanja i razvoj na razinama, te fonove za tehnološko-inovacijski razvoj na razini entiteta i eventualno kantona u entitetu FBiH u saradnji sa poslodavcima u smislu unarpedenja radno-poslovnog okruženja i razvoja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Poticanje konkurentnosti privrede kroz stimulativnu poresku politiku
- ✓ Utemeljenje fondova za istraživanja i razvoj na razinama entiteta i eventualno kantona u entitetu FBiH u saradnji sa poslodavcima i akademskom zajednicom
- ✓ Socijalno pravedniji porezni sistem
- ✓ Stabilan, održiv i jednostavan porezni sistem
- ✓ Pojednostavljenje i pojeftinjenje porezne administracije
- ✓ Pružanje veće pravne sigurnosti
- ✓ Smanjenje poreznog opterećenja rada
- ✓ Povećanje oporezivanja luksuza
- ✓ Uvođenje poreza na transakcije finansijskih institucija
- ✓ Uvođenje poreza priređivačima igara na sreću na razliku uplate i isplate po stopi PDV-a
- ✓ Uvođenje i primjena poreza na nepokretnu imovinu
- ✓ Ukidanje elemenata štetne porezne konkurencije u međuentitetskim odnosima
- ✓ Ukidanje nekonkurentnih poreznih rashoda
- ✓ Suzbijanje sive ekonomije

Revizija privatizacije!

PRIVATIZACIJA, REVIZIJA PRIVATIZACIJE I PASIVNI PODBILANS

Ključni aspekt rada jeste fokus na izradi Zakona o javnim dobrima koji bi trebalo donjeti na nivou BiH. Takvo zakonsko rješenje postoji u svim zemljama Evropske unije kao i ostalim razvijenim zemljama.

Federalni zakoni i to Zakon o privatizaciji, Zakon o Agenciji za privatizaciju, Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka, Zakon o reviziji privatizacije trebaju biti značajno izmijenjeni, kao i niz vezanih zakona u Republici Srpskoj.

ČINJENICE

- ✓ Sistemska greška lomi se preko leđa običnog radnika
- ✓ Obespravljeni radnici bez isplaćenih plata, plaćenih doprinosa, zdravstvenog osiguranja, bez uvezanog radnog staža i otpremnina

- ✓ Imovina kompanija prodana u bescijenje novim vlasnicima
- ✓ Neispunjavanje uslova iz ugovora o privatizaciji od strane novih vlasnika bez posljedica raskidanja ugovora i snošenja odgovornosti pred pravosuđem

NAŠ PLAN

Zakon o javnom dobru BiH mora se temeljiti na principima zaštite, očuvanja i unaprjeđenja vrijednosti ključnih resursa FBiH i njihovom definiranju kao imovine koja se ni prema kojem pravnom osnovu ne može prenijeti kao vlasništvo na bilo koje pravno ili fizičko lice, pa tako ni u postupku privatizacije.

Novi zakon o privatizaciji u FBiH treba temeljiti na principima transparentnosti, učinkovitosti, maksimizaciji vrijednosti ostvarene privatizacijom državnog kapitala, ekskluzivitetu zadržavanja radnih mjesta, posebnom vrednovanju otvaranja novih radnih mjesta u postupku privatizacije i vrednovanju osiguravanja novih tehnologija i tržišta u postupku privatizacije.

Zakon o Agenciji za privatizaciju korigovati u pravcu jačanja nadležnosti agencije za pasivni podbilans te u skladu sa novim Zakonom o privatizaciji, jasnim metodologijama djelovanja u okviru procesa privatizacije.

Zakon o reviziji privatizacije trebalo bi preimenovati u Zakon o reviziji ugovora privatizacije. Kroz zakon neophodno bi bilo da se definiše koja privatizacija ide u reviziju.

Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka treba dopuniti u aspektu zaštite nekretnina preduzeća i banaka u inostranstvu.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Kreirati zakon o javnim dobrima na nivou BiH i FBiH
- ✓ Kreirati novi zakon o privatizaciji u FBiH i RS
- ✓ Dopuniti i korigovati postojeći Zakon o Agenciji za privatizaciju FBiH
- ✓ Preimenovati i dopuniti postojeću zakonsku regulativu o reviziji privatizacije u FBiH i RS
- ✓ Dopuniti postojeći Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka

Energetski sektor nosilac razvoja zemlje!

ENERGETIKA

SDP BiH će energetske politike BiH usklađivati sa energetske i klimatske politikama EU (na osnovu kojih se u zemljama članicama provodi proces energetske tranzicije), prvenstveno transpozicijom pravne stečevine EU u skladu sa preuzetim i budućim obavezama unutar sporazuma o Energetskoj zajednici.

Stav SDP-a je da u procese definisanja i realizacije energetske politike treba da budu uključeni svi društveni akteri, a posebno stručna zajednica i predstavnici nevladinog sektora. SDP će posebno insistirati na nezavisnosti regulatornih tijela i operatora sistema, koji su zaduženi za provođenje akcionih planova, i podržava pristup da njihov rad bude baziran isključivo na stručnim kompetencijama i stavovima.

ČINJENICE

- ✓ Smjernice energetske politike nisu u skladu sa razvojnim pravcima u EU koja je odlučna za provođenje energetske tranzicije
- ✓ Akumulirani gubitak u rudnicima koji su u sastavu holdinga EP BiH se procjenjuje na 500-700 mil. KM;

- ✓ Zabilježeni gubitak Elektroprivrede BiH u 2021. godini je preko 77 miliona KM, Elektroprivreda RS je u 2020. godini zabilježila gubitak od 29 miliona KM, a Elektroprivreda HZHB je u istoj godini prema revizorskom nalazu imala gubitak od 58 miliona KM.
- ✓ Zaustavljene investicije koje vlada SDP-a pripremila u prošlom mandatu (Blok 7, HE Vranduk, VP Podveležje)

NAŠ PLAN

SDP će inicirati izrade/dopune strategija razvoja energetike BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH koje će u realizaciji usvojene vizije i strateških prioriteta razvoja pored sigurnosnih, ekonomskih i okolinskih posebno uvažavati aspekt klimatskih promjena i socijalne aspekte energetske tranzicije. U skladu sa uobičajenom praksom EU, SDP će provođenje strategije u periodu 2020-2030. zasnovati na odgovarajućim planovima razvoja i operativnim akcionim planovima.

Insistirao se na donošenju ključne nedostajuće legislative i regulative vezane za gradnju novih energetske objekata i implementacija evropske regulative koja obezbjeđuje efikasno i transparentno ishoda dozvola za njihovu gradnju. Posebno će se raditi na donošenju ključnih zakona iz ove oblasti koji već duže vremena čekaju na razmatranje u organima zakonodavne vlasti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Projekti bazirani na principima efikasnog i okolinski odgovornog korištenja energijskih resursa
- ✓ Pokretanje zaustavljenih investicija u Blok 7, HE Vranduk i razvoj VP Podveležje
- ✓ Sigurnost snabdijevanja i pristupačnost energije uz smanjenje energetske siromaštva
- ✓ Unaprjeđenje poslovnog upravljanja energetske sektorom
- ✓ Razvoj tržišta električnom energijom i integracija u regionalno tržište
- ✓ Razvoj tržišta gasom i integracija u regionalno tržište
- ✓ Dekarbonizacija energetske sektora
- ✓ Ulaganje u obnovljive izvore energije i odsumporavanje postojećih termoelektrana

Savremena i ekološki prihvatljiva drvena industrija!

DRVNA INDUSTRIJA

Drvena industrija je važan segment privrede BiH. Svoj razvoj zasniva na korištenju domaćih prirodnih resursa i tradicionalno je izvozno orijentirana. Najznačajniji parametri njenog značaja za ekonomiju BiH ogledaju se u domaćoj sirovini koja je raspodijeljena na čitavom prostoru BiH, pa pored ekonomskog ima i veliki lokalni, odnosno regionalni i socijalni značaj.

Drvena industrija BiH ima višegodišnju tradiciju, i najstarija je industrijska grana u BiH. Ekološki je prihvatljiva privredna grana koja bilježi visok suficit. U prvoj polovini 2022. godine vrijednost izvoza je iznosila 926,3 miliona KM što je za 23 % posto više od vrijednosti u istom periodu 2021. godine, dok je vrijednost uvoza u prvih šest mjeseci 2022. godine iznosila 286,5 miliona KM, 40 % više nego za isti period 2021. godine.

Trenutno u BiH ima oko 1.500 preduzeća drvne industrije, a sektor šumarstva i drvne industrije u BiH upošljava oko 30.000 radnika. Nesumnjivo je da su do sada ostvareni rezultati u sektoru drvne industrije dobrim dijelom posljedica njezinih komparativnih prednosti (velik udio domaćih sirovina, relativno niska ulaganja, itd). Međutim, one nisu

dovoljne za daljnji razvoj, te otuda potreba za poticanje njenih konkurentskih i izvoznih sposobnosti, koje u budućnosti trebaju biti orijentirane ka većoj finalizaciji.

ČINJENICE

- ✓ Zakon o šumama u proceduri usvajanja
- ✓ Više od 50% proizvoda od drveta koji se izvoze su sa minimalnom ili bez dodatne vrijednosti
- ✓ Siva zona na nivou 50%

NAŠ PLAN

Poticanje konkurentskih i izvoznih sposobnosti u sektoru drvne industrije koji u budućnosti moraju biti orijentirane ka većoj finalizaciji.

Usvajanjem Zakona o šumama i podzakonskim aktima, obezbijediti da prioriternu eksploataciju sirovine imaju finalisti, odnosno izvoznici.

Obezbijedit ćemo sve preduvjete za uspostavljanje kvalitetne i kontinuirane saradnje i povezivanja drvne industrije sa obrazovnim institucijama. Nadalje, radit ćemo na stvarnoj povezanosti šumarstva i drvne industrije, te na unapređenju korištenja niževrijednih drvnih sortimenata.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uzgoj, eksploataciju i preradu drveta proglasiti strateškom granom privrede u BiH
- ✓ Formirati neovisan institut za šumarstvo i drvnu industriju
- ✓ Povezati šumarstvo i drvnu industriju
- ✓ Saradnja i povezivanje drvne industrije sa obrazovnim institucijama
- ✓ Unapređenje korištenja niževrijednih drvnih sortimenata

Snažna namjenska industrija po NATO standardima!

NAMJENSKA INDUSTRIJA

Zbog postojećeg stanja u privrednim društvima namjenske industrije u BiH neophodno je poslovno restrukturiranje i modernizovanje u funkciji povećanja poslovne efikasnosti. Ovim bi se spriječilo dalje obezvređivanje i uništavanje tih društava. Postojeći sistem upravljanja je neefikasan zbog čega se u nekim društvima stvaraju i stalno uvećavaju gubici. Osnovni cilj je preživljavanje, odnosno rast u uslovima borbe sa konkurencijom. Važeći zakoni ne dozvoljavaju tranziciju vlasničke strukture u dijelu većinskog vlasništva države. Privredna društva u privatnom vlasništvu se nadziru od članova upravnih organa i dioničara pa je korištenje resursa efikasnije.

ČINJENICE

- ✓ Aktuelno obezvređivanje imovine
- ✓ Neefikasno upravljanje koje generiše gubitke

NAŠ PLAN

Predložiti mjere za realizaciju ciljeva za namjensku industriju BiH u skladu sa načelima SDP-a, dosadašnjim politikama i ciljevima kao i aktuelnoj ekonomskoj situaciji i trendovima u BiH.

Poslovno restrukturirati i modernizovati privredna društva namjenske industrije, po potrebi, i to: organizacijski, finansijski i upravljački; Sanirati unutrašnji dug privrednih društava iz namjenske proizvodnje kroz dokapitalizaciju (Vlada i privatni dioničari); Poticati privredna društva iz namjenske industrije da pokrenu proces kodifikacije proizvoda po NATO-standardima; Poticati privredna društva iz namjenske industrije da povećaju izdvajanja za naučno-istraživački rad i obrazovanje potrebnih kadrova; Poticati privredna društva iz namjenske proizvodnje da sa kooperantima obezbijede uslove za povećanje proizvodnje, izvoza, supstituciju uvoza i zaposlenost stručnih kadrova.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Novi Zakon o upravljanju državnim kapitalom u privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala

BANKA

Finansijski sektor u službi razvoja privrede BiH

BANKARSTVO I OSIGURANJE

Za svaku nacionalnu ekonomiju a posebno zemlje u tranziciji, bankarski sektor predstavlja okosnicu razvoja privrede. Stanje tržišta povezano je i sa ciljevima i aktivnostima banaka, koje na našem tržištu uglavnom provode politike matičnih kompanija i koje se ne stavljaju u službu razvoja privrede. Našim tržištem dominiraju velike međunarodne bankarske grupacije dok je uloga domaćih kao i državnih banaka svedena na minimum. Nedostatak banaka srednje veličine, kao i uloge državnih banaka odražava se na nedostatak podrške i ponude banaka u kreditiranju malih i srednjih preduzeća, namjenske industrije kao i strateških grana (poljoprivreda, turizam, infrastruktura). Bankarski sektor nije u službi razvoja privrede i kroz kreditne aktivnosti banka posljednjih godina je primjetno povećan udio nenamjenskih i kratkoročnih kredita koji nemaju karakter poticaja privrednom razvoju. Banke se fokusiraju na kratkoročno kreditiranje likvidnosti kao i vrijedonosnih papira entitetskih vlada, što svakako ne doprinosi privrednom rastu. Konstantnim slabljenjem domaćih banaka isključuje se mogućnost provedbe mjera i specifičnih razvojnih programa unutar BiH. Takvo stanje nije povoljno i sa aspekta mogućnosti dugoročnog planiranja i

provedbe mjera makroekonomske politike i upravljanja bankarskim sistemom.

Sektor Osiguranja

Iako prema udjelu u ukupnim finansijskim uslugama dolazi odmah iza banaka, sektor osiguranja je prilično neuređen segment finansijskog tržišta. U vrijeme kada smo izloženi raznovrsnim rizicima segment osiguranja treba igrati vrlo važnu ulogu u svakoj nacionalnoj ekonomiji. U tom pogledu, posebnu pažnju treba posvetiti privatnom ali i socijalnom osiguranju. U socijalnom osiguranju neophodno je razmotriti dugoročno održive modele zdravstvenog i penzionog osiguranja, usklađene sa mogućnostima i kapacitetima budžeta na različitim nivoima. U privatnom osiguranju neophodno je proširiti paletu usluga koje se nude ali i iskoristiti potencijale osiguravajućih društava kao investitora na finansijskom tržištu.

ČINJENICE

- ✓ Od ukupnog broja banaka u Bosni i Hercegovini, 70% tržišta kontrolišu velike banke
- ✓ Usporeni rast kreditne aktive prisutan više od 5 godina, direktno utiče na siromašan rast BDP
- ✓ Konstantno opadanje tržišnog učešća i uticaja domaćih i državnih banaka
- ✓ Prisutan je povećan rast kratkoročnih kredita privredi i potrošačkih kredita stanovništvu u ukupnoj aktivni banaka
- ✓ Postojanje dva regulatorna okvira za rad banaka
- ✓ Nuređen sektor osiguranja

NAŠ PLAN

Zalažemo se za određivanja politike kojima bi se podržalo djelovanje komercijalnih banaka u oblastima koje su od strateškog značaja za ekonomiju u cilju privrednog rasta i zapošljavanja. Uz naglašavanje potrebe strateškog i planskog pristupa, moguće je izdvojiti mjere koje mogu dati brze efekte na dostupnost, cijenu i kvalitetu bankarskih usluga za privredu i stanovništvo. Izmjena zakonskih propisa prouzročila bi povećanje efikasnosti procesa u koje su uključene banke i različite institucije imalo bi dugoročne i značajne efekte na dostupnost, brzinu i cijenu bankarskih usluga za privredu i stanovništvo.

Sredstva kojima raspoložu državne institucije, ministarstva i fondacije trebaju se iskoristiti za formiranje kreditnih linija i garantnih fondova po strateškim oblastima, a kojima bi upravljale razvojne banke ili namjenske fondacije. Razvoj novih principa upravljanja državnim kapitalom, definisanje strateških grana i planova, podrška aktivnostima komercijalnih banaka, imali bi efekte na privredni rast i zapošljavanje. Kretati se ka ujednačavanju propisa u RS i FBiH, te dugoročno ka osnivanju zajedničkog kontrolnog mehanizma u vidu Agencije za bankarstvo na nivou BiH.

Kroz izmjenu regulative u bankarstvu, sektor će biti usmjeren da određeni procenat svojih aktivnih sredstava, do 5%, ulože u fondove riziko-kapitala (FRK), odnosno da svojim klijentima omoguće ulaganje kroz takve fondove. Cilj ove mjere je poticati start-up preduzeća, prvenstveno u vlasništvu mladih, za koje banke procijene da imaju dobru poslovnu perspektivu.

Na taj način bi se u funkciju razvoja i zapošljavanja stavili mehanizmi koje banke posjeduju pri procjeni rizika investiranja u različite projekte. Tako bi se vršila selekcija kvalitetnih projekata, a rizik investiranja bi u određenom omjeru bio podijeljen sa klijentima koji su zainteresirani za intenzivniji odnos rizik/povrat. Na ovaj način se proširuje bankarska ponuda, unpaređuje ponuda finansijskih proizvoda na tržištu, te daje prilika finansiranju perspektivnih start-upova bilo kroz dužničke ili vlasničke instrumente.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Poticanje razvoja finansijskih tržišta
- ✓ Redefinisanje uloge i jačanje Razvojne banke i jačanje Union Banke
- ✓ Kreiranje kreditno-garantnih fondova: stambeni, poticaj privredi, poljoprivredi i drugim strateškim granama
- ✓ Potaknuti formiranje bankarskih fondova riziko-kapitala
- ✓ Usaglašavanje/harmonizacija zakonskih rješenja
- ✓ Implementacija međunarodnih bankarskih standarda prilagođena tržištu i bankama
- ✓ Razvijanje održivih modela socijalnog osiguranja (posebno penzionog i zdravstvenog)
- ✓ Širenje obima i ponude privatnog osiguranja
- ✓ Korišćenje investicinog potencijala društava za osiguranje

Razvoj saobraćajnog sistema Bosne i Hercegovine

SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Uzimajući u obzir da transport predstavlja „krvotok“ razvoja cjelokupne privrede društva, odnosno države, možemo doći do zaključka da ulaganja u infrastrukturu direktno utiču na povećanje standarda života svih građana Bosne i Hercegovine.

O značaju razvoja transporta najbolje govori činjenica da ovaj sektor donosi 10% bogatstva Europske Unije mjenog na temelju bruto domaćeg proizvoda (BDP), te iznosi oko jednog triliona EUR-a godišnje. Transport osigurava više od deset miliona radnih mjesta u Europskoj Uniji, te kao takav predstavlja jednu od ključnih privrednih grana, kako u državama članicama Europske Unije, tako i u Bosni i Hercegovini.

Ukoliko uzmemo u obzir opredjeljenje Bosne i Hercegovine ka ulasku u Evropsku Uniju, razvoj savremene saobraćajne infrastrukture se nameće kao jedno od primarnih pitanja daljnjeg napretka Bosne i Hercegovine.

ČINJENICE

- ✓ U Bosni i Hercegovini se nalazi veliki broj magistralnih i regionalnih cesta koje zahtijevaju značajne intervencije.
- ✓ Crne tačke na cestovnoj mreži, loša geometrija, gusta izgrađenost duž trase koja ne omogućava odgovarajuću rekonstrukciju (obilaznice), uska grla u većim gradovima
- ✓ Spora dinamika izgradnje autocesta
- ✓ Veliki dio željezničkih pruga zahtijevaju rekonstrukciju, veliki broj jednokolosječnih pruga, neelektrificirani dijelovi mreže infrastrukture željezničkog transporta
- ✓ Mali udio željezničkog vida transporta u cjelokupnom transportnom sistemu Bosne i Hercegovine
- ✓ Od 27 zvanično registriranih aerodroma u Bosni i Hercegovini, samo su četiri od njih (Sarajevo, Banja Luka, Mostar i Tuzla) registrirana za međunarodni saobraćaj.
- ✓ Navedeni aerodromi zahtijevaju proširenje kapaciteta.
- ✓ Udio vodenog transporta u cjelokupnom transportu Bosne i Hercegovine je ispod 1%
- ✓ Zapušteni riječni plovni putevi, nepostojanje tehnološki moderne flote (tegljenje umjesto potiskivanja), tehnička i tehnološka zastarjelost, devastirane luke i nedostatak brodogradilišta s navozom.
- ✓ Nije otvoren niti jedan novi kilometar autoputa od 2014 godine;
- ✓ Tunel Hranjen u koji su investirane na stotine miliona KM nije završen;

NAŠ PLAN

Mi u SDP smatramo da je saobraćajna infrastruktura temelj za poboljšanje životnog standarda u našoj državi s toga je neophodno posvetiti se razvoju transportnog sistema i svih vidova saobraćaja u BiH. U cestovnom prometu najveći prioritet je ubrzanje izgradnje autoputa na koridoru Vc, modernizacija magistralnih i regionalnih cesta, te ubrzati izgradnju prekograničnog mosta Svilaj na rijeci Savi (Koridor Vc) i mosta u Gradiški (Veza sa Koridorom X). U oblasti željezničke infrastrukture uraditi rekonstrukciju šina s ciljem povećanja dozvoljene brzine i sigurnosnih nivoa na mreži kako bi se postigli EN standardi, TSI I UIC standardi brzine. Potrebno je i unaprjeđenje kapaciteta utovara i istovara na teretnim terminalima je neophodno radi osiguranja značajnog domaćeg i međunarodnog intermodalnog prometa. Nastavak elektrifikacije na cijeloj mreži kroz srednjoročni i

dugoročni period s fokusom na linije Brčko – Tuzla i Doboj – Zvornik.

Za oblast zračnog transporta najvažniji projekti su rekonstrukcija i proširenje kapaciteta postojećih terminala Sarajevo, Mostar, Tuzla i Banja Luka. Nužno je i ubrzavanje procesa i ispunjavanje normi vezanih za preuzimanje letova unutar gornjeg sloja neba. Vodeni transport zahtijeva reviziju plovnih puteva i infrastrukture, investicije u razvoj luka na Savi, te pripreme u smjeru izgradnje luke u Neumu.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Ubrzati izgradnju Autoceste A1 na Koridoru Vc
- ✓ Bosna i Hercegovina mora insistirati na prolazak Jadransko-jonske autoceste kroz južni dio Bosne i Hercegovine
- ✓ Rekonstruisati i obnoviti postojeće magistralne i regionalne puteve
- ✓ Riješiti probleme uskih grla u većim gradovima
- ✓ Mapiranje crnih tački i rekonstrukcija istih
- ✓ Usklađivanje zakona i pratećih pravilnika na međuentitetskom i međukantonanom nivou
- ✓ Izrada nove, realnije i konkretnije Okvirne strategije razvoja saobraćaja u Bosni i Hercegovini
- ✓ Revizija dinamike realizacije postojeće Okvirne transportne strategije 2015-2030.
- ✓ Donošenje novog Zakona o bezbjednosti saobraćaja u BiH (ZOPS)

**Pošten posao, uvažavanje prava,
dostojanstveni uslovi, pristojne plate**

ODGOVORNA EKONOMIJA PO MJERI RADNIKA

Prema svom historijskom naslijeđu i programskom opredjeljenju SDP BiH je radnička partija. Dok sindikat brani ekonomske interese radnika, SDP BiH u svom djelovanju štiti, jača i promovise političke interese radničke klase. Čvrsto stojimo na premisama radničkog pokreta koje jasno naglašavaju da rad nije roba, da je sloboda sindikalnog udruživanja ključna za razvoj društva i da siromaštvo u svakom obliku usporava napredak cijelog društva.

Od oko 600.000 formalno zaposlenih radnika u našoj zemlji njih 25% živi u radničkom siromaštvu. Pored njih čak 1,4 miliona građana spada u rezervnu armiju rada što uključuje nezaposlene radnike, neplaćene pomažuće članove porodice i ekonomski neaktivne radnike, te neformalne radnike u maloj poljoprivredi, radnike na crno, domaćice, itd.

Većina ovih radnica i radnika živi u siromaštvu i na rubu egzistencije. Položaj i interesi navedenih pripadnika radničke klase, te bivših radnika u penziji i budućih radnika na školovanju je polazište ekonomske politike i političkog promišljanja i djelovanja SDP BiH.

ČINJENICE

- ✓ U Bosni i Hercegovini vlada masovna nezaposlenost s globalno najvećom stopom nezaposlenosti među mladima od preko 60%
- ✓ Rad na crno i neplaćanje doprinosa su sveprisutna praksa

- ✔ Više od polovine radno sposobnog stanovništva nije aktivno na formalnom tržištu rada
- ✔ Alarmantno niska stopa ekonomske aktivnosti žena
- ✔ Dugoročna nezaposlenost brojnih radnika, naročito iznad 50 godina
- ✔ Velika nezaposlenost među osobama s invaliditetom
- ✔ Nezaštićenost i nesigurnost radnika u poljoprivredi, malih proizvođača i obrtnika
- ✔ Česti slučajevi krađe plata kroz uskraćivanje toplih obroka, naknada za prevoz i drugih prava
- ✔ Odlazak stručnih i obučanih radnika u inostranstvo
- ✔ Loša reguliranost oblasti angažmana inostrane radne snage za deficitarna zanimanja.

NAŠ PLAN

Ostvarenje boljeg radničkog materijalnog standarda koji odgovara aktuelnim cijenama i troškovima svih potrepiština koje omogućavaju dostojanstven život radnika i radnica i njihovih porodica.

Vidljivo poboljšanje društvenog položaja radnika, te uravnoteženje između rada i kapitala kako bi radnici postali subjekt moći i kao takvi mogli utjecati na društvena zbivanja u BiH. Osigurati da radnici kroz razgovor, pregovor i dogovor putem sindikalnog udruživanja i djelovanja, te drugih vidova ekonomske demokratije ravnopravno učestvuju u kreiranju boljeg društva.

Boriti se protiv rodni razlika, ekonomskog siromaštva i ovisnosti radnica. Štititi javna dobra države BiH u interesu radničke klase, te u fokus ekspanzivnog ekonomskog reformskog programa kao osnovni cilj staviti borbu protiv nezaposlenosti i borbu za bolje uslove rada.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Povećanje minimalne i prosječne plate, te suzbijanje krađe plata
- ✔ Smanjenje broja nezaposlenih
- ✔ Osigurati poštivanje osmosatnog radnog vremena i slobodnih dana odmora
- ✔ Plansko suzbijanje rada na crno, neuplaćivanja doprinosa i neplaćenog prekovremenog rada
- ✔ Razviti koncept društvenog poduzetništva i radničkog upravljanja firmama
- ✔ Programi za veću zaposlenost mladih, žena i dugoročno nezaposlenih
- ✔ Inkluzija radnika s invaliditetom u tržište rada
- ✔ Sistemsko rješenje za radnike bez uvezanog radnog staža
- ✔ Bolja zaštita na radu i uslovi rada
- ✔ Liberalizacija i pojednostavljenje procesa registracije i angažmana inostrane radne snage u deficitarnim zanimanjima.

Planski razvoj strateški važnog sektora

POLJOPRIVREDA

BiH je država čije se stanovništvo tradicionalno bavi poljoprivrednom proizvodnjom. U prilog cijeloj ideji napretka, raspoloživi podaci nedvojbeno ukazuju na veoma velike prirodne potencijale naše zemlje koji uz pravilno i kvalitetno osmišljen sistem razvoja i djelovanja, garantiraju ukupni napredak.

Rješenja u oblasti poljoprivrede svakako trebaju biti okrenuta integracijama u brojne međunarodne organizacije, uz prethodnu prilagodbu zakonsko-institucionalnih segmenata sektora, koji moraju osigurati uslove za poštovanje trenutno važećih kriterija EU za ovaj sektor. SDP BiH kao partija koja je svjesna značaja ovog sektora u budućnosti neće dozvoljavati uništavanje i rasprodaju prirodnih resursa. Poljoprivreda je posebno značajna jer u vremenu krize i izazova sa kojima se država suočava ima sposobnost da uz ograničena, ali planska i svrsishodna ulaganja unaprijedi nivo svoje proizvodnje, te stabilizira privredu i ekonomiju države. EU trenutno značajna sredstva ulaže u poljoprivredu. U skladu s tim, veliki je potencijal u neiskorištenim EU fondovima koji su kroz razne oblike projektnih aktivnosti raspoloživi zemljama našeg statusa.

ČINJENICE

- ✓ Na nivou države ne postoji Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja koje bi reguliralo rad cjelokupnog sektora u državi
- ✓ Ne postoji sistem koji omogućava pravovremeno i svrsishodno usmjeravanje te jasno praćenje sredstava na nivoima entiteta, kantona i opština

- ✔ Poljoprivredni posjedi su neracionalno malih površina, u prosjeku ispod tri hektara, dok je prosjek u zemljama EU iznad 14 hektara
- ✔ Nepovoljna struktura proizvodnje, pa se ne vrše dovoljna ulaganja u proizvodnju onih proizvoda za koje postoje najveći potencijali
- ✔ Nepostojanja adekvatnog sistema otkupa ili skladištenja
- ✔ Država je u deficitu i sa skladištima i rashladnim kapacitetima. To se naročito negativno odražava na otkupne cijene koje variraju, a proizvođači nisu zaštićeni
- ✔ Nedovoljna i zastarjela poljoprivredna mehanizacija

NAŠ PLAN

Neophodan je razvoj jedinstvenog i centralizovanog informacionog sistema, koji će unaprijediti postojeće sisteme za sakupljanje podataka, omogućiti analizu i razvoj komplementarnih sistema, koji će imati za cilj centralizovano praćenja stanja usjeva, obezbjeđivanje kvalitete proizvodnje, te obezbijediti relevantnu osnovu za planiranje razvoja i donošenje strateških odluka.

Potrebno je razviti adekvatnije informacione sisteme i registre, te olakšati proces registriranja poljoprivrednih gazdinstava. Nužno je i sprovesti neophodnu edukaciju proizvođača kako po pitanju educiranosti o konkretnim sortama i kulturama koje proizvode tako i o načinu podizanja i održavanja nužne razine kvalitete.

Strategija poljoprivrednog sektora i ruralnog razvoja mora da ponudi adekvatna i provodiva rješenja upravo na državnom a potom i entitetskom nivou te da kroz niz predloženih mjera počne sanirati pobrojane nedostatke a sektor počne vraćati na poziciju koju on, po svojim za sada neiskorištenim kapacitetima, zaslužuje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Potpunija iskorištenost prirodnih resursa i masovnija poljoprivredna proizvodnja uz čvršću vezu sa produktivnijom prehrambenom industrijom
- ✔ Regulisanje stabilnijeg tržišnog lanca, te povećanje izvoza poljoprivrednih proizvoda kroz podizanje konkurentnosti
- ✔ Modernizacija Sektora kroz efikasniji transfer znanja i tehničko-tehnološki napredak
- ✔ Efikasniji sistem finansiranja sektora uz značajnije poticanje ruralnog razvoja
- ✔ Institucionalne reforme i usklađenost zakonskih propisa u skladu sa zahtjevima i potrebama EU integracija
- ✔ Obimnija i planirana upotreba sredstava iz EU sredstava za razvoj poljoprivrede;

KONKURENTNOST I INOVACIJE

Stanje u Bosni i Hercegovini u pogledu konkurentnosti i inovacija, u odnosu na zemlje u regiji, nije na zavidnom nivou te uveliko zaostaje. Po zadnjim istraživanjima Bosna i Hercegovina zaostaje u konkurentnosti i inovacijama, od 130 zemalja koje su se našle na listi BiH zauzima 107. mjesto dok se na listi za inovacije za 2021. godinu nalazi na 75. mjestu.

Bez unapređenja, neophodnog ulaganja u inovacije i povećanje konkurentnosti, nema ni ekonomskog razvoja. Činjenica je da su najkonkurentnije privrede ujedno i najinovativnije i da su to države koje su najbliže društvu znanja, a to su Švicarska, Švedska, Danska, Holandija, Njemačka i druge države.

Što se tiče Bosne i Hercegovine loša ekonomska situacija, nepovoljna klima za investitore, sporo usvajanje zakona, visoka stopa nezaposlenosti, korupcija i kontinuirana politička nestabilnost sigurno su doprinijeli da BiH bude ovako loše rangirana u ovim istraživanjima.

ČINJENICE

- ✓ Najlošije rangirani su faktori koji se odnose na državnu politiku i državnu – javnu potrošnju te cjelokupni pravno-regulativni okvir posebno onaj vezan za rješavanje sporova, zaštitu vlasništva i intelektualne svojine

- ✓ BiH je loše rangirana po svim stavkama koje se odnose na infrastrukturu
- ✓ Kreditni rejting zemlje je najlošije ocijenjen u makroekonomskom okruženju
- ✓ BiH se suočava sa problemima nedostatka obučene i produktivne radne snage kao i spobnosti zadržavanja obučenih i školovanih kadrova
- ✓ Niska ocjena za transfer tehnologije i direktne strane investicije
- ✓ BiH već godinama ima najmanje ocjene iz zadnja dva stuba konkurentnosti koji se odnose na poslovnu sofisticiranost i inovativnost zemlje

NAŠ PLAN

SDP će se zalagati za stvaranje tehničkih, kadrovskih, finacijskih pretpostavki za prihvatanje i implementiranje savremenih tehnologija u svim oblastima. Prihvatanje savremenih tehnologija u poslovnom i privatnom životu, informatizacija i integrisanje savremenih komunikacijskih tehnologija i kanala u djelovanje javnog sektora je nezaobilazno u globaliziranom svijetu. Usmjeriti ćemo državu ka stvaranju pretpostavki za izgradnju sofisticiranih proizvodnih procesa, jačanje kapaciteta za inovacije i inovativnost, pružanje podrške cjelokupnom istraživačkom procesu, te davanje podrške talentovanim mladim ljudima i veća izdvajanja iz budžeta za naučno-istraživački rad.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Implementiranje savremenih tehnologija u svim oblastima
- ✓ Povoljniji uslovi kreditiranja inovatora i proizvođača
- ✓ Ulaganje u sofisticirane proizvodne procese
- ✓ Jačanje kapaciteta za inovacije i inovativnost
- ✓ Briga o talentiranim mladim inovatorima
- ✓ Efikasnija i brža zaštita inovacija

Plan za pravedno društvo

**Za ljude i njihovo
dostojanstvo!**

- ✔ Siromašni i nezaposleni
- ✔ Osobe sa invaliditetom
- ✔ Penzioneri i starije osobe
- ✔ Borci
- ✔ Prognani, izbjeglice i povratnici
- ✔ Majke, porodilje i višečlane porodice

Naš plan

Pitanje socijalne pravde obuhvata uspostavu sistema koji omogućava jednak pristup i ravnomjernu, izbalansiranu raspodjelu javnih dobara i resursa svim kategorijama stanovništva na principu jednakopravnosti i poštovanja ljudskog dostojanstva svakog građanina. Za SDP BiH, uspostava socijalno pravednog sistema podrazumijeva poduzimanje niza mjera i postupaka koji će omogućiti dostupnost javnih resursa širim kategorijama stanovništva po principu prioritiziranja socijalno ugroženih ili zapostavljenih kategorija stanovništva. Jednako, nužno je izgraditi izbalansiran, pravedan sistem opterećenja i naplate potraživanja države, nužnih za osiguranje sredstava za podržavanje socijalnih programa. SDP BiH se zalaže za humani, demokratski, održivi razvoj Bosne i Hercegovine zasnovan na socijalno odgovornoj tržišnoj privredi, socijalnom blagostanju, socijalnoj pravdi, pluralizmu vlasništva, političkom pluralizmu i jakoj ulozi participativne demokratije i civilnog društva. Uspostava socijalne pravde podrazumijeva prije svega osiguranje stabilnih osnova za ostvarenje temeljnih prava i osiguranja osnovnih egzistencijalnih prioriteta za siromašne, nezaposlene, penzionere, boračke kategorije, povratnike i prognanike, ugrožene porodice i samohrane roditelje i druge zapostavljene kategorije.

Smatramo da je u političkom životu BiH nakon decenija nametanja nacionalističkog koncepta bavljenja ciljano generisanim prijetnjama i fiktivnim nacionalnim interesima, od presudne važnosti fokusirati se na konkretna pitanja od značaja za stanovnika Bosne i Hercegovine, obespravljene i siromašne grupe građana i pojedince koji su nositelji prava. To znači i promjenu paradigme koncepta razvoja države. Iako se u Bosni i Hercegovini značajna sredstva iz budžeta izdvajaju za programe socijalnog davanja, procjene kažu da tek 17% od ukupnih sredstava zapravo dopijaju u ruke najsiromašnijih kategorija stanovništva. Opredjeljujemo se za koncept održivog razvoja gdje je čovjek cilj i faktor razvoja. Riječ je o „razvoju sa ljudskim likom“. Prvi cilj održivog razvoja i uspostave socijalno senzibiliziranog, pravednog društva je borba protiv siromaštva.

Izbalansirana primanja svih pripadnika boračke populacije!

BORCI

Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini demobilisani borci čine približno 750.000 od ukupne populacije u državi, odnosno 550.000 u Federaciji BiH i oko 200.000 u Republici Srpskoj. Iako se iz budžeta na svim nivoima izdvajaju značajna sredstva za pomoć boračkim kategorijama po različitim osnovama, demobilisani borci su suočeni sa siromaštvom, nezaposlenošću i čestom diskriminacijom na osnovu dobi pri zapošljavanju.

Iako boračka populacija i danas predstavlja društveno izrazito potentnu kategoriju stanovništva, nisu utvrđene zakonske mjere aktivne podrške zaposlenju demobilisanih boraca i osiguranju mogućnosti privređivanja za svoje porodice.

ČINJENICE

- ✓ Iako se za izdvajanja za boračke kategorije u BiH mjere u stotinama miliona na godišnjem nivou, korisnici primaju naknade u prosječnom iznosu od tek 263 KM mjesečno;
- ✓ Tek 28,5% korisnika dolazi iz najsiromašnijeg dijela stanovništva u odnosu na čak 16,8% korisnika koji dolaze iz kategorija stanovništva sa visokim primanjima;

- ✔ Što se tiče raspodjele novca, manje od jedne trećine se raspoređuje osobama iz najsiromašnijeg sloja stanovništva dok blizu 20 % naknada koriste lica koja pripadaju gornjem potrošačkom sloju;
- ✔ Lica iz gornjeg imovinskog staleža u prosjeku primaju 500 KM više po osnovu boračkih naknada od najsiromašnijih boračkih kategorija;

NAŠ PLAN

SDP BiH će poduzeti niz mjera kojim će osigurati ravnomjernu raspodjelu sredstava za boračku populaciju, fokusiranu na realne potrebe ove populacije, te na njene najugroženije pripadnike.

Posebno će se voditi briga o omogućenju radne aktivacije boračke populacije, koja se sve teže zapošljava, kako zbog ukupnih ekonomskih okolnosti, tako i zbog dobne strukture boračke populacije koja se tretira kao neperspektivna pri uposlenju u privatnom i javnom sektoru.

Uvođenjem centralizovanih sistema praćenja podrške osiguraće se efikasnost u provedbi planiranih mjera. Trenutno, borci spadaju u teže upošljivu kategoriju s obzirom da se uglavnom radi o populaciji starijoj od 50 godina. Omogućenjem povrata doprinosa za subjekte koji uposle članove boračke populacije namjerava se stimulirati njihovo uposlenje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Unapređenje jedinstvenog registra boraca;
- ✔ Uspostava boračkog fonda, putem kojeg će, uz druge usluge, biti vršen povrat uplate ukupnog iznosa doprinosa na plate novozaposlenih boraca;
- ✔ Definiranje cenzusa za korištenje određenih prava, tako da osobe sa visokim ličnim prihodima po drugim osnovama ili u drugim državama neće moci koristiti boračke beneficije;
- ✔ Kroz koncept socijalnog poduzetništva osigurati stabilnost i razvoj preduzeća koja upošljavaju boračku populaciju;
- ✔ Uvođenje boračkog dodatka za one koji ne mogu na drugi način osigurati mjesečna primanja za egzistencijalni minimum za njihovu porodicu;

**Za zdrave, sigurne i
zaštićene porodice!**

MAJKE, PORODILJE I VIŠEČLANE PORODICE

Neusklađenost pravnog okvira na području FBiH kojim se reguliše pitanje isplate porodiljskih naknada ima za posljedicu diskriminaciju po svim osnovama u ostvarivanju ovog prava. Također, majke u statusu povratnica dodatno su diskriminirane nemogućnošću ostvarenja prava na porodiljnu naknadu u mjestu rada, ukoliko rade u drugom entitetu. Nepostojanje zakonske regulative kojom se porodice potiču na doprinošenje porastu stope nataliteta je ozbiljan problem. Najštetnija posljedica neadekvatnog rješavanja statusa porodilja i majki je pojava „bijeke kuge“ u nezapamćenim razmjerima u Bosni i Hercegovini, što za posljedicu ima rapidno starenje stanovništva i smanjenje radnog potencijala i produktivnosti ukupne društvene zajednice.

ČINJENICE

✓ Pitanje zaštite porodica sa djecom, dakle i prava majki porodilja je u nadležnosti entiteta i kantona, te u Bosni i Hercegovini ne postoji propis koj na jedinstven način reguliše ovo

pitanje. Vlade entiteta su nadležne za donošenje zakonskih propisa koji regulišu oblast, dok ove mjere primjenjuju kantoni u FBiH i Javni fond za dječiju zaštitu u RS-u;

- ✓ Neujednačena prava samohranih roditelja i majki porodilja;
- ✓ Veliki problem predstavlja nemogućnost osiguranja naplate alimentacije;

NAŠ PLAN

Presudno je bitno osigurati zaštitu prava i dostojanstvo porodilja koje nisu tipični socijalni slučajevi u stanju socijalne potrebe, nego važan dio sveukupnog radnog potencijala društva koji svojim sposobnostima i kapacitetima doprinose njegovom razvoju.

Uspostavom kvalitetnih mjera podrške porodiljama i porodicama sa više djece, osiguraće se biološka osnova za revitalizaciju društva, njegovih produktivnih kapaciteta, te posredno i dugoročna dobna uravnoteženost, zaštita pozicije starijeg stanovništva i drugih kategorija sa umanjenom radnom sposobnošću.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Ujednačavanje, jednako pravo pristupa i korištenja porodiljnih naknada;
- ✓ Ujednačena izdvajanja za nezaposlene porodilje i Fond dječije zaštite na nivou FBiH kroz koji će majke i porodilje biti u mogućnosti koristiti novčane naknade;
- ✓ Za nezaposlene majke će biti osigurana mjesečna sredstva porodiljskog doplatka u iznosu ne manjem od polovine minimalne plate;
- ✓ U sklopu natalitetne politike biće osigurane naknade za majke troje i više djece;
- ✓ Formiranjem alimentacionog fonda ostvariće se uslovi za zaštitu prava djece i staratelja na alimentacijsku naknadu od jednog roditelja; Biti će osigurana zaštitna radnica na porodiljskom odsustvu kroz djelovanje inspekcija rada te uspostavljanje oštre kaznene politike za sve prekršitelje.

Obrazovanje, posao i puna ravnopravnost osobama s invaliditetom!

OSOBE SA INVALIDITETOM

Prema podacima UN-a i Svjetske zdravstvene organizacije, oko 15% svjetskog stanovništva živi sa određenom vrstom invaliditeta, odnosno približno jedna milijarda ljudi, što je brojka koja je podložna stalnom rastu. U državama sa prosječnim životnim vijekom većim od 70 godina, prosječan stanovnik u stanju umanjene sposobnosti provede 8 godina, ili 11,5% životnog vijeka. Prema informacijama UNDP-a, oko 80% svjetske populacije osoba sa invaliditetom živi u zemljama u razvoju. Svjetska banka procjenjuje da su među najsiromašnijom svjetskom populacijom sa 20% zastupljene osobe sa invaliditetom. Bosna i Hercegovina spada u krug činilaca međunarodnog poretka koji su se obvezali na unapređenje ukupne pozicije osoba sa invaliditetom.

ČINJENICE

- ✓ Prema nezavisnim procjenama, u BiH oko 70% punoljetnih osoba sa invaliditetom živi blizu ili ispod granice siromaštva
- ✓ Zakonski su određene razlike u opsegu i vrsti prava koja mogu uživati osobe sa

invaliditetom ovisno o vrsti invaliditeta, što međunarodni činitelji i EU kvalificiraju kao diskriminaciju

- ✔ Ne postoji definisani prag socijalne sigurnosti za lica sa invaliditetom
- ✔ Umjesto mjera društvene aktivacije, država uglavnom sredstva izdvaja za mjere pasivne podrške osobama sa invaliditetom

NAŠ PLAN

SDP BiH se zalaže za usvajanje mjera društvene aktivacije osoba sa invaliditetom i prepoznavanja njihovih potencijala za doprinošenje općem društvenom razvoju, umjesto tretiranja osoba sa invaliditetom isključivo kao kategorije kojoj država pruža mjere pasivne podrške, odnosno pomoći.

Izjednačavanjem prava osoba sa invaliditetom i omogućenjem boljih općih uvjeta za njihovu potpunu društvenu integraciju, SDP BiH će težiti dokidanju diskriminacije, pa i društvenog zanemarivanja osoba sa invaliditetom od strane činitelja pravnog poretka. SDP BiH ima namjeru dalje unaprijediti i razvijati efikasne modele podrške ovoj kategoriji društva.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ SDP BiH će usvojiti jedinstven zakon kojim će svim osobama s invaliditetom biti osiguran širok opseg prava pored onih koja već uživaju;
- ✔ Osiguraćemo cjelovite, uvećane naplate sredstava posebnog doprinosa za poticanje zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom;
- ✔ Biće formirane baze podataka osoba s invaliditetom u skladu sa zakonom;
- ✔ Realizirat ćemo projekte opskrbljenja osoba s invaliditetom sa nužnim informaciono-tehnološkim sredstvima i pomagalima;
- ✔ Sistemski će biti uvezani svi činitelji unutar oblasti socijalne zaštite koji imaju obaveze praćenja i analize stanja u segmentu sistemske podrške osobama s invaliditetom;

**Zaštitimo dignitet i temeljna
prava penzionera!**

PENZIONERI I STARIJE OSOBE

Da bi penzijski sistem optimalno funkcionisao, potrebno je da na jednog penzionera dolazi najmanje tri osiguranika. Pitanje odnosa između broja zaposlenih i broja penzionera je pitanje raspoloživih sredstava za finansiranje. Model međugeneracijske solidarnosti definiše stečeno pravo kao određeno potraživanje prema budućim generacijama, odvojeno od kapaciteta plaćanja budućih generacija.

Sve je veći raskorak između prava i realnih izvora finansiranja, pa država preuzima brigu o materijalnoj i socijalnoj sigurnosti osiguranika od penzionisanja do kraja života. Ovakvo stanje u više od dvadeset godina, primoralo je veliki broj država da pristupe reformisanju tradicionalnih sistema penzijskog i invalidskog osiguranja, kako bi se prilagodili novim demografskim okolnostima i izbjegli eventualne krupnije poremećaje sistema u budućnosti. Sve mjere potrebno je provoditi u oba entiteta s ciljem ujednačavanja prava penzionera u FBiH i RS.

Reforma penzionog sistema u BiH imala je za cilj poboljšati položaj populacije penzionera i smanjiti rizik od siromaštva kako trenutnih penzionera tako i onih koji će u budućim godinama postati korisnici ovih prava, veću pokrivenost penzionim osiguranjem populacije starije od 65 godina, veću adekvatnost penzija, povećanje efikasnosti u prikupljanju doprinosa, te osiguranje dugoročne održivosti penzionog sistema.

Iako je od donošenja entitetskih tzv. reformskih zakona prošlo nekoliko godina, realno materijalno stanje penzionera pokazuje da se ciljevi ne ostvaruju. Niti je povećana adekvatnost penzija, niti veća pokrivenost penzionim osiguranjem populacije starije od 65 godina, posebno one koja nije kroz formalin sektor zapošljavanja izdvajala za penziona osiguranje, niti je povećana adekvatnost penzija.

Visoka je stopa siromaštva među penzionerima, a ista je dodatno izražena među ženskom populacijom.

ČINJENICE

- ✔ Prema procjeni, preko 70 % unutarnjeg duga u BiH odnosi se na doprinose za PIO
- ✔ Nastavljen je trend povećanja broja penzionera, posebno prijevremenih i onih pod povoljnijim uslovima, bez osiguranja upliva sredstava iz doprinosa
- ✔ Stopa demografske ovisnosti je dostigla 77,7%
- ✔ U periodu od 2013. do 2019. godine broj stanovnika iznad 65 godina povećao se za 20%, rastućom stopom od 3,1% prosječno godišnje.
- ✔ Iako vlasti govore o porastu uposlenih, činjenica da se PIO fondovi nalaze u sve većem nedostatku sredstava ih najjasnije demantuje

NAŠ PLAN

SDP BiH se zalaže za sistemsku reformu socijalnog osiguranja – penzionog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja. Reforma penzijskog sistema treba osigurati dostojanstven život starih osoba koje su ostvarivale puni radni staž i doprinose javnim fondovima, pri čemu se preferira mješoviti penzioni sistem koji je zasnovan na kombinaciji javnog i privatnog fonda. U takvom sistemu bi se putem javnog fonda osigurala generacijska solidarnost jer bi poslodavac bio obavezan vršiti uplate doprinosa, a putem privatnog fonda bi se dijelom na obaveznoj, a dijelom na dobrovoljnoj osnovi osigurala vrsta štednje za osiguranike i time stvorila veća sigurnost.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Povećanje penzija i uvođenje sistema usklađivanja penzija sa rastom troškova života;
- ✔ U skladu sa evropskom praksom, uvest ćemo tzv. socijalne penzije, sa namjerom da mjera obuhvati i lica koja nikada nisu bila osigurana, a navršila su starosnu granicu;
- ✔ Stabilizaciju PIO fonda pokretanjem kapitalnih investicijskih infrastrukturnih projekata, što vodi do porasta zaposlenosti i priliva sredstava u PIO fond;
- ✔ Vraćanje nadležnosti iz oblasti kontrole rada i kadrovsko jačanje entitetskih uprava za inspeksijske poslove, naročito s obzirom da je u FBiH trenutna vlast razvlastila
- ✔ Federalnu upravu za inspeksijske poslove;
- ✔ SDP će penzionim zakonima osigurati valorizaciju neplaćenog rada žena i povoljnije uslove u pogledu utvrđivanja dužine staža osiguranja po osnovu rađanja djece, te na taj način uticati na rast stope nataliteta i smanjenje siromaštva žena u starosti.
- ✔ SDP BiH će pored garantovanja najniže penzije, raditi na iznalaženju povoljnije formule za usklađivanje penzija, uzimajući u obzir dobre prakse evropskih zemalja, vodeći računa da ukupna izdvajanja za penzije rastu u skladu sa rastom BDP.

Povratnici su čuvari pluralnosti Bosne i Hercegovine

PROGNANCI, IZBJEGLICE I POVRATNICI

Populacija prognanika, izbjeglica i povratnika danas je jedna od najugroženijih kategorija stanovništvu Bosni i Hercegovini. Lica sa statusom povratnika su diskriminirana širom Bosne i Hercegovine. U pravilu, povratnici su zapravo neposredne žrtve nacionalističkih politika koji na građane druge nacionalnosti, odnosno manjinske grupe u koje spadaju i povratnici, tretiraju kao nepodobne građane i nemilosrdno gazi njihova temeljna prava. Osim što im se uskraćuju ustavom zagarantovana prava na jednakopravnost, na konstitutivnost, pa i na jezik, povratnici su izloženi i brutalnoj segregaciji i diskriminaciji u oblasti školstva, zdravstva, zapošljavanja i raspolaganja javnim dobrima.

Poseban problem je činjenica da u BiH još uvijek postoje kolektivni centri i da hiljade naših građana, negdje čak i tri generacije iste porodice, žive u kolektivnim centrima.

ČINJENICE

- ✓ U Bosnu i Hercegovinu se vratio preko milion raseljenih osoba i izbjeglica, od toga na prostor FBiH 743.641, na prostor RS 267.322, dok se u Brčko Distrikt vratilo 22.095 osoba
- ✓ Povratnici su izloženi diskriminaciji i segregaciji, potvrđenoj kroz više sudskih presuda najviših domaćih i međunarodnih sudskih instanci

- ✔ Dodatna diskriminacija vrši se pri raspodjeli poticaja i donacija povratnicima koje se u pravilu dodjeljuju politički podobnim i povlaštenim pripadnicima populacije, uz potpuno ignorisanje kriterija stvarne potrebe i socijalnog statusa;
- ✔ Unatoč ustavnoj obavezi, zanemaruje se obaveza zapošljavanja povratnika u omjeru usklađenim sa popisom stanovništva iz 1991. godine;

NAŠ PLAN

SDP BiH namjerava definirati niz mjera koje će omogućiti integraciju povratnika u matične zajednice, kao i povratak trenutno raseljenih lica. Osigurat ćemo ravnomjernu raspodjelu poticaja i donacija na osnovu realnog socijalnog statusa i potrebe, te dokazanog boravka u mjestu povratka. U skladu sa primjerom Kantona Sarajevo, u kojem je usvojeno zakonsko rješenje za poticanje i održivost povratka u Srebrenicu nizom poticajnih mjera u oblasti ekonomije, zapošljavanja, natalitetne politike, zdravstva i obrazovanja, plan je usvojiti slična zakonska rješenja za podršku svim značajnijim povratničkim zajednicama.

Implementacijom sudskih presuda i zakonskih odredbi kojim se organi vlasti obavezuju na integrisanje povratnika u ekonomske, obrazovne i druge tokove, pozicija povratnika će biti izjednačena sa društvenom pozicijom ostalog lokalnog stanovništva datih zajednica.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Uspostavom jedinstvene baze podataka o dodijeljenim donacijama i popratnim preispitivanjem efekata dosadašnje dodjele donacija za povratnike, osiguraće se izbalansirana raspodjela donatorskih sredstava
- ✔ Usvajanje zakona za podršku povratničkim zajednicama, po uzoru na zakonsko rješenje koje je SDP BiH kreirao u Kantonu Sarajevo za podršku povratnicima u Srebrenicu.
- ✔ SDP BiH će uvesti zakonsku obavezu progresivnog zapošljavanja povratnika u općinske i kantonalne institucije, preduzeća i druge subjekte kojim su jedinice uprave na ovim razinama osnivači
- ✔ Rješenje problema diskriminacije i segregacije đaka koja se često pravda pravom na maternji jezik, koje će ravnomjerno biti zaštićeno kroz inkluzivnu nastavu iz maternjeg jezika za sve đake u Bosni i Hercegovini
- ✔ Povratnicima će biti omogućeno pravo izbora mjesta ostvarenja zdravstvene njege, bez obzira na mjesto boravka
- ✔ Svi povratnici u BiH će imati pravo stipendija za obrazovanje, a udžbenici će biti besplatni za povratničku djecu
- ✔ Trajno rješenje smještaja za izbjeglice u kolektivnim centrima i zatvaranje kolektivnih centara

**Socijalna sigurnost
za sve građane!**

SIROMAŠNI I NEZAPOSLENI

U oblasti siromašnih i nezaposlenih posebno su adresirana pitanja siromaštva u BiH uopće, sa fokusom na siromašne nezaposlene, ali i na radničko siromaštvo. U Dobrovoljnom izvještaju Bosne i Hercegovine o provođenju Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja iz aprila 2019. godine se konstatuje, da se u Bosni i Hercegovini stopa siromaštva mjeri prema relativnoj liniji siromaštva, prema potrošnji domaćinstava.

Konstatuje se da stopa siromaštva stanovništva iznosi 16,9%, te da je smanjena u odnosu na prethodno mjerenje kada je iznosila 17,9%, da postoji velika razlika u stopi siromaštva, koja za urbano stanovništvo iznosi 11,3%, dok je za ruralno stanovništvo 20,5%, da su u najvećem riziku od siromaštva domaćinstva u kojima je nosilac domaćinstva nesposoban za rad (38,5%), a najmanja je kada je nosilac domaćinstva zaposlen 11,6%, te da je svako šesto domaćinstvo u Bosni i Hercegovini je siromašno.

Dobrovoljni izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja iz aprila 2019. godine se poziva na podatke Agencije za statistiku BiH, prema kojima stopa siromaštva starih (65+), iznosi 19,6%, te djece 18,7%. Nažalost, ovi podaci se ne smatraju potpunim te se u skladu sa stvarnim troškovima života i inflacijskim tokovima vjeruje da je stopa siromaštva i viša, posebno imajući u vidu pogoršanje općih socijalnih prilika u periodu od 2020. godine do danas zbog duboke ekonomske krize uzrokovane pandemijom Covid-19, a zatim i agresijom Rusije na Ukrajinu.

Jedna od najranjivijih kategorija društva u Bosni i Hercegovini su nacionalna manjina Romi. Socijalnu situaciju Roma karakteriziraju loši uslovi života, prepreke u obrazovanju te nedostatak mogućnosti za stvaranje prihoda.

Stanje velike nezaposlenosti i niske penzije, ukazuju da sve veći broj stanovništva ima potrebu za određenim oblicima socijalne zaštite, što nameće obavezu državi da se ova vrsta prava mora staviti u veći fokus interesovanja.

Sistem socijalne zaštite je statusno zasnovan i nije fokusiran na stvarne potrebe korisnika. Sa trenutnim stepenom siromaštva BiH ne može pregovarati o Poglavlju 19 kada i ako dobije kandidatski status za članstvo u EU. Naime, Bosna i Hercegovina ne ispunjava uslove iz Evropske socijalne povelje koji se odnose na visinu socijalnih izdavanja, što je utvrđeno relevantnim istraživanjima koja su u Bosni i Hercegovini provođena u ovoj oblasti.

Također radno zakonodavstvo ne štiti radničku populaciju, nego je usvajanjem novih zakonskih erješena, posebno u FBiH, dodatno otežana pozicija radništva.

Postojeći javni dug (unutrašnji i spoljni) doveo je u pitanje fiskalnu stabilnost BiH i oba entiteta, koji ne mogu adekvatno servisirati obaveze prema socijalnim kategorijama.

Poseban problem je radničko siromaštvo i obespravljenost radništva u najniže plaćenim granama privrede.

ČINJENICE

- ✓ U BiH blizu milion ljudi živi u siromaštvu
- ✓ 5 milijardi KM štednje je u vlasništvu 1 % stanovništva
- ✓ Svaki šesti stanovnik BiH živi u ekstremnom siromaštvu, dok 25% domaćinstava sa zaposlenim nosiocem žive ispod apsolutne linije siromaštva
- ✓ Inflacija povećava jaz između siromašnih i imućnih i dodatno otežava poziciju najugroženijih kategorija

NAŠ PLAN

U BiH je važno reformisati sistem socijalne zaštite, od sadašnjeg statusno zasnovanog u sistem koji pomaže onima koji su stvarno ugroženi. SDP BiH je svjestan da je našoj državi potrebno domaće „vlasništvo“ nad reformom. Zakoni o osnovama socijalne zaštite će biti zasnovan na tri temelja: 1) minimum socijalne sigurnosti za sve koji su u stvarnoj socijalnoj

potrebi u Bosni i Hercegovini; 2) selekcija korisnika na bazi indirektnog imovinskog cenzusa koja se vrši ne na bazi statusa (na primjer, potvrda da osoba nema prihoda), već na bazi stvarnog materijalnog stanja korisnika; 3) radna aktivacija korisnika.

Ta tri temelja reforme socijalne zaštite je čine socijalno pravednom, efikasnom i aktivnom u pogledu „vraćanja“ korisnika u svijet rada. Posebno je važno osnažiti ulogu sindikata, koji moraju uživati poseban status i imati potpunu autonomiju u odnosu na institucije vlasti ali i poslodavce u procesu rada i odlučivanja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Donijeti ćemo zakone koji će definirati i razvijati socijalno poduzetništvo i ublažiti socijalnu krizu
- ✓ Sankcionirati ćemo rad „na crno“ i definisati represivne, ali i poticajne mjere za dokidanje rada „na crno“
- ✓ Izmjene Zakona o unutrašnjoj trgovini u entitetu FBiH kako bi se radnicima u ovoj grani osigurala jedanka prava na odmor i druge beneficije iz radnog odnosa
- ✓ Usvojiti ćemo regulativu o minimalnoj plati, kojom će biti određivana minimalna plata na temelju realnih finansijskih tokova i egzistencijalnih potreba, prema prijedlogu koji je SDP BiH već upućivao u parlamentarnu proceduru u entitetu FBiH
- ✓ Omogućiti ćemo olakšice i povlastice poslodavcima pri uposlenju lica iz reda socijalno ugroženih kategorija
- ✓ Reformisat ćemo radno zakonodavstvo i osigurati veću zaštitu radnika i njihovih radnih mjesta
- ✓ Za radnike i porodice sa primanjima na granici siromaštva ili ispod nje, biće osigurane stipendije za školovanje djece
- ✓ Usvojiti ćemo Zakon o sindikatima i Zakon o štrajvu u skladu sa konvencijama
- ✓ Međunarodne organizacije rada, kojim će sindikalno djelovanje biti posebno prepoznato i osnaženo sa ciljem omogućenja borba za prava najugroženijih radničkih kategorija
- ✓ Socijalnom kartom osigurati pravičnu socijalnu pomoć i socijalnu sigurnost svima

Plan za **energetiku i klimu**

**Energetska tranzicija
nosilac razvoja zemlje!**

- ✔ Energetska efikasnost
- ✔ Energetska tranzicija
- ✔ Obnovljivi izvori energije
- ✔ Energetska sigurnost i snabdijevanje energentima
- ✔ Integracija tržišta električnom energijom

Naš plan

Evropska unija (EU) se opredijelila za radikalnan zaokret u energetsom sektoru u pogledu smanjenja emisije ugljen dioksida (CO₂). Energetskom politikom, usvajanjem Evropskog zelenog plana (eng. EU Green Deal) i tome prilagođenim zakonskim mehanizmima, određen je cilj potpune dekarbonizacije energetske sektora do 2050. godine, odnosno, po najnovijim stavovima, redukcije emisije gasova stakleničke bašte (eng. greenhouse gases - GHG) do 2030. godine od najmanje 55 % u odnosu na referentnu 1990. godinu. Prevedeno na jednostavan jezik, ovo za elektroenergetski sektor (EES) znači postepeno smanjenje korištenja fosilnih goriva (uglja i prirodnog gasa) i prestanak proizvodnje električne energije iz tih goriva najkasnije do 2050. godine.

Zemlje Energetske zajednice – EnZ (kojoj pripada i Bosna i Hercegovina – BiH), a posebno one koje su se opredijelile za buduće članstvo u EU, su se usvajanjem „Sofijske deklaracije“ i odlukama Ministarskog vijeća Energetske zajednice iz novembra 2021.-e godine, opredjelile i preuzele obavezu slijeđenja energetske politike EU i dekarbonizacije energetske sektora do 2050. godine.

EU je spremna finansijski podržati politiku dekarbonizacije i to ne samo u zemljama članicama EU nego i u drugim zemljama sa posebnim fokusom na zemlje zapadnog Balkana (ZB). Ova podrška, međutim, zavisi, kada je u pitanju energetski sektor, od ispunjavanja obaveza svake države pojedinačno u pogledu dekarbonizacije sektora i ispunjavanja drugih obaveza koje je zemlja preuzela ratificiranjem Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice (eng. Energy Community Treaty).

Iako dekarbonizacija ekonomije (ne samo energetike) predstavlja veliki ekonomski, politički, tehnički i socijalni izazov za BiH, istovremeno je to i razvojna prilika. Realizacijom politike energetske tranzicije BiH može da izgradi moderan, konkurentan, okolinski i klimatski održiv energetski sistem što je preduslov i za privlačenje direktnih stranih investicija, pogotovo u industrijsku proizvodnju koja je namijenjena izvozu u EU. Za to je potrebno odlučno djelovati donoseći važne i brze političke odluke, definisati srednjoročne i dugoročne planove energetske tranzicije i postizanja društvenog dogovora o transformaciji postojećeg modela energetike prema modernom modelu baziranom na održivom (zelenom) razvoju.

Uspješnost procesa dekarbonizacije u mnogome će zavistiti od blagovremenog, ozbiljnog i cjelovitog pristupa rješavanju pitanja tranzicije regiona gdje se eksploatiše uglj, u najvećoj mjeri za potrebe proizvodnje električne energije. Postupno gašenje termoelektrana postupno će dovesti do smanjenja ekonomskih aktivnosti u regionima uglja koji u mnogome zavise upravo od proizvodnje uglja i električne energije iz njega. Imajući to u vidu, a i činjenicu da je raniji ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine u znatnoj mjeri zavisio i bio potaknut radom ugljenokopa i proizvodnjom električne energije iz uglja, zajednički projekat cijele zajednice jeste ozbiljno planiranje i realizacija pravedne tranzicije ovih regiona ka zelenoj ekonomiji i osiguranju nastavka ekonomskih aktivnosti u njima.

Sadašnje stanje u energetici i klimi u BiH

Koncept današnje energetike BiH je zasnovan na konvencionalnoj ekonomskoj paradigmi iz 70-ih. godina prošlog vijeka, koja je za to vrijeme bila i adekvatna i poticajna za razvoj ekonomije. Danas je taj koncept prevaziđen jer ga, u odnosu na potrebe zelene tranzicije, karakterišu energetski intenzivna i neefikasna upotreba energije iz fosilnih goriva, posebno u sektorima proizvodnje električne energije, i potrošnje u domaćinstvima, industriji, transportu i grijanju.

U proizvodnji električne energije BiH se značajno oslanja na termoelektrane koje koriste lokalni ugalj. U njima se, u prosjeku proizvodi preko 60% električne energije. Pri tome je važno napomenuti da je više od 80 % instalisanih kapaciteta u termoelektranama starije od 34 godine, a od toga, preko 50 % tih kapaciteta je starije od 40 godina. Očigledno je da je Bosna i Hercegovina propustila značajno vrijeme obnove svojih proizvodnih kapaciteta kroz novi investicioni ciklus. Nesumnjivo je da ovakvo stanje ne daje zadovoljavajući nivo sigurnosti snabdijevanja u narednom periodu uz poseban problem zbog stanja u rudnicima u cijeloj državi.

Energetski sektor je veliki zagađivač zraka, vode i tla na lokalnom i regionalnom nivou, te ugrožava okolinu i zdravlje ljudi, a ima i dominantan uticaj na emisije stakleničkih gasova sa preko 70% učešća u ukupnim emisijama. Intenzitet emisije po jedinici proizvedenog GDP u

Bosni i Hercegovini je 2020. godine bio 1,2 kgCO₂/\$, dok je taj isti pokazatelj za Srbiju 1, S. jevernu Makedoniju 0,7 a Crnu Goru 0,6.

Dekarbonizacija elektroenergetskog sektora se bazira na gradnji obnovljivih izvora koji koriste energiju vode, sunca i vjetera pri čemu posljednje dvoje navedenih sve više prevladavaju zbog ekonomskih razloga, jer su ovi kapaciteti sve jeftiniji, pogotovo u uslovima primjene taksi na emisije CO₂ iz fosilnih goriva. Treba naglasiti da Bosna i Hercegovina ima značajne potencijale za gradnju velikih hidroelektrana koje, pored ostalog, služe i za stabilnost sigurnog i adekvatnosti sistema snabdijevanja električnom energijom. Iskorištavanje ovih potencijala na ekonomski najisplativiji način zavisi, prije svega, od postizanja političke saglasnosti za njihovo korištenje. Iako je nužnost novog investicionog ciklusa kojim bi se stari termoblokovi zamijenili proizvodnim kapacitetima na obnovljive izvore, u BiH je u 2021. godini na mrežu priključeno samo 36 MW solarnih elektrana i 114,50 MW vjetroelektrana, što čini nešto više od 3% ukupnih proizvodnih kapaciteta. Očigledno je da gradnju novih kapaciteta treba intenzivirati i usmjeriti na izvore vjetera i sunca.

Zelena tranzicija se, osim gradnje kapaciteta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, oslanja i na primjenu mjera energetske efikasnosti. U slučaju Bosne i Hercegovine, zbog karakteristika potrošnje i u domaćinstvima i u industriji, može se reći da bi projekt energetske efikasnosti trebao imati najviši prioritet. U Bosni i Hercegovini su doneseni zakoni iz ove oblasti, ali još uvijek nema sistematičnog/organizovanog pristupa ovoj oblasti. Ne iznenađuje činjenica da je posljedica ovakvog pristupa energetske efikasnosti to da smo na Balkanu zemlja koja troši najviše energije za generisanje jedinice GDP-a jer su od nas bolji i Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija. Potrebno je istaći da Bosna i Hercegovina troši preko četiri puta više energije za proizvodnju jedinice GDP od prosjeka Evropske unije. Ovo, naravno, ukazuje na strukturu industrije i konkurentnost naših proizvoda. Važno je imati u vidu da se za primjenu mjera energetske efikasnosti koristi oprema, materijali i usluge koje mogu proizvesti i pružiti domaće firme. Potencijal primjene mjera energetske efikasnosti procjenjuje se na cca 5 milijardi KM što bi dalo značajan poticaj daljem razvoju industrije i usluga u ovoj oblasti a primjenom ovih mjera bi se potrošnja električne energije do 2030. godine, uprkos elektrifikaciji sektora transporta i industrije, zadržala na nivou koji nije veći od današnjeg.

Kao što je naprijed rečeno, Bosna i Hercegovina se obavezala da će provoditi određene politike u oblasti energetike. Obaveze BiH u oblasti klime i energije primarno proizlaze iz sljedećih međunarodnih sporazuma:

- ✔ **Pariški sporazum o klimatskim promjenama (2015)**
Utvrđeni doprinos Bosne i Hercegovine (NDC) za period 2020.-2030.
- ✔ **Sofijska deklaracija o Zelenom planu za Zapadni Balkan (2020)**
Usklađivanje zemalja zapadnog balkana sa zelenim planom EU
- ✔ **Ugovor o uspostavi Energetske zajednice (2006)**
Novo odluke Ministarskog vijeća iz 2021 – Paket „Čista energija za sve“

Bosna i Hercegovina se obavezala preuzimati dijelove pravnog okvira EU u nacionalno zakonodavstvo sa ciljem:

- ✓ Uspostavljanja zajedničkog tržišta,
- ✓ Usklađivanja rada energetskeg sektora sa EU pravilima,
- ✓ Unapređenja sigurnosti snabdijevanja,
- ✓ Podsticanja investicija,
- ✓ Zaštite okoliša

Prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice, nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u zemljama potpisnicama, sljedeće aktivnosti :

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Kao što je naprijed rečeno, Bosna i Hercegovina se obavezala da će sa EU raditi na postizanju cilja klimatske neutralnosti do 2050. godine.

Međutim, iz godišnjih izvještaja Sekretarijata Energetske zajednice vidljivo je da je Bosna i Hercegovina, od svih strana potpisnica Ugovora o uspostavljanju te zajednice, najsporija u ispunjavanju obaveza, odnosno reforme energetskeg sektora. Ovo je vidljivo iz činjenica:

- ✓ Energetska zajednica trenutno vodi **9 otvorenih slučajeva** protiv Bosne i Hercegovine,
- ✓ Slučajevi u fazi ozbiljnog i upornog kršenja pravila Energetske zajednice,
- ✓ Višegodišnje kršenje obaveza,
- ✓ Bosna i Hercegovina nije implementirala obaveze ni iz Drugog energetskeg paketa, dok su u novembru prošle godine usvojeni dijelovi tzv. Četvrtog energetskeg paketa.

Prema izvještaju Sekretarijata Energetske zajednice, nivo ispunjenosti zahtjeva iz Ugovora Bosne i Hercegovine je oko 42% dok su sve druge zemlje, osim Gruzije, prešle niivo od 55%.

Pored zaostajanja u transpoziciji i implementaciji evropskih direktiva, pred Bosnom i Hercegovinom su nove obaveze:

- ✓ Implementacija tzv. „Četvrtog paketa“ za oblasti:
  - energetska efikasnost,
  - obnovljivi izvori energije,
  - upravljanje energetskeg unijom,
  - organizacija tržišta električne energije,
  - sigurnost snabdijevanja električnom energijom i prirodnim gasom.
- ✓ Priprema Nacionalnog integrisanog energetskeg i klimatskeg plana (NECP)
- ✓ Implementacija EU ETS mehanizma
- ✓ Novi ciljevi u oblasti EE i OIE.

Rok za implementaciju ovih obaveza je, uglavnom, kraj 2022 godine dok se manji dio obaveza treba implementirati 2023 godine.

Posljedice sporog i/ili neispunjenja obaveza su više nego ozbiljne:

- ✔ Nekonkurentnost tržišta i proizvoda,
- ✔ Usporen razvoj regija baziranih na uglju,
- ✔ Ugrožena sigurnost snabdijevanja,
- ✔ Smanjena ulaganja i investiranje,
- ✔ Gubitak statusa neto izvoznika električne energije,
- ✔ Nemogućnost pristupa fondovima i sredstvima EU i drugih finansijskih organizacija,
- ✔ Usporen ili zaustavljen napredak ka EU.

Na ovom mjestu treba posebno naglasiti posljedice koje za ekonomiju Bosne i Hercegovine može imati primjena tzv. CBA mehanizma na električnu energiju i određene proizvode koji u tehnološkom procesu koriste energiju baziranu na fosilnim gorivima. EU je pripremila direktivu i regulativu koja će se primijeniti na zemlje koje ne primjenjuju ETS mehanizam. Tom legislativom se predviđa da uvoznici roba iz takvih zemalja plaćaju „carinsku“ taksu na te proizvode čime ih čine manje konkurentnim na izvoznom tržištu, odnosno taj izvoz čine manje isplativim. U prvoj fazi primjene ova mjera će se primjenjivati na: cement, željezo i čelik, aluminij, vještačka đubriva i električnu energiju, a počće se primjenjivati od 2026 godine s tim da će pripreme za primjenu započeti 2023 godine.

Bosna i Hercegovina može izbjeći primjenu CBA mehanizma na električnu energiju uz ispunjenje niza uslova. Da bi se izbjegla primjena ove takse potrebno je da se urgentno pristupi aktivnostima na usvajanju EU propisa u sektoru energije:

- ✔ Ubrzati procese izrade i usvajanja strateških dokumenata (studije, mape puta, strateški i planski dokumenti)
- ✔ Dodatno ubrzati aktivnosti na izradi, donošenju i implementaciji nove legislative (državni i entitetski zakoni)
- ✔ Osigurati podršku u zakonodavnim tijelima
- ✔ Kreirati uslove za intenzivno investiranje u OIE
- ✔ Pripremiti privredu i javnost za novu budućnost

Naš plan

SDP BiH će energetske i klimatske politike BiH usklađivati sa energetskim i klimatskim politikama EU (na osnovu kojih se u zemljama članicama provodi proces energetske tranzicije), prvenstveno transpozicijom pravne stečevine EU u skladu sa preuzetim i budućim obavezama unutar sporazuma o Energetskoj zajednici.

Ovo se prije svega odnosi na transpoziciju i implementaciju EU politike energetske tranzicije.

Stav SDP-a je da u procese definisanja i realizacije energetske politike treba da budu uključeni svi društveni akteri, a prioritet je realizacija društvenog projekta pravedne tranzicije regiona sa eksploatacijom uglja. Pri tome će u taj prjekat biti uključeni svi sudionici u sektoru, od rudarskih sindikata, lokalnih zajednica, do viših nivoa izvršne i zakonodavne vlasti. Uz uključivanje stručne zajednice i predstavnika nevladinog sektora očekuje se značajna pomoć međunarodnih finansijskih institucija.

Prioritet SDP BiH će biti na kadrovskoj politici u energetske sektoru baziranoj na stručnosti i profesionalizmu uz distanciranje upravljanja sektorom i institucijama od političkih uticaja baziranih na podobnosti i nepotizmu. SDP BiH će insistirati na nezavisnosti regulatornih tijela i operatora sistema, koji su zaduženi za provođenje akcionih planova, i podržava pristup da njihov rad bude baziran isključivo na stručnim kompetencijama i stavovima.

Energetski sektor, sa spektra planiranja karakterišu dvije grupe aktivnosti, srednoročne i dugoročne sa procjenama do 2050. godine. Zbog toga i naš plan ima te dva vremenska okvira. U srednoročnom vremenskom okviru treba uspostaviti temelje za dugoročne aktivnosti. Ključne srednoročne aktivnosti su donošenje strateških dokumenata, zakona i podzakonskih akata, početak njihove implementacije i započinjanje novog investicionog ciklusa u energetske sektoru, dok su dugoročne aktivnosti nastavak započetog investicionog ciklusa i završetak započetih procesa implementacije donesenih zakopna i podzakonskih dokumenata. U viziji do 2050. godine planira se potpuna dekarbonizacija sektora koja uključuje prednu tranziciju regiona sa eksploatacijom uglja.

Srednjoročne aktivnosti:

Politike i mjere za ostvarivanje cilja za smanjenje emisije stakleničkih gasova do 2026.

- ✓ Uvođenje sistema trgovanja emisijskim jedinicama (EU ETS)
- ✓ Izrada planova pravedne tranzicije regiona uglja
- ✓ Usvajanje zakona o klimatskim promjena
- ✓ Implementacija sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju u Bosni i Hercegovini
- ✓ Uvođenje sistema poticaja za elektrifikaciju sektora transporta
- ✓ Povećanje prirasta i održivo gazdovanje šumama

Politike i mjere za ostvarivanje doprinosa obvezujućem cilju za 2026. u pogledu energije iz obnovljivih izvora:

- ✓ Usvajanje strateških dokumenata održivog razvoja BiH
- ✓ Donošenje/dopuna ako je potrebno, zakona i podzakonskih akata za poticanje proizvodnje iz obnovljivih izvora
- ✓ Podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora
- ✓ Izrada podzakonskih akata za funkcionisanje aukcija za obnovljive izvore energije, kupaca-proizvođača i zajednica obnovljive energije
- ✓ Uvođenje sistema garancija porijekla proizvedene električne energije

Politike i mjere u oblasti energetske efikasnosti:

- ✓ Povećanje energetske efikasnosti u finalnoj potrošnji, te proizvodnji, prenosu i distribuciji energije kroz:
  - Smanjen energetska intenzitet stambenog sektora, industrije, transporta proizvodnje, distribucije i snabdijevanja električnom energijom
  - Donošenje zakona i podzakonskih akata
  - Uspostavljanje finansijskih mehanizama za finansiranje politike i mjera energetske efikasnosti (Obligacione šema energetske efikasnosti, ETS mehanizam, međunarodne finansijske institucije, donatori)
- ✓ Primjenom edukacije i mjera energetske efikasnosti zaštititi socijalno ugroženo stanovništvo;

Politike i mjere u oblasti sigurnosti snabdijevanja

U sektoru električne energije:

- ✓ Donijeti nedostajuće zakone i sekundarno zakonodavstvo u funkciji obezbjeđenja sigurnosti snabdijevanja;
- ✓ Reorganizovati kompanije u sektoriu u skladu sa evropskim direktivama;
- ✓ Izraditi Integrisani plan, koji će obuhvatiti i portfelj proizvodnje i potrošnje električne energije tako da zadovolji aspekte sigurnosti snabdijevanja uz postizanje ciljeva dekarbonizacije. Izvršiti tehnološko-ekonomsku analizu odabranih varijanti razvoja proizvodnih objekata radi izbora najpovoljnijeg rješenja;
- ✓ Uspostaviti organizovano tržište električnom energijom i priključiti se regionalnom organizovanom tržištu
- ✓ Izdati analizu zakonskih prepreka za efikasno i transparentno izdavanje dozvola za gradnju nOIE sa posebnim naglaskom na nove vrste proizvođača (prosumeri, građanska energija, energetske zajednice);
- ✓ Izvršiti izmjene u propisima kako bi se proces izdavanja dozvola učinio efikasnijim;
- ✓ Osigurati razvoj novih servisa (prosumeri, energetske zajednice, agregatori, upravljanje potrošnjom, skladištenje energije) u elektroenergetskom sistemu radi unapređenja sigurnosti njegovog rada;

Politike i mjere u sektoru nafte i naftnih derivata:

- ✓ Diverzifikovati izvore snabdijevanja naftom i naftnim derivatima iz trećih zemalja;
- ✓ Donijeti legislativu u skladu sa Direktivom 2009/119 o održavanju minimalnih zaliha sirove nafte i/ili naftnih derivata;
- ✓ Inicirati procese koji će za rezultat imati smanjenje potrošnje nafte i naftnih derivata u sektoru transporta kroz dekarbonizaciju i elektrifikaciju sektora;
- ✓ Utvrditi isplativost eksploatacije potencijalnih nalazišta nafte i prirodnog gasa;

Politike i mjere u sektoru prirodnog gasa:

- ✓ Donijeti nedostajuće zakone na svim nivoima i sekundarno zakonodavstvo u sektoru prirodnog gasa;

- ✔ Izgraditi najmanje jednu novu interkonekciju koja će osigurati diverzifikaciju izvora i pravaca snabdijevanja prirodnim gasom;
- ✔ Uspostaviti organizovano tržište prirodnim gasom i priključiti se regionalnom organizovanom tržištu;
- ✔ Analizirati isplativost i u vezi sa tim donijeti odluku o gradnji skladišta prirodnog gasa;

Politike i mjere u oblasti integracija tržišta električnom energijom:

- ✔ Donijeti nedostajuće zakone na svim nivoima i sekundarno zakonodavstvo;
- ✔ Ojačati elektroenergetsku međupovezanost sa susjednim sistemima radi jačanja regionalne međupovezanosti koja je u interesu sigurnosti snabdijevanja, integracije obnovljivih izvora i uspostavljanja regionalnog tržišta električnom energijom;
- ✔ Osigurati normalno funkcionisanje Elektroprijenosa i realizovati planove gradnje elektroprenosne mreže;
- ✔ Identifikovati i otkloniti zakonske barijere za harmonizaciju procedura izdavanja dozvola gradnje prenosnih i proizvodnih objekata kako bi se omogućilo blagovremeno priključivanje novih nOIE na prenosnu mrežu;
- ✔ Uspostaviti berzu električne energije po modelu „Dan u naprijed“ i „Unutar dana“;
- ✔ Donijeti sekundarno zakonodavstvo tako da se omogući uspostavljanje i rad agregatora, skladištenje, priključenje i integraciju novih kategorija korisnika sistema (prosumeri, energetske zajednice);

Dugoročne aktivnosti do 2030. sa vizijom do 2050. godine:

- ✔ Izraditi planove i realizovati ih u vezi pravedne tranzicije za regione sa eksploatacijom uglja;
- ✔ Realizovati planove postepenog smanjenja korištenja uglja za proizvodnju električne energije do 2050. godine;
- ✔ Do 2030. godine izgraditi do 840 MW novih vjetroelektrana i 825 novih solarnih elektrana;
- ✔ Do 2030-2033. godine izgraditi novih 300 MW u novim hidroelektranama;
- ✔ Poslje 2030. godine planirati gradnju po 2.000 MW solarnih i vjetroelektrana, i 560 MW hidroelektrana;
- ✔ Planirati smanjenje emisije CO₂ za cca 40%;
- ✔ Primijeniti mjere energetske efikasnosti kako bi potrošnja električne energije bila ispod nivoa potrošnje 2022. godine uz elektrifikaciju transporta, industrije i poljoprivrede, te primjenu okolinski prihvatljivih sistema grijanja;
- ✔ Izraditi planove za razvoj daljinskih grijanja sa fokusom na alternativna grijanja;
- ✔ Ako studije dokažu isplativost, eksploatirati nalazišta prirodnog gasa;
- ✔ Ako studije dokažu isplativost, izgraditi domaće skladište prirodnog gasa;

Plan za mlade

Ostajemo ovdje!

- ☑ Zapošljavanje
- ☑ Obrazovanje
- ☑ Kultura i sport
- ☑ Društveni aktivizam
- ☑ Slobodno vrijeme
- ☑ Stambeno zbrinjavanje mladih
- ☑ Antinacionalizam
- ☑ Sigurna i uređena zajednica

Naš plan

Mladi ljudi iz svih dijelova Bosne i Hercegovine napuštaju svoju zemlju u potrazi za boljim, stabilnijim, poštenijim i sigurnijim životom. Zahtjevi mladih ljudi nisu veliki, ne idu zato što ne žele da rade, nego zato što nemaju gdje da rade, zato što i onda kada rade za taj svoj rad dobivaju mizerne naknade od kojih ne mogu financirati pristojan život. Mladi odlaze zato što ovdje ne vide stabilnost za svoju porodicu, ne mogu sebi osigurati ni stanovanje, a i onda kada to uspiju postaju cjeloživotni robovi banaka čije rate kredita za skromne stambene jedinice u mnogim slučajevima prelaze većinu kućnog budžeta. Mladi odavde odlaze zato što nemaju povjerenja u sistem obrazovanja i zato što vide da školovanje ovdje više nije nikakav garant za ekonomski stabilnu budućnost. Odlaze zato što se boje za svoje zdravlje u bolnicama gdje nema osnovnih sredstava za rad, te u kojima se poslovi i rukovodeći položaji raspoređuju po principu stranačke ili porodične pripadnosti i naslijeđa, a ne po sposobnosti.

Mladi odlaze zato što vide da je na sceni potpuno poremećen sistem vrijednosti, gdje njihov uspjeh u sportu, kulturi ili bilo čemu drugom, ne ovisi od njihovog talenta, truda i rada. Mladi bi, dobrim dijelom, možda i ostali, za ljubav prema porodici, prijateljima i zemlji na kojoj su ponikli, možda bi i ostali kada bi ovde vidjeli trun dobre volje i mrvu pozitivne perspektive. Svi mi to vidimo i niko nas ne može ubijediti, da će se stanje u ovoj zemlji promijeniti u narednih 10, 20, 30, 40 godina, ostane li sve isto, nastave li iste ideje i ideologije voditi zemlju na isti način, istim tempom i u istom smjeru kao i u protekle dvije decenije. Mladi bi ostali ovdje, kada bi im njihova domovina pružila barem dio onoga što ih čeka u drugim zemljama.

Plan za mlade je odgovor mladih socijaldemokrata na stanje u zemlji. Plan za mlade nudi osam oblasti koje su prepoznate kao ključni problemi zbog kojih mladi napuštaju našu državu. Plan je realan i neka od rješenja se već nalaze u parlamentarnoj proceduri. Plan za mlade iskazuje našu namjeru da u mandatu 2022-2026. godine načinimo značajne korake koji će državu Bosnu i Hercegovinu učiniti perspektivnim, pravednim, održivim mjestom za život. Ovo je naš pokušaj da u svojoj zemlji sami izgradimo ono za čim naši vršnjaci odlaze. Pokušaj da budućnost učinimo boljom, jer prošlost ne možemo promijeniti.

Radno iskustvo svima!

ZAPOŠLJAVANJE

Kao primarni razlog napuštanja naše države mladi navode nezaposlenost, rješavanjem problema nezaposlenosti uveliko bi se i zaustavio odlazak mladih iz Bosne i Hercegovine. Ovaj problem je naročito izražen u Bosni i Hercegovini gdje svaka treća nezaposlena osoba dolazi iz kategorije mladih. Zainteresovanost građana za temu zapošljavanja mladih u Bosni Hercegovini je velika, te Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine kao partija koja predstavlja radničku klasu i opredijeljena je za razvoj i ulaganje u mlade osobe, ovim dokumentom želi dati neka od rješenja za smanjenje stope nezaposlenosti mladih u Bosni i Hercegovini i otvaranju novih i zadržavanju postojećih radnih mjesta.

ČINJENICE

- ✔ Od pola miliona građana koji su u zadnjih 10 godina napustili Bosnu i Hercegovinu, većina su mladi.
- ✔ Od ukupnog broja nezaposlenih u Bosni i Hercegovini, 39% čine mladi;
- ✔ 60% mladih je nezaposleno u Bosni i Hercegovini, od čega ih je 50% neaktivno na tržištu rada, odnosno ne potražuju zaposlenje;
- ✔ Od preko 50% mladih koji bi napustilo BiH i dodatnih 23% koji ne odbacuju tu mogućnost, njih blizu 40 % kao razlog navodi nezaposlenost i loše uvjete rada;
- ✔ Neregulirani savremeni oblici rada, poput freelance djelatnosti i industrije outsourcinga.
- ✔ U BiH se nalazi 13 zavoda za zapošljavanje i isto toliko strategija za zapošljavanje, a ni jedna ne daje željeni rezultat;

NAŠ PLAN

Zalažemo se za regulaciju tržišta i procesa zapošljavanja od strane države, ali uz poticanje razvoja privatnog sektora. Smatramo da je samo u harmoniji između radnika i poslodavaca moguće ostvariti značajan ekonomski napredak i da država u tim procesima treba da pomaže i jednima i drugima, bez dodatnih nameta. Želimo kreirati jedinstveni prostor za zapošljavanje i jedinstvenu strategiju zapošljavanja. Omogućiti lakši pristup informacijama vezanim za zapošljavanje i modernizaciju biroa rada.

Nakon školovanja, mladima je potrebno osigurati prvo radno iskustvo koje će im pomoći da postanu konkurentni na tržištu rada. Poticanje samozapošljavanja i finansiranje start-up biznisa, ali po jedinstvenim principima u cijelom državi na svim nivoima, dio je našeg plana. Transparentno zapošljavanje u javnom sektoru, te ponovno pokretanje zaustavljenih javnih radova na velikim infrastrukturnim projektima poput autocesta i vrednovanje društveno korisnog rada je prioritet. Reformisanje biroa za zapošljavanje, informatizacija i usklađivanje funkcije biroa sa savremenim dinamičnim tržištem rada je nužno za njihovu efikasnost i svrsishodnost.

Također, freelance poduzetništvo je posebno rašireno među mladim ljudima koji sve više posluju online. Radi se o populaciji koja zarađuje novac iz inostranstva, koj dolazi kao svjež kapital u Bosnu i Hercegovinu gdje biva utrošen. Tako se povećava protok kapitala u Bosni i Hercegovini i doprinosi stabilizaciji finansijskih tokova. Međutim, freelance poduzetnici u praksi nisu zdravstveno i penziono osigurani kroz svoju freelance djelatnost, iako ih država propisima primorava da plaćaju različite oblike poreza. Freelance djelatnost ima ogromnu perspektivu jer nudi široku mogućnost usluga i rada, a u pravilu ne postoji potreba za infrastrukturnom podrškom i ulaganjima kao kod tradicionalnih zanimanja.

SDP BiH ima namjeru uvesti propise kojim će regulirati i subvencionirati o olakšati porezno opterećenje na freelance djelatnike, omogućiti freelancerima mogućnost izbora žele li uplaćivati zdravstveno i penziono osiguranje, te onima koji se opredijele za uplaćivanje osigurati sva prava koja proizlaze iz toga.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Osigurati ćemo prvo radno iskustvo i praksu za sve mlade
- ✓ Finansirati ćemo start-up biznise za mlade
- ✓ Podrška freelance poduzetništvu i oslobađanje od poreza
- ✓ Mladima ćemo dati beskamratne pozajmice za osnivanje firmi
- ✓ Otvoriti ćemo biznis centre i poslovne inkubatore
- ✓ Uvesti ćemo poreske olakšice za privrednike koje zapošljavaju mlade
- ✓ Reformisati ćemo biroe za zapošljavanje

Modernizirati obrazovanje

OBRAZOVANJE

Obrazovanje predstavlja osnovni temelj razvoja svake zajednice, bez obzira o vremenskom, prostornom ili društvenom kontekstu. Ravnopravnost je uslovljena širokom dostupnošću obrazovanja, društvene inovacije, te socijalni i ekonomski napredak su uslovljeni kvalitetom obrazovanja, a sloboda ne postoji bez akademske slobode i autonomnosti. Ova oblast dobiva centralno mjesto u Planu za mlade SDP BiH kroz koji će ponuditi niz inovativnih rješenja za razvoj obrazovanja u Bosni i Hercegovini na temeljima socijaldemokratskih vrijednosti. Rješenja su jasna, konkretna i sprovodiva u četverogodišnjem mandatu. Svjesni smo da je put ka našoj viziji idealnog društva puno duži put nego što se može preći za četiri godine, te s toga ova rješenja predstavljaju tek prve korake na putu ka razvijenijoj, ravnopravnijoj, slobodnijoj i solidarnijoj Bosni i Hercegovini.

ČINJENICE

- ✓ Bosna i Hercegovina prednjači u Europi po broju nepismenih osoba (90.000 ili 2,82%)
- ✓ 54 škole po principu „dvije škole pod jednim krovom“ se nalazi u Bosni i Hercegovini

- ✓ Nejednako obrazovanje na prostoru BiH
- ✓ Javni univerziteti su pod direktnom političkom kontrolom vladajućih stranaka

NAŠ PLAN

Jedinstveni plan i program na prostoru cijele Bosne i Hercegovine je ključni princip za ovu politiku. Studente vidimo kao pokretače promjena u društvu, a akademsku zajednicu kao nositelje progresivnih reformi. Međutim, vjerujemo da akademska zajednica, studenti i učenici svoju pozitivnu društvenu ulogu mogu ostvariti samo ukoliko se obrazovni procesi inoviraju, učine transparentnim i inkluzivnim, a svim učesnicima u obrazovanju osigura potpuna autonomija, kvalitetna materijalna podloga i visok stepen socijalne sigurnosti. Učiniti obrazovanje dostupno svima bez obzira na nacionalno opredjeljenje, materijalno stanje ili mjesto boravka.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Modernizirat ćemo nastavne planove i programe i osigurati sticanje znanja i stručno osposobljavanje za perspektivne profesije koje mladima osiguravaju zaposlenje, a državi napredak;
- ✓ Depolitizirati ćemo rukovodeće pozicije u obrazovanju i omogućiti da direktori škola budu najbolji i najспособniji kadrovi, a ne najpodobniji
- ✓ Kreirati ćemo jedinstven obrazovni prostor i jedinstveni nastavni plan i program u Bosni i Hercegovini
- ✓ Ukinuti ćemo dvije škole pod jednim krovom i druge oblike segregacije u obrazovanju
- ✓ Osigurat ćemo besplatne udžbenike za djecu
- ✓ Osigurati ćemo da svako dijete ima pravo da svoj jezik uči i za jezik koristi naziv koji samo odabere u svakom dijelu Bosne i Hercegovine
- ✓ Modernizovati ćemo škole i metode izvođenja nastave
- ✓ Uspostaviti ćemo jedinstven registra stipendija za cijelu Bosnu i Hercegovinu
- ✓ Poboljšati ćemo studentski standard ulaganjem u studentske domove i menze i osiguranjem mobilnosti studenata

**Omogućiti besplatan pristup
kulturalnim i sportskim sadržajima!**

KULTURA I SPORT

Kulturne, naučne i umjetničke institucije Bosne i Hercegovine se nalaze u teškom stanju. Kako bi se u materijalnom, kadrovskom i organizacijskom smislu poboljšalo stanje ovih institucija zahtjeva aktivno učešće svih nivoa vlasti. Nije za očekivati da će se intenzivirati razvoj kulture sa liberalizacijom tržišta bez učešća vlasti.

Bosna i Hercegovina je kulturno bogata država sa nedostatkom dijaloga i dogovora oko zajedničkog djelovanja.

Nije uspostavljen ni dijalog o dobrom upravljanju u kulturnoj politici, angažmanu civilnog društva, institucijama kulture i umjetnosti, kao ni o međunarodnoj saradnji koja bi pomogala promoviranje zemlje.

ČINJENICE

✓ Pojedine institucije su izgubile status, budžet i kadrove i nemaju odgovarajuću sistemku podršku, poput Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine

- ✓ Slaba finansijska izdvajanja za kulturu i sport
- ✓ Loša zakonska regulativa u oblasti sporta
- ✓ Svakodnevni odlazak sportista iz BiH zbog nesluha vlasti za njihovim potrebama
- ✓ Dio kulturnog naslijeđa je otuđen

NAŠ PLAN

Kultura i sport ne poznaju granice niti prepreke u stvaranju osjećaja zajedništva, spajanja različitosti, što stvara trajne veze u bosanskohercegovačkom društvu, te se tom povezanošću ruše stereotipi nacionalističkih stranaka i koncept življenje jednih pored drugih, a ne jednih sa drugima kako je i cilj naše partije. Obzirom da je društvo pod teretom nezaposlenosti, te da veliki broj mladih napušta državu radi problema egzistencijalne prirode, smatramo da kultura i sport uveliko mogu podstaći razvoj malih i srednjih preduzeća kroz promoviranje kulturno-historijskog naslijeđa u Bosni i Hercegovine, te sa dolaskom turista otvara se mogućnost za bolje poslovanje usluga prenoćišta, ugostiteljstva i prodaje, kao i drugih uslužnih djelatnosti, što samim tim povlači za sobom i nova radna mjesta. Smatramo da je neophodno da se osnuje Ministarstvo za sport i kulturu na nivou Bosne i Hercegovine koje će raditi na unaprjeđenju u obje oblasti, kroz edukacije, finansijsko jačanje i jaču legislativu koja će za cilj imati kontrolu utroška sredstava i kazne za nepoštivanje iste.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uraditi ćemo strategiju razvoja kulture i sporta
- ✓ Implementirat ćemo Zakon o sportu
- ✓ Osnovati ćemo agencije za sport
- ✓ Povećati ćemo broj sportskih terena, objekata i staza u cijeloj BiH
- ✓ Staviti ćemo kulturnu baštinu u funkciju podrške aktivizmu mladih i obnovi omladinskog aktivizma
- ✓ Promovisati ćemo i štiti kulturno historijsko naslijeđe Bosne i Hercegovine
- ✓ Izgraditi ćemo nacionalni stadion sa sportskim sadržajima i uslovima za razvoj vrhunskog sporta i sportaša

Osnovati Agenciju za mlade i uspostaviti fond za mobilnost mladih!

DRUŠTVENI AKTIVIZAM

Bez društvenog aktivizma mladih i sa nedostatkom participacije mladih u procesima odlučivanja, zakoni i politike koje se kreiraju u Bosni i Hercegovini nisu u stanju da odgovore na neke od ključnih problema sa kojima se suočavaju mladi u Bosni i Hercegovini. Bilo da govorimo o participaciji mladih u političkom životu, obrazovnom sistemu, volontiranju, humanitarnim aktivnostima, niti u jednom polju situacija nije zadovoljavajuća.

Mladi su često na marginama društvenih dešavanja i procesa u Bosni i Hercegovini. Ovakva situacija je veoma opasna, jer vodi ka totalnoj apatiji i socijalnoj isključenosti. Institucije u Bosni i Hercegovini nemaju jasne strategije postupanja prema ovoj populaciji i nemaju viziju njihovog uključivanja u društvene tokove. Institucije se uglavnom bave posljedicama koje su rezultat socijalne isključenosti.

ČINJENICE

- ✓ Samo 16% mladih je zainteresovana za društvena zbivanja
- ✓ Mala izlaznost mladih na izbore

- ✓ 87% mladih smatra da nemaju uticaja na odluke koje se donose
- ✓ Samo 1/3 mladih u BiH posjeduje pasoš

NAŠ PLAN

Mladi trebaju biti i korektivni faktor politikama na svim nivoima vlasti kroz djelovanje unutar samih političkih partija, organizacija civilnog društva i institucija države. Organizacije civilnog društva su ključni korektivni faktor vlasti u Bosni i Hercegovini, i mladi ukoliko žele uticati na stanje u društvu moraju dobiti priliku da budu aktivisti u nevladinim organizacijama. Međutim, aktivizam u nevladinim organizacijama se ne smije svesti samo na korektivni faktor, već mora biti i onaj dio društva koji daje i potiče na inicijativu i djelovanje.

Mladi tokom osnovnog i srednjeg školovanja moraju biti poticani na društveni aktivizam, humanitarni rad, političko mišljenje i djelovanje. Već u toku školovanja moramo imati mlade koji su spremni preuzeti odgovornost za donošenje promjena i napretka u našem društvu. Mlade osobe jednako vrijede bez obzira gdje žive, kako se zovu ili kojem socijalnom staležu pripadaju, moraju jednako biti trenirane, zbog čega smatramo da zakoni o mladima trebaju biti ujednačeni.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Usvojiti ćemo novi zakon i strategiju za mlade
- ✓ Osnovati ćemo agenciju za mlade
- ✓ Osnovati ćemo fond za mobilnost mladih
- ✓ Pokrenuti ćemo programe omladinskih radnih akcija
- ✓ Podržati ćemo projekte omladinskih nevladinih organizacija
- ✓ Osigurati ćemo tehnološke pretpostavke i podršku za povezivanje i realizaciju projekata mladih

Organizovati ćemo Susrete mladih u BiH!

SLOBODNO VRIJEME

Slobodno vrijeme je prostor u kojem se mladi najranije osamostaljuju i gdje je njihova autonomija najveća. Kada slobodno vrijeme postaje prostor u kojem se mladi ljudi osjećaju sretni i ispunjeni, gdje su aktivnosti kreativne, spontane i prirodne, može se reći da je su ovi sadržaji ispunili svoju funkciju i da na taj način daju doprinos razvoju mladih ljudi. Oni igraju važnu ulogu u razvoju pojedinca, zajednice i nacije, što doprinosi kvaliteti života i poboljšanju društvenih odnosa i socijalnog kapitala za izražavanje i angažman u demokratskom životu. Iz ovog razloga, SDP BiH posmatra organizirano i neorganizirano korištenje slobodnog vremena kao put ka izgradnji vrijednosti kao što su samopoštovanje i međuljudsko poštovanje, prihvatanje drugih i drugačijih, timski rad, te doprinos svojoj okolini i zajednici.

ČINJENICE

✓ Samo 6% mladih u BiH je društveno aktivno

- ✓ Najveći broj mladih svoje slobodno vrijeme provodi na internetu
- ✓ Ne postoji registar udruženja koja se bave mladima u BiH

NAŠ PLAN

Naša vizija je društvo koje mladi rado smatraju svojim domom i u kojem se osjećaju komotno, ispunjeno i korisno zato što imaju priliku da kvalitetno koriste svoje slobodno vrijeme, a time i razvijaju svoje društvene i druge vještine neophodne za razvoj njih kao ličnosti, ali i razvoj zajednice u kojoj žive. Aktivnosti koje se provode u slobodno vrijeme mogu podržati razvoj i unapređenje globalnog civilnog društva, kao sastavni dio dobrobiti pojedinaca, zajednica i naroda. Naime, kada se slobodno vrijeme oblikuje na prikladan način, u skladu sa interesovanjima pojedinki i pojedinaca, ono vrlo lako postaje fokus ili centralna pokretačka sila u poboljšanju kvaliteta života. Naša vizija je da svi mladi imaju jednake prilike za korištenje i upotpunjavanje svog slobodnog vremena, bez obzira na dob, spol ili dio u kojem dijelu Bosne i Hercegovine se nalaze.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Osigurati ćemo mehanizme i projekte međunarodne saradnje i povezivanja sa mladim iz okruženja sa ciljem razmjene iskustava i poboljšanja kvalitete života mladih
- ✓ Podržati ćemo projekte mladih
- ✓ Osigurati ćemo programe eksterkurzija unutar Bosne i Hercegovine
- ✓ Podržati ćemo otvaranje centara za tehnološko usavršavanje mladih
- ✓ Osigurati ćemo mladim pristup savremenim tehnološkim pomagalima za njihove aktivnosti u javnom prostoru i institucijama;
- ✓ Kreirati ćemo multifunkcionalne prostore i kancelarije za rad i djelovanje mladih
- ✓ Prilagoditi ćemo javne površine potrebama mladih
- ✓ Uvesti ćemo obavezne vannastavne aktivnosti
- ✓ Provesti ćemo projekat Susreti mladih Bosne i Hercegovine
- ✓ Priznati ćemo i vrednovati društveno koristan rad mladih i regulisati volonterski staž

Jeftino i pristupačno stambeno zbrinjavanje mladih!

STAMBENO ZBRINJAVANJE MLADIH

Zavisnost mladih ljudi u Bosni i Hercegovini od roditelja je oduvijek prisutna na ovim prostorima, kako zbog tradicionalnog i kulturološkog naslijeđa bh. društva, tako i ekonomsko političke situacije u kojoj se država nalazi nakon 90-tih godina proteklog stoljeća. Iako je u visoko razvijenim zemljama Zapada praksa da se mladi sa navršениh 18 godina života osamostaljuju, to ipak nije slučaj i praksa u Bosni i Hercegovini, gdje mladi žive sa roditeljima do kasnih 30-tih godina života. Uzroci za takvo stanje su brojni, među kojima najveći uticaj ima nezaposlenost i nizak životni standard, skupi krediti na tržištu, te nedovoljni, a često i nepovoljni programi vlada za pomoć mladima da se osamostale i obezbjeđe „krov nad glavom“. Važno je da se vlade na svim nivoima kreiraju programe rješavanja stambenog pitanja mladih i njihovog prvog osamostaljenja. Ovo je socijaldemokratski cilj, koji se želi postići da se kroz različite socijalne programe, kao što je program pomoći pri stambenom zbrinjavanju, osiguraju minimalni standardi zaštite ljudskih prava na stanovanje.

ČINJENICE

- ✓ Prema istraživanjima iz 2019. godine 80 % mladih u Bosni i Hercegovini živi s roditeljima
- ✓ Čak 94,6 posto mladih u BiH budućnost planira u okviru bračne zajednice
- ✓ Nizak životni standard
- ✓ Negativan priraštaj posljednjih godina

NAŠ PLAN

Plan stambenog zbrinjavanja mladih ima za cilj omogućiti mladim ljudima da se kroz različite programe entitetskih vlasti, gradova i općina, osamostale, tj. da iznajme, kupe ili izgrade svoju prvu stambenu jedinicu i obezbijede sebi krov nad glavom. Neujednačeno regulisanje datih prava, između kantona u Federaciji BiH i između entiteta utiče na stvaranje nejednakosti i nejednakih polaznih osnova za sticanje stambene jedinice za mlade pojedince i parove. Naša vizija se podjednako odnosi na pojedince i porodice, sa aspekta osamostaljenja i individualnog razvoja nakon napunjene 18. godine života, te promocije porodice kao osnove društva.

Kroz programe neprofitnog drugarskog stanovanja za mlade, mladim ljudima se može omogućiti da zakupe stambeni prostor pod uslovima koji su jeftiniji od tržišnih. Kroz jeftine stambene kredite i sufinansiranje kamatnih stopa mladima se može omogućiti da dođu do stambenih jedinica koje će biti u njihovom vlasništvu. Potrebno je omogućiti poreske olakšice kroz izmjene i dopune postojećih zakonskih rješenja, te uvođenje dodatnih poticaja za mlade bračne parove, parove sa dvoje i više djece sa ciljem podsticanja porodice.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Pokrenuti ćemo program neprofitnog drugarskog stanovanja za mlade
- ✓ Osigurati ćemo niže kamatne stope na stambene kredite za mlade
- ✓ Osigurati ćemo dodatne olakšice za mlade bračne parove sa ciljem podsticanja uspostave porodice
- ✓ Osigurati ćemo ujednačene porodiljne naknade
- ✓ Uvesti ćemo poreske olakšice za kupovinu i izgradnju prve nekretnine
- ✓ Graditi ćemo naselja ugodna za život

Povesti borbu protiv nacionalizma kod mladih!

ANTINACIONALIZAM

Sa političkom agendom koja se temelji se na nacionalizmu i mržnji i koja vlada u našem društvu ne može se očekivati bilo kakav ekonomski napredak. Nacionalno i socijalno su očito u velikom raskoraku i evidentno je da se nacionalizam i ekonomsko socijalna nesigurnost međusobno hrane i međusobno podstiču. Podizanjem životnog standarda, nacionalizam slabi. U našoj zemlji danas postoje hiljade različitih inicijativa koje se bore protiv nacionalizma, nažalost još uvijek neuspješno. Antinacionalizam je odgovor nacionalizmu u kojem danas živimo, baš kao što je antifašizam bio odgovor na fašizam. Antinacionalistička platforma mora imati zajednički cilj i postati državna politika jer samo tako možemo stabilizovati zemlju, omogućiti socijalni i ekonomski razvoj, te zadržati mlade ljude u Bosni i Hercegovini.

ČINJENICE

✓ Pogrešne definicije nacionalizma

- ✓ Nacionalizam se promovise u javnom, sportskom, kulturnom i političkom životu
- ✓ Nacionalizam nije patriotizam
- ✓ Bosna i Hercegovina je država koja je već 30 godina u okovima nacionalizma u svim sferama društva

NAŠ PLAN

Borba protiv nacionalizma ima više faza, a sve u cilju postavljanja antinacionalizma kao univerzalne vrijednosti. To uključuje borbu protiv nacionalizma u medijima, što ne znači cenzura medija već jasno definirati govor mržnje kao nešto što nije prihvaćeno i ne potpada pod slobodu govora. Ovaj pristup se prenosi i u online medije, gdje smo svjedoci sve većem govoru mržnje. Također, sportski događaji koje prečesto prate nacionalistički istupi koji rijetko nailaze na osudu, a sve zbog toga što je nacionalizam postao stanje duha društva i zbog toga je velik posao pred nama. Ukidanje dvije škole pod jednim krovom kao najstrašniji primjer nacionalizma u BiH. Jasno zakonski definirati i pooštriti kazne za izabrane i imenovane dužnosnike koji promiču govor mržnje. SDP BiH već odavno nastoji zabraniti rad fašističkih organizacija i isticanje fašističkih simbola i to će nastaviti i u budućnosti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Pokrenuti ćemo agresivnu kampanju za kažnjavanje i zaustavljanje govora mržnje
- ✓ Stati ćemo u kraj širenju nacionalizma, fašizma, šovinizma i mržnje na internetu kroz zakonsku regulativu
- ✓ Finansirati ćemo projekte upoznavanja i zbližavanja mladih iz različitih krajeva države
- ✓ Podržat ćemo naučne projekte istraživanja uzroka i destruktivnih posljedica nacionalizma po društvo
- ✓ Zabraniti ćemo rad fašističkim, terorističkim i nacionalističkim organizacijama kao i isticanje njihovih simbola

**Sigurnost djece
prije svega!**

SIGURNA I UREĐENA ZAJEDNICA

Kriminalitet i osjećaj sigurnosti je goruće pitanje sa kojim se suočava danas cijeli svijet. Inovacije u prevenciji kriminaliteta, koje se primjenjuju zadnjih godina u razvijenim zemljama zasnivaju se na radikalno drugačijem pristupu od onoga što mi u BiH doživljavamo kao uspješno. Danas kriminalitet negativno utiče na značajan procenat stanovništva. On za sobom povlači mnoge devijacije: visoke društvene troškove, povrede i emocionalne patnje kod žrtava, umanjuje povjerenje javnosti u demokratski sistem vrijednosti, itd. Kriminalitet predstavlja prijetnju demokratiji u cijelosti jer podstiče rasističke i zaštitničke impulse. Najosjetljiviji dio svake zajednice su djeca i mladi. Da li će se neko dijete ponašati nasilno ili biti žrtva nasilja ne zavisi samo o ličnosti te osobe, već i okoline u kojoj se nalazi što smo jasno definirali u ovoj politici.

ČINJENICE

✓ Svako sedmo dijete je bilo dijelom vršnjačkog nasilja do svoje 16. godine

- ✓ Tri od deset učenika prijavljuje konzumiranje alkoholnih pića
- ✓ „Lake droge“ djeca konzumiraju u prosjeku od svoje 13. godine

NAŠ PLAN

Kako bi se omogućio osjećaj sigurnosti građanima značajno je da vlasti na svim nivoima prihvate da sloboda nije moguća bez sigurnosti. Neki od problema na koje želimo da ukažemo i ponudimo rješenja su: maloljetnička delinkvencija, nasilje u porodici, nasilje u školi, nasilje na sportskim terenima, govor mržnje na internetu, kladionice, kockanje, alkohol, droga, sigurnost mladih u saobraćaju, vandalizam. Treba naglasiti da se rješenje ovih problema ne može uvijek posmatrati odvojeno jer, često, imaju zajedničke uzroke i predstavljaju jedinstveno narušavanje osjećaja sigurnosti i urednosti jedne zajednice. Politike sveobuhvatne prevencije kriminaliteta sadržavaju: alternative zatvaranju prekršitelja, policijske funkcije u zajednici, borba protiv nepismenosti, društveno obrazovanje, istraživanje i komunikacija, kao i koordiniranje mnogobrojnih programa od strane više partnera. Osnažiti ćemo angažman stanovništva uvođenjem samog nadzora komšiluka.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Redefinirat ćemo nastavne planove da u prvom planu budu odgojne, a ne disciplinske mjere
- ✓ Uvesti ćemo programe prevencije maloljetničke delinkvencije
- ✓ Osigurati ćemo siguran internet prostor za mlade i djecu
- ✓ Povećati ćemo sigurnost u školama
- ✓ Mladim ćemo omogućiti sigurnost u javnom prostoru uvođenjem nadzora javnih površina;
- ✓ Uvest ćemo stroge kazne za nasilje na sportskim terenima
- ✓ Dislocirati ćemo kladionice i kockarnice od škola

Plan za obrazovanje

Za društvo znanja!

- ☑ Inkluzivno obrazovanje
- ☑ Jednakopravnost i nediskriminacija
- ☑ Predškolski odgoj
- ☑ Osnovno i srednješkolsko obrazovanje
- ☑ Visoko obrazovanje
- ☑ Obrazovanje odraslih
- ☑ Nauka i tehnologija
- ☑ Reforma reformatora

Naš plan

Moderna, građanski koncipirana društva teže, određujući koncepciju i sadržaj obrazovanja i koristeći njegovu moć, „producirati“ čovjeka – građanina, čineći ga sposobnim i spremnim da participira u društvenim procesima, da kroz građansku dispoziciju i posvećenost, bude društveno odgovorno biće. Institucionalizirano obrazovanje počiva na društvenoj opredijeljenosti koja se temelji na društvu jednakih šansi i mogućnosti, ali i podsticanju zdrave kompetitivnosti i uklanjanju prepreka koje pojedincu onemogućavaju pokretljivost i mijenjanje društvenog položaja.

Normativni okvir institucionalnog obrazovanja treba biti, s jedne strane, dovoljno krut da osigura i kvalitetan zakonski okvir u kojem će obrazovni sistem funkcionisati, a s druge dovoljno fleksibilan da se može prilagođavati brzim društvenim promjenama modernog čovjeka i njegovog društva. Najvažniji i primarni interes svakog društva i države u 21. stoljeću jest kvalitetno obrazovanje koje je dostupno svima, čiji nastavni programi i procesi polaze od konačnog cilja – ishodišta učenja, kompetencija i znanja, koje je dovoljno fleksibilno da se može brzo prilagođavati zahtjevima modernog vremena, te koje nudi koncept cjeloživotnog učenja i na kraju, formalne kvalifikacije koje su općeprihvaćene i prepoznate. “Društvo znanja” termin je koji se na globalnom nivou i koristi zadnjih deset godina za ekonomiju koja je bazirana na znanju, i to primarno na nauci i tehnologiji.

U društvu znanja visok nivo obrazovanosti i kvalitetno obrazovanje igraju presudnu ulogu. Evropska unija je u strategiji “Evropa 2020”, kao jedan od glavnih ciljeva postavila povećanje nivoa obrazovanosti u Evropi. To planira postići kroz sprečavanje ranog napuštanja obrazovanja te kroz aktivno povećanje udjela generacije koja ima završeno visoko obrazovanje. Postoji, dakle, globalan politički trend naglašavanja važnosti obrazovanja kao ključnog faktora ekonomskog razvoja. Ali postoji i jedna dodatna ekonomska logika za osiguravanje jednakih prilika u obrazovanju, i to jednostavno da su obrazovni neuspjeh i socijalna isključenost koja iz njega proizlazi dugoročno skupi za državu. Oni pojedinci bez vještina potrebnih za doprinos društvenom i ekonomskom razvoju generiraju veće troškove za državne podrške, zdravstvo i sistem socijalne zaštite (OECD, 2008). Navedeno se u potpunosti odnosi i na BiH.

Drugim riječima, imamo ne samo moralnu i demokratsku obavezu osiguravanja jednakih prilika u obrazovanju, nego i pragmatičan razlog ulaganja u takve inicijative jer je to u njihovu direktnom interesu.

Jedna škola za sve!

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Inkluzivno obrazovanje bazira se na pravu svih na kvalitetno obrazovanje i fokusira se posebno na ranjive grupe. Inkluzivno obrazovanje je zapravo proces koji se odvija kroz promjene u pristupu podučavanju i u obrazovnom sadržaju, ali i u samoj strukturi i strategijama obrazovnog sistema. Krajnji je cilj inkluzivnog obrazovanja povećanje sudjelovanja u učenju i smanjenje isključenosti unutar ili zbog obrazovanja. Također, korištenje pojma inkluzivno obrazovanje može u praksi proizvesti određenu konfuziju jer se često interpretira kao usko fokusirano na skupinu osoba s invaliditetom (učenici s tjelesnim i senzoričkim oštećenjima, sa specifičnim teškoćama u učenju ili s emocionalnim problemima i poremećajima u ponašanju). Iako je to, istina, bilo originalno značenje ovog pojma, on danas obuhvaća sve druge ranjive društvene grupe, uključujući pojedince iz socijalno ugroženih porodica, manjina, ruralnih sredina i dr.

ČINJENICE

✓ Bosna i Hercegovina je u zakone o obrazovanju ugradila inkluzivne principe, ali se oni

poštuju samo deklarativno

- ✔ Iako se zagovara inkluzivni pristup, mnoga djeca pohađaju tzv. specijalne škole iako bi mogla biti integrisana u redovne škole

NAŠ PLAN

Obrazovanje djece s poteškoćama u razvoju provodit ćemo u skladu s okvirnim zakonima u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uz uvažavanje principa inkluzivnosti u obrazovanju. Međusektorsko integrisano djelovanje je korak u rješavanju problema, a preduslov je unapređenje postojećih okvira javnih politika i međusobna saradnja relevantnih aktera s ciljem pružanja jednakih mogućnosti za obrazovanje u skladu s interesima i sposobnostima svakog pojedinca. Obrazovanje djece Roma problem je u osnovnom obrazovanju zbog niske stope djece koja su uključena u osnovno obrazovanje i zbog visoke stope napuštanja osnovnog obrazovanja. Jedan od razloga je što nije osigurana mogućnost za obrazovanje Roma na njihovom jeziku ili asistenata u nastavi koji govore romski jezik.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Donijet ćemo okvirni zakon o inkluziji i sveobuhvatnom obrazovanju djece s poteškoćama u razvoju bez obzira na dijagnozu ili stepen invaliditeta
- ✔ Organizirat ćemo kontinuiranu edukaciju nastavnika iz oblasti inkluzije i obrazovanja djece s poteškoćama u razvoju
- ✔ Ukinut ćemo arhitektonske barijere u školskim objektima
- ✔ Zakonskim i podzakonskim aktima ćemo urediti pitanje timova za inkluziju, kao i pitanje radno-pravnog statusa i načina finansiranja asistenata u nastavi i personalnih asistenata
- ✔ Osigurat ćemo jednake mogućnosti za obrazovanje sve djece, uključujući djecu s poteškoćama u razvoju i djecu iz marginaliziranih grupa

**Istrebljenje aparthejda,
diskriminacije i segregacije!**

JEDNAKOPRAVNOST I NEDISKRIMINACIJA

Ustavom i zakonima BiH svim osobama garantuju se osnovna ljudska prava među kojima i pravo na obrazovanje, a BiH se obavezala da će osigurati ostvarenje najvišeg nivoa zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Na različite načine jednakost i nediskriminacija ugrožavaju se u obrazovnoj praksi: neravnopravan položaj djece povratnika u obrazovnim ustanovama, nametanje pravila ponašanja u obrazovanju suprotno ustavnom i zakonodavnom okviru, vjerski simboli i obilježja kao i nazivi škola koji vrijeđaju osjećaje drugih i drugačijih, segregacija u najtežem obliku (fizičko razdvajanje učenika na osnovu etničke pripadnosti) itd.

ČINJENICE

Nije učinjen nijedan korak naprijed u oblasti jednakopravnosti i nediskriminacije u obrazovanju; Koordinacija ministara obrazovanja u FBiH praktično je zaledila svoju aktivnost,

a Konferencija ministara obrazovanja u BiH se susrela svega nekoliko puta, ne rješavajući goruća pitanja

Bosna i Hercegovina je ratificirala Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) 1992. i prihvatila načela iz člana 13. ovog dokumenta.

NAŠ PLAN

Osnovni ciljevi su nam: rasprostranjenija i poboljšana briga i obrazovanje u ranom djetinjstvu za bolji rast, učenje i razvoj, univerzalan i slobodan pristup osnovnom obrazovanju svoj djeci, s naglaskom na zapostavljene grupe; univerzalan pristup mogućnostima osnovnog obrazovanja i programima usavršavanja vještina za sve mlade i odrasle; osigurati da svaki učenik dobije državno definiran i objektivno procijenjen nivo znanja u pismenosti, matematičkim i životnim vještinama; potpun i ravnopravan pristup i učinkovito sudjelovanje u osnovnom obrazovanju žena i djevojaka, suzbijanje spolnih predrasuda i nejednakosti u školama i obrazovnom sistemu.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Izgradit ćemo interkulturalni obrazovni sistem
- ✓ Izmijenit ćemo zakonsku regulativu tako da svakom djetetu omogućimo učenje na maternjem jeziku
- ✓ Napraviti ćemo obrazovni sistem BiH koji je interes svakog djeteta zbog kvaliteta obrazovanja, koji otvara mogućnosti da postanu dobri građani/ke BiH kao i nade da će postati dio šire evropske zajednice
- ✓ Reformisati ćemo obrazovni sistem tako da garantuje jednaka polazišta i ishodišta u skladu sa potencijalima i mogućnostima svakog pojedinca
- ✓ Ukinut ćemo diskriminaciju koja se provodi kroz „dvije škole pod jednim krovom“
- ✓ Uvesti ćemo kroz nastavni plan i program obavezne posjete bh. mjestima od kulturno-historijskog značaja i od značaja za antifašističku bit naše zemlje

**Ulaganje u nauku je
ulaganje u budućnost!**

NAUKA I TEHNOLOGIJA

Ulaganja u razvoj naučnog, tehnološkog i inovacijskog sistema preduslov su za osiguranje stabilne budućnosti. Na taj način omogućava se izgradnja BiH kao zemlje okrenute znanju i inovacijama, s konačnim ciljem povećanja konkurentnosti, produktivnosti i zapošljavanja te ostvarenja stabilnoga i održivoga privrednog rasta. Razvoj naučnog i inovacijskog sistema temelji se na rastu i povećavanju učinkovitosti postojećih infrastrukturnih i ljudskih naučnih potencijala te njihovom kontinuiranom usmjeravanju prema većoj kvaliteti, važnosti i strukturiranosti. Velike ekonomske sile znaju da naučnoistraživački rad predstavlja jedan od najvažnijih resursa današnjice. Evropska unija godišnje izdvaja milijarde eura u te svrhe, a njene članice u prosjeku izdvajaju tri posto bruto društvenog proizvoda za naučnoistraživački rad.

ČINJENICE

✔ Bosna i Hercegovina za nauku izdvaja ispod 0,1 posto BDP-a, a i ta je brojka upitna s

obzirom na činjenicu da ne postoje cjeloviti podaci o naučnim istraživanjima u BiH

- ✓ U narednih 10 godina BiH će s navedenim trendom ulaganja upitna biti bilo kakva naučna aktivnost koja je dio sistema

NAŠ PLAN

Država danas snosi dio troškova naučno-istraživačkog rada, ali u zanemarivo malom iznosu. Naš je cilj povećati ulaganja u naučno-istraživački rad i tako osnažiti bh. društvo i privredu.

Planiramo podržavanje istraživačkih aktivnosti naučnih organizacija usklađenih s potrebama privrede.

Tražimo podsticanje aktivnosti i programa popularizacije nauke, tehnologije i inovacija, te podržavanje aktivnosti vezanih uz transfer tehnologije i donošenje zakona o državnoj podršci za istraživačko-razvojne projekte.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Formirati održive fondove za finansiranje razvoja nauke i tehnologije
- ✓ Formirat ćemo jedinstveni fond za stipendiranje talenata na svim obrazovnim nivoima
- ✓ Pokrenut ćemo edukativne, intelektualno stimulativne platforme i programe za nadarene učenike i studente
- ✓ Osnažit ćemo javno-privatno partnerstvo u finansiranju projekata u oblasti obrazovanja, nauke i tehnologije
- ✓ Donijet ćemo strategiju razvoja naučnog istraživanja i povećati izdvajanja za nauku

Povratak obrazovanih kroz obrazovanje odraslih

OBRAZOVANJE ODRASLIH I CJELOŽIVOTNO UČENJE

Obrazovanje odraslih i koncept cjeloživotnog učenja zauzimaju veoma značajno mjesto u obrazovnim sistemima država članica Evropske unije i ispunjavaju mnoge funkcije od kojih su vjerovatno najvažnije: kontinuirano obnavljanje i usavršavanje znanja, vještina i sposobnosti kako bi iste bile konkurentne na tržištu rada što omogućava pojedincu zadržavanje postojećeg, odnosno mogućnost pronalaženja novog zaposlenja; integracija marginaliziranih i socijalno isključenih kategorija u društvo i tržište rada, što može podrazumijevati osposobljavanje, dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju nezaposlenih osoba. Oblast obrazovanja i obuke odraslih se u BiH već razvija, pojavljuju se centri i ustanove koje nalaze svoje tržišno mjesto koje stvara potražnja polaznika, ali nedostaju sistemski rješenja kako bi se ova oblast uredila što se, prije svega, ogleda u donošenju odgovarajućih zakona.

ČINJENICE

- ✔ Nisu donijeti zakoni na svim nivoima koji bi regulisali oblast obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja
- ✔ Bosna i Hercegovina se obavezala u sistemu obrazovanja imati formalno i neformalno obrazovanje i informalno učenje

NAŠ PLAN

U sistem ćemo uključiti formalno i neformalno obrazovanje te informalno učenje. Treba ponuditi različite metode učenja, kurseve i škole te omogućiti zaposlenicima da studiraju uz rad. Obrazovne ustanove trebaju nuditi ubrzanе programe, da ponude fleksibilnije načine predavanja (npr. učenje na daljinu), da ponude više mjesta za obrazovanje odraslih te pokažu veću fleksibilnost prema tržištu rada. Potrebno je razviti koncept škola kao centara za obrazovanje koji nude programe za redovne učenike, za odrasle i kratke programe za certifikaciju određenih zanimanja ili praktičnih vještina bez sticanja zvanja ili pohađanja školskog programa.

Treba težiti tome da one programe obrazovanja odraslih koji su od općeg nacionalnog interesa (osnovno obrazovanje, sticanje prve kvalifikacije i prekvalifikacije za deficitarna zanimanja) u potpunosti finansira država, dok ostale programi trebaju finansirati u jednakim dijelovima nadležne obrazovne vlasti, lokalna zajednica i sami polaznici. Preduzeća mogu programe namijenjene zadovoljavanju njihovih specifičnih potreba finansirati u potpunosti, pri čemu takva djelatnost treba biti oslobođena od poreznih obaveza. Sistem obrazovanja odraslih treba učiniti dostupnim svim građanima zemlje, u skladu s njihovim interesima i potrebama nacionalnog razvoja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uvest ćemo novo, živo tržište usluga neformalnog obrazovanja, kako bi se na taj način ispunile osnovne pretpostavke za primjenu koncepta cjeloživotnog učenja
- ✓ Izradit ćemo okvirni zakon o obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju
- ✓ Unaprijedit ćemo i promovirati cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih kao i socijalno isključenih mladih u dobi do 30 godina
- ✓ Razvit ćemo mrežu različitih obrazovnih institucija i drugih davatelja obrazovnih usluga
- ✓ Osposobit ćemo u kratkom roku programima (pre)kvalifikacije i dokvalifikacije mlade koji su „upropašteni“ postojećim sistemom obrazovanja
- ✓ Napraviti ćemo okvir koji je otvoren, privlačan i dostupan svima uključujući nepismene i nekvalificirane osobe, kao i osobe s posebnim potrebama.
- ✓ Poboljšati efektivnost, jednakost pristupa i pravičnost u obrazovanju i obuci.

**Besplatni udžbenici
za sve!**

OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Sve reforme koje su sprovedene u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja su se pokazale kao potpuni promašaji. Primjer su uvođenje devetogodišnjeg obrazovanja ili pokušaji parcijalnog uvođenja eksterne mature u srednjim školama Kantona Sarajevo. Pored toga, sasvim je jasno da su efekti „intervencija“ u osnovno i srednje obrazovanje išli ka daljnjoj fragmentaciji bosanskohercegovačkog društva jer je su posljedice uvijek bile njegova daljnja destrukcija. “Dvije škole pod jednim krovom” ili pitanje maternjeg jezika uvijek su iznova obrazovanje stavljali kao sredstvo, ali i žrtvu klero-nacionalnih političkih agendi. Degradacija nastavničkog zanimanja i loš socijalno-ekonomski status nastavnika, zastarjeli i neprilagođeni nastavni programi te nedovoljna opremljenost škola, ovaj sektor obrazovanja doveli su u veoma loše stanje koje se hitno mora mijenjati.

ČINJENICE

- ✔ Kontinuirano eksperimentisanje u sektoru osnovnog i srednjeg obrazovanja
- ✔ Segregacijski modeli kao pravilo a ne izuzetak
- ✔ Neusklađenost obrazovanja s tržištem rada
- ✔ Odlazak mladih kao posljedica besperspektivnosti

NAŠ PLAN

Mi u SDP-u želimo jasno poručiti da ćemo insistirati na tome da se osnovno i srednje obrazovanje u potpunosti depolitizira, da se ukinu segregacijski modeli i prakse, da se pitanje maternjeg jezika riješi po jedinstvenom modelu za cijelu BiH, te da se izvrši cjelovita i funkcionalna kurikularna reforma utemeljena na ishodištima znanja. Uvest ćemo jedinstveni kvalifikacijski okvir za eksternu maturu na cjelokupnoj teritoriji BiH te na jasnim i natposječnim standardima nastave i nastavnih procesa, primjenjujući najbolje prakse i iskustva, kreirati školu za sve nas. Radit ćemo na razvoju obrazovnih modela koji će kreirati kompetentnog nastavnika kao predušlov za kompetentnog učenika, čija su znanja, vještine i kompetencije prilagođene zahtjevima savremenog tržišta rada.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Neophodno je kreirati strategiju razvoja osnovnog obrazovanja
- ✔ Neophodno je kreirati strategiju razvoja srednjoškolskog obrazovanja
- ✔ Uvest ćemo savremene obrazovne modele interkulturalnog tipa kreirane prema ishodima učenja
- ✔ Napraviti ćemo i reformisati edukacione centra/zavode kao mjesto kontinuiranog usavršavanja nastavnika
- ✔ Refomisat ćemo nastavne planove i programe kroz kurikularnu reformu utemeljenu na stvarnom stanju i potrebama tržišta, te objektivnim domaćim stručnim kapacitetima;
- ✔ Ukinut ćemo segregaciju u obrazovnom sistemu – izbaciti koncept dvije škole pod istim krovom;

- ✓ Pripremit ćemo plan aktivnosti za smanjenje prekida i napuštanja obaveznog osnovnog obrazovanja
- ✓ Osiguraćemo sistemsku podršku nadarenim učenicima kroz jedinstveni fond za stipendiranje
- ✓ Uključivanje dobrih praksi iz internacionalnih programa u domaći obrazovni sistem
- ✓ Povećat ćemo upis i završavanje obaveznog obrazovanja na 100%, a upis u srednje obrazovanje na 90%
- ✓ Zagovarati promjenu udžbeničkih politika
- ✓ Uvesti obavezan predmet seksualno i reproduktivno zdravlje u sve srednje škole
- ✓ Osigurati kvalitetan sistem doškoloovanja i prekvalifikacije u srednjim školama sukladno potrebama tržišta rada
- ✓ Neophodno je napraviti ekspertsku analizu stanja stručnog i pravnog okvira srednjeg obrazovanja, te nastavnih planova i programa od strane multidisciplinarnog tima formiranog institucionalno, od strane javnih univerziteta;
- ✓ Neophodno je pokrenuti proceduru izrade novih nastavnih planova za gimnazije, tehničke i stručne srednje škole, jer su postojeći zastarjeli;
- ✓ Neophodno je precizirati u legislativi proceduru kreiranja, donošenja, objavljivanja nastavnih planova u službenom listu u skladu sa modernom evropskom i regionalnom, obrazovnom legislativom, a kako bi se osigurala transparentnost nastavnih planova, mogućnost stalne provjere i evaluacije od strane stručne i pravne javnosti;
- ✓ Neophodno je u zakonska rješenja ustanoviti neophodnost institucionalnog učešća relevantnih fakulteta u izradi nastavnih planova i programa, te stručne recenzije nastavnih planova i programa;
- ✓ Neophodno je da se osigura sistemski: način, procedure, finansiranje izdavanja udžbenika i učila za srednje škole, te institucionalno recenziranje udžbenika od strane relevantnih fakulteta,
- ✓ Neophodno je kreirati konzistentan pravni i stručni okvir oko srednjeg obrazovanja koji će producirati kreativne i stalne promjene u srednjem obrazovanju, a ne da se to čini ad hoc, od slučaja do slučaja;

Predškolski odgoj i obrazovanje za svako dijete!

PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Postojeće stanje traži primjenu formalnih i neformalnih programa za rano djetinjstvo, i bolje obrazovanje u ranom djetinjstvu, usklađeno s psihosocijalnim, zdravstvenim, prehrambenim i spoznajnim potrebama djeteta, kako bi se osiguralo sigurno, brižno okruženje za djetetov odgoj, koje ga čini fizički i mentalno zdravim, emocionalno sigurnim i intelektualno sposobnim za učenje. Povećanje obuhvata predškolskim odgojem i obrazovanjem u skladu s individualnim potrebama svakog djeteta jedan je od važnih faktora u obrazovnom sistemu. U tom je kontekstu, a u skladu sa legislativom, neophodno predškolski odgoj i obrazovanje učiniti dostupnim svakom djetetu. Ovo je gorući problem, jer, nažalost, trenutno je obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem nesrazmjerno nizak u odnosu na evropski i prosjek.

ČINJENICE

✓ U Bosni i Hercegovini je premalo smještajnih kapaciteta, a ni mreža predškolskih ustanova nije razgranata pa predškolski odgoj i obrazovanje nisu dostupni djeci iz ruralnih sredina

- ✓ U narednih 10 godina BiH će biti zemlja starih i neće imati potrebu za predškolskim odgojem ukoliko promptno ne izmijenimo stanje

NAŠ PLAN

Izraditi visokokvalitetne predškolske odgojne programe i dati djeci čvrste osnove za cjeloživotno učenje. U današnjim okvirima ona djeca koja kasnije ulaze u obrazovni proces ne mogu sustići one koji su ranije započeli obrazovanje. Kada je dostupan svima, predškolski odgoj također pomaže u pojačanju socijalne jednakosti. U BiH je premali broj sudionika. Da bi se ono proširilo i imalo kvalitet, potrebno je uvesti službene standarde i omogućiti prateću opremu.

Plan SDP BiH je stvaranje prostornih, kadrovskih i materijalnih uvjeta za uključivanje sve djece u program pripreme za školu (tzv. mala škola), godinu dana prije polaska u školu kao i prihvata što više djece, osobito one starije od tri godine, u ostale programe raznovrsnog izvanporodičnog odgoja i obrazovanja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Kreiranje strategije razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja
- ✓ Osigurati ćemo odgovarajuća finansijska sredstva za povećanje prostornih i materijalnih kapaciteta
- ✓ Povećati ćemo broj djece uključene u programe predškolskog odgoja u godini pred polazak u školu s tendencijom potpunog obuhvata
- ✓ Izraditi ćemo strategiju obrazovanja potrebnog odgajateljskog kadra na visokoškolskom nivou
- ✓ Poboljšati ćemo sistem trajnog usavršavanja odgajatelja kao i sistem praćenja, vrednovanja i napredovanja u struci

Razdvajanje sektora odgoja i obrazovanja od nauke i visokog obrazovanja

REFORMA REFORMATORA ILI REFORMA OBRAZOVNOG SISTEMA

Ustavno-pravni okvir Bosnu i Hercegovinu je definirao kao državu sa vrlo kompleksnom i asimetričnom strukturom te izrazito decentraliziranim i podijeljenim nadležnostima između njenih nivoa. Ovakva decentralizacija vlasti pogubno se odrazila na obrazovanje koje je zbog nepostojanja adekvatnih i pravovremenih reformi uz prenatlaženu politizaciju, dovela je do disproporcije između formalno obrazovanih i stvarno kompetentnih. Insistiranje na birokratizaciji obrazovanja i potpuno zanemarivanje i zapostavljenje obrazovne struke, kao rezultat je proizvelo potpuno trome, nekompetentne i suštinski neefikasne organe upravljanja obrazovnim sistemom. Nadležna ministarstva na svim nivoima vlasti, zbog potpunog urušavanja sistema zasnovanog na kvaliteti, nesposobna su da se uhvate u koštac sa iole ozbiljnom reformom u ovoj oblasti.

ČINJENICE

☑ Obrazovni sistem je trom i nesposoban provesti ozbiljnu reformu.

- ✓ Nadležnosti su podijeljene i fragmentirane što obesmišljava koncept obrazovanja
- ✓ U narednih 10 godina BiH će postati zemlja formalno obrazovanih neznalica kao rezultat ovakvog obrazovnog sistema.

NAŠ PLAN

Za bilo kakvu ozbiljnu reformu obrazovanog sistema u Bosni i Hercegovini, neophodno je prvo reformisati „reformatora“ – one institucije koje će biti nosilac reformskih aktivnosti. Mi u SDP-u BiH želimo prvo donijeti strateški dokument na nivou države kojim bi se definirala pozicija i nadležnost te stručna kompetentnost nadležnih organa, pa tek onda možemo krenuti u kreiranje vizije obrazovanja, te na osnovu nje obrazovne reforme u cjelini. Želimo jedinstven obrazac rukovodne nadležnosti nad obrazovanjem uz puno poštivanje svih razlika i posebnosti koje imamo. Želimo uspostaviti efikasne i kompetentne organe kao poluge budućih reformi. U ovu aktivnost ćemo uključiti najbolje stručnjake koje imamo, jer reformou obrazovanja mogu osmisliti i sprovesti samo oni koji su najobrazovaniji i najkompetentniji.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Depolitizirati i reformisati ćemo obrazovni upravni aparat
- ✓ Smanjit ćemo broj „obrazovnih“ nivoa vlasti
- ✓ Reformisati ćemo prosvjetno-pedagoške zavode i učiniti ih institutima/agencijama za standardizaciju i razvoj obrazovnih tehnologija
- ✓ Ukinuti ćemo nepotrebno preklapanje nadležnosti.
- ✓ Principijelno ćemo insistirati na razdvajanju sektora odgoja i obrazovanje od nauke, visokog obrazovanja, nauke i tehnologije (po principu formiranja novog Ministarstva za visoko obrazovanje, nauku i mlade u Kantonu Sarajevo)

Otjerati politiku s fakulteta!

VISOKO OBRAZOVANJE

U BiH je uspješnost studiranja i dalje mala, što je skupo i za državu i za privredu. Želi li BiH ispuniti svoj strateški cilj - razvijati se prema društvu znanja - mora poduzeti bitne promjene u nauci i visokom obrazovanju. U razvijenim zemljama postoji bitna veza između porasta broja radnika s visokim obrazovanjem i ekonomskog rasta.

Promjene u sistemu visokog obrazovanja u BiH trebale bi biti usmjerene na: poboljšanje kvalifikacijske strukture stanovništva; bitan doprinos univerziteta kreiranju novih, dodanih vrijednosti, najprije u užim sredinama u kojima djeluju; sadržajno i formalno uključivanje nauke i visokog obrazovanja BiH u evropske trendove, u ERA (Evropski naučni prostor) i EHEA (Evropski prostor visokog obrazovanja).

ČINJENICE

- ✔ Za 10 godina Bosna i Hercegovina bi mogla biti zemlja s najmanjim brojem studenata u Evropi ili zemlja koja proizvodi visokoobrazovani kadar za strano tržište.
- ✔ Visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini je neefikasno, preskupo, zastarjelo i premalog kapaciteta da bi moglo bitno mijenjati kvalifikacijsku strukturu.

NAŠ PLAN

Iako je potrebno ukupno povećati izdvajanja za obrazovanje, stimulativnim (finansijskim) mjerama treba nagradivati najefikasnije, odnosno destimulirati najlošije visokoškolske ustanove: “efikasnost” nije samo kratkoća studiranja, već u nju treba ugraditi osiguranje kvalitete. Na univerzitetima podstaknuti osnivanje ureda za kontrolu kvalitete obrazovnih procesa i sadržaja; razraditi modele i sisteme finansiranja, što uključuje i osiguravanje adekvatne zakonske osnove; pospješivati saradnju univerziteta (fakulteta) s privredom, odnosno s lokalnom zajednicom te sa sestrinskim ustanovama u inostranstvu. Posljednje navedeno ima za cilj uključiti dugoročno univerzitet u programe studentskih razmjena; uskladiti programe visokoškolskih ustanova s regionalnim potrebama.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Unaprijeđenje Okvirnog zakona o visokom obrazovanju sa ciljem standardizacije visokog obrazovanja
- ✓ Donošenje novih ali usklađenih zakonskih rješenja u cilju uređenja i jednakog tretmana svih učesnika u sistemu visokog obrazovanja, a u skladu sa najvišim standardima
- ✓ Unaprijeđenje akademskog izdavaštva u BiH
- ✓ Unaprijeđenje rada Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH
- ✓ Unaprijeđenje naučno-istraživačkih standarda i aktivnosti (mjereno naučno istraživačkim outputima kao što je broj i kvalitet naučnih konferencija, broj domaćih naučnih žurnala, broj objavljenih naučnih radova u domaćim, regionalnim i međunarodnim krugovima, itd.)
- ✓ Podsticati ćemo aktivnije učešće institucija visokog obrazovanja u projektima EU kroz osnivanje centra za aplikaciju i koordinaciju projekata EU
- ✓ Podsticati ćemo punu autonomiju univerziteta
- ✓ Osigurati ćemo transparentnost u prijenosu i namjenskom utrošku finansijskih sredstava izdvojenih za visoko obrazovanje
- ✓ Na javnim univerzitetima utvrditi najvišu cijenu školarine za samofinansirajuće studente sadašnje cijene školarina direktno utiču na smanjen interes studenata i skoro su izjednačene sa cijenama na privatnim univerzitetima

- ✓ Fokusirat ćemo se na licenciranje, akreditaciju i nadzor nad radom visokoškolskih institucija
- ✓ Povećat ćemo ukupna izdvajanja za visoko obrazovanje
- ✓ Unaprijedićemo međunarodnu saradnju univerziteta i osoblja
- ✓ Utvrditi naučne oblasti koje ne mogu biti u kurikulumima privatnih univerziteta-po ugledu na Republiku Srpsku (pravo, sigurnosne studije i sve oblasti biomedicinskih nauka)
- ✓ Uradit ćemo potrebne mjere usklađivanja obrazovnog sistema BiH s potrebama tržišta rada u BiH
- ✓ Uvesti obavezu akreditacije institucija i studijskih programa od strane relevantnih eksternih ustanova ovlaštenih za akreditaciju u obrazovnom sistemu
- ✓ Uskladit ćemo u najvećoj mogućoj mjeri kriterije rada visokoškolskih ustanova s onima u EU.
- ✓ Pojačati nadzor nad radom privatnih univerziteta u smislu osiguranja kvaliteta
- ✓ Zagovarati temeljitu reformu Bolonjskog procesa i poštivanje državnog okvirnog
- ✓ Zakona o visokom obrazovanju
- ✓ Osigurati mogućnost dobijanja naučno istraživačkih projekata na osnovu referenci i teme projekta, a ne na osnovu „podobnosti“ aplikanta

OKVIRNI CILJEVI ZA SVE NIVOE OBRAZOVANJA

- ✓ Na svim nivoima ugraditi elemente socijalne i klasne osjetljivosti, isključiti elitizam iz ukupnog obrazovnog sistema
- ✓ Sve nivoe obrazovanja izuzeti od političkih uticaja
- ✓ Besplatno školovanje sa sve nosioce prava iz člana dva Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica
- ✓ Aktivnije raditi na depolitizaciji obrazovanja
- ✓ Zagovarati promjenu udžbeničkih politika
- ✓ Zagovarati uvođenje rodno odgovornih politika u nastavne planove

Plan za evropsku uniju i dijasporu

Dio evropske porodice,
za **sve naše ljude** u
zemlji i dijaspori

- ✓ Evropska Unija
- ✓ Diaspora
- ✓ NATO integracije

Naš plan

Proces EU integracija BiH traje već dvadesetak godina i nalazi se u dubokoj krizi. Krivci za ovakvu situaciju, naravno, dijelom se nalaze i u samoj EU koja se zbog različitih kriza koje su je pogodile u zadnjih 15 godina umorila od proširenja. To se najbolje vidi na primjeru Sjeverne Makedonije gdje od 2017. godine EU nije u stanju značajno nagraditi reforme koje je sama tražila i koje su onda pokrenute i provode se od strane vlada predvođenih makedonskim Socijaldemokratama (SDSM). Međutim, iako Sjeverna Makedonija nije napravila značajne korake u formalnom procesu približavanja punopravnom članstvu u EU, europske reforme koje su vlade SDSM-a provodile u zadnjih pet godina značajno su unaprijedile svakodnevnicu građana i privrede, te Sjevernu Makedoniju približili svakodnevnicu života u EU. Od 2017. godine pokrenut je proces razmontiranja zarobljene države, pokrenuta je borba protiv korupcije i unaprijeđena vladavina prava. Krenulo se i sa dubinskim reformama socijalnog i penzionog sistema, a usprkos pandemiji unaprijeđeno je i zdravstvo. Popravljeni su odnosi sa susjedima (Grčkom i Bugarskom), te značajno unaprijeđena prava albanske manjine, te ostalih nacionalnih i drugih manjina.

U zadnje četiri godine BiH, baš kao i Sjeverna Makedonija, nije napravila nijedan formalni korak ka punopravnom članstvu u EU. Međutim, za razliku od Sjeverne Makedonije, u BiH nisu ni započete a ni provedene konkretne reforme. Zahtjevi EU iz 14 prioriteta Mišljenja Europske komisije poznati su još od maja 2019. godine, ali vlade u BiH nisu pokrenule ili provele skoro ništa od traženih reformi. Jedini izuzetak su kantonalne vlade u kojim je SDP BiH učestvovao: Sarajevo i Tuzlanski. Ono nešto od prioriteta iz Mišljenja koje su drugi nivoi vlasti proveli, naprimjer održavanje izbora u Mostaru, urađeno je na način da EU standardi nisu uvaženi jer je u središtu interesa vladajućih stranaka bilo ostvarenje nacionalističkih i ratnih ciljeva.

Nastavak ovakvog neodgovornog pristupa procesu EU integracija u BiH je neodrživ i ukoliko se nastavi BiH teško može očekivati da bude članica EU ili na nivou prosjeka članica EU ni za dvadeset godina. Građani BiH, bez

obzira na situaciju u EU, moraju što prije osjetiti daleko veću korist od blizine i procesa učlanjenja u klub najrazvijenijih, najuređenijih i najsolidarnijih država na svijetu.

SDP BiH je kroz učešće u radu kantonalnih vlada u središte procesa EU integracija stavio interes građana BiH, kroz insistiranje da proces EU integracija bude o izgradnji pravne i uređene države, snažnije privrede, pravednijeg i modernijeg društva te bogatijih i zadovoljnijih građana. SDP BiH taj pristup želi nakon izbora u oktobru 2022. godine prenijeti i na druge nivoe vlasti, koje u procesu EU integracija imaju daleko veći uticaj i značaj. Prioritetno će SDP BiH zagovarati provođenje 14 prioriteta iz Mišljenja Europske komisije na način da se uvažavaju najviši EU standardi. Time će pri usvajanju i provođenju politika prioritet imati one koje nose korist građanima. U provedbi plana, kako smo to i pokazali u kantonalnim vladama u kojim smo učestvovali, iskusni i dokazani članovi SDP BiH okupit će mlade i obrazovane pojedince u BiH i dijaspori, ali i nevladin sektor i akademsku zajednicu, koji će kroz svoj doprinos pomoći promjenu dosadašnjeg načina razgovora i vođenja EU integracijama. Kombinacijom iskustva, znanja i modernog pristupa, SDP BiH će graditi uslove u kojim će dogovori nužni za ubrzano usklađivanje BiH s EU biti poželjni i mogućí (od usvajanja strategija nužnih za korištenje fondova do harmonizovanog usvajanja EU zakonodavstva širom BiH).

Partnerski i iskren odnos sa bh. dijasporom bio bi od velike pomoći u modernizaciji i transformaciji BiH. Da bi se takav odnos izgradio nužno je međusobno poštovanje i uvažavanje koje SDP BiH prema dijaspori ima i želi prenijeti na rad institucija u BiH.

Dio evropske porodice, brže i u interesu građana

EVROPSKA UNIJA

Proces EU integracija BiH traje već dvadesetak godina i nalazi se u dubokoj krizi. Krivci za ovakvu situaciju, naravno, dijelom se nalaze i u samoj EU koja se zbog različitih kriza koje su je pogodile u zadnjih 15 godina umorila od proširenja. To se najbolje vidi na primjeru Sjeverne Makedonije koja bez obzira na sve provedene reforme nije napravila značajan formalni korak ka članstvu u EU. Međutim, u BiH za razliku od Sjeverne Makedonije, osim kantonalnih vlada u kojim je učestvovao SDP BiH, nisu ni započete a ni provedene konkretne reforme. Nastavak ovakvog neodgovornog pristupa procesu EU integracija u BiH je neodrživ. Građani BiH, bez obzira na situaciju u EU, moraju što prije osjetiti daleko veću korist od blizine i procesa učlanjenja u klub najrazvijenijih, najuređenijih i najsolidarnijih država na svijetu.

ČINJENICE

- ✓ Proces EU proširenja je u krizi, ali Sjeverna Makedonija pokazala je da to nije prepreka u provođenju reformi i približavanju EU standardima
- ✓ BiH je od svih susjeda najmanje usklađena s EU standardima i najmanje koristi EU fondove

- ✓ U središtu trenutnog procesa EU integracija je postizanje nacionalističkih i ratnih ciljeva BiH danas nije ni kandidat za članstvo u EU

NAŠ PLAN

SDP BiH u središte procesa EU integracija želi staviti interes građana BiH, kroz insistiranje da bez obzira na zamor EU, BiH provodi reforme fokusirane na izgradnju pravne i uređene države, snažnije privrede, pravednijeg i modernijeg društva te bogatijih i zadovoljnijih građana.

SDP BiH će insistirati na provedbi svih 14 prioriteta iz Mišljenja Europske komisije uz poštovanje najviših europskih standarda, a ne da u središtu procesa bude postizanje nacionalističkih i ratnih ciljeva. Time će se steći uslovi za preporuku Europske komisije za dodjeljivanje kandidatskog statusa i otvaranja pregovora o članstvu.

Kombinacijom iskustva, znanja i modernog pristupa, SDP BiH će graditi uslove kako u BiH tako i kroz rad sa EU i zemljama članica u kojim će dogovori nužni za ubrzano usklađivanje BiH s EU biti poželjni i mogući (od usvajanja strategija nužnih za korištenje fondova do harmonizovanog usvajanja EU zakonodavstva širom BiH i unapređenja vladavine prava i borbe protiv korupcije).

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ U središte procesa EU integracija bit će interes građana a ne postizanje nacionalističkih i ratnih ciljeva
- ✓ Proces EU integracija vodit će ljudi s iskustvom i znanjem kroz djelotvorne državne mehanizme
- ✓ Izgradnja konsenzusa o EU integracijama kroz partnerski odnos s nevladinim sektorom i akademskom zajednicom
- ✓ Insistiranje na zajedničkom i ujednačenom usklađivanju pravnog, društvenog i političkog sistema BiH s onim u EU
- ✓ Otvaranje pristupa raspoloživim EU fondovima
- ✓ Priprema BiH za otvaranje pregovora o članstvu u EU

**Za sve naše ljude u
zemlji i dijaspori!**

DIJASPORA

Prema podacima institucija BiH u dijaspori trenutno živi oko 1,6 miliona osoba rođenih u BiH, koji svake godine u BiH pošalju oko 2 milijarde maraka čime veliki broj građana BiH drže iznad granice siromaštva. U isto vrijeme, država BiH nije izgradila partnerski odnos s dijasporom koja sve češće javno iskazuje nezadovoljstvo. Dok dijaspora nosi ogroman i neiskorišten potencijal za poboljšanje imidža, privlačenje stranih investicija, prenos znanja i iskustva, u isto vrijeme država BiH često im ne može da omogući ni najosnovnije konzularne usluge.

Partnerski i iskren odnos s dijasporom dužnost je države, a bio bi i od velike pomoći u modernizaciji i transformaciji BiH. Da bi se takav odnos izgradio nužno je međusobno poštovanje i uvažavanje koje SDP BiH prema dijaspori ima i želi prenijeti na rad institucija u BiH.

ČINJENICE

- ✓ Puni potencijal dijaspore je neiskorišten
- ✓ Dijaspora je nezadovoljna odnosom države BiH

NAŠ PLAN

SDP BiH drži da se odnosi s dijasporom moraju sistematski i institucionalno graditi na obostrano zadovoljstvo. SDP BiH će insistirati na izradi politike, strateških dokumenata i zakona o odnosu s bh. dijasporom, te iste izraditi u bliskoj saradnji s udruženjima dijaspore i uzimajući u obzir pozitivna iskustva zemalja regiona, te zemalja koje imaju značajnu dijasporu.

U saradnji s dijasporom raditi ćemo na identifikaciji liste izazova s kojim se dijaspora susreće u odnosu s institucijama i raditi na njihovom otklanjanju. Također, insistirat ćemo da prilikom izbora najviših diplomatskih pozicija u državama sa značajnom dijasporom u izboru kandidata se čuje i uvažava i mišljenje udruženja dijaspore u tim državama.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Sistematski i strateški urediti odnos države s dijasporom
- ✓ Vratiti izgubljeno povjerenje dijaspore u institucije države
- ✓ Mapirati i otkloniti izazove s kojim se dijaspora susreće u odnosu s institucijama
- ✓ Uvesti praksu konsultacije s udruženjima dijaspore prilikom izbora ambasadora u državama sa značajnom dijasporom.

Čvrsti koraci ka punopravnom članstvu

NATO INTEGRACIJE

Kao država koja se oduvijek nalazila u fokusu interesovanja velikih sila zbog svog geopolitičkog i geostrateškog položaja, Bosna i Hercegovina se u decembru 2006. godine u NATO štabu u Briselu svojim potpisom na dokument “Okvirni sporazum-pristup NATO programu PfP” opredijelila da postane član zajednice zemalja Sjeverno-atlanske alijanse.

Pristupanje NATO savezu, koji predstavlja kombinaciju vojne i ekonomske moći sjevernoameričkih i evropskih partnera i koji je zasnovan na temeljnim vrijednostima kao što su sloboda, demokratija, vladavina prava, tržišna ekonomija i međunarodna solidarnost, podrazumijeva određene obaveze na našu državu. Tu se prije svega misli na jačanje demokratskog društva, poštivanje principa međunarodnog prava, ispunjavanje obaveza iz Povelje UN i Opšte deklaracije o ljudskim pravima, suzdržavanje od prijetnji i upotrebe sile te poštivanje postojećih granica i mirno rješavanje sporova.

ČINJENICE

- ✓ Na sceni je potpuna stagnacija u provedbi reformi vezanih za NATO put BiH
- ✓ Oružane snage ne ispunjavaju standarde saveza

- ✔ Neadekvatna izdvajanja za odbranu
- ✔ Loše opremljena i potplaćena vojska
- ✔ Neuslovne kasarne i vojni objekti
- ✔ Podijeljen i korumpiran sistem odbrane
- ✔ Neadekvatan odgovor na pruženu ruku NATO saveza

NAŠ PLAN

SDP BiH će, u cilju dalje afirmacije svih vrijednosti koje punopravno članstvo BiH u NATO-u podrazumijeva, nedvosmisleno davati podršku svim relevantnim strukturama u procesu dobijanja članstva u najmoćnijem vojnom savezu. To prije svega podrazumijeva aktivno učešće u implementaciji svih preuzetih obaveza od strane naše zemlje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Povećanje materijelnih i tehničkih potencijala
- ✔ Usvajanje svih neophodnih dokumenata za otvaranje reformskih procesa usmjerenih ka dostizanju međunarodnih standarda
- ✔ Insistiranje na sprovedbi odluke Suda BiH s ciljem knjiženja vojne imovine na državu Bosnu i Hercegovinu
- ✔ Planska borba protiv korupcije u sektoru odbrane
- ✔ Digitalizacija svih poslovnih procesa u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama

Plan za kulturu

Za zemlju kulture!

- ☑ Izgradnja infrastrukture
- ☑ Podrška institucijama kulture i stabilno finansiranje
- ☑ Strategija za kulturu
- ☑ Regulisanje statusa institucija kulture i edukacija menadžera u kulturi

Naš plan

Nakon rata, kultura u Bosni i Hercegovini nije sistematično podržana. Projekti u ovim oblastima dobijaju vrlo često svoj oblik na bazi upitnih pojedinačnih stavova i vrlo često su predmet novih podjela unutar društva. Projekti u kulturi podržani od strane državnih institucija su uglavnom oni koji su organizirani u svrhu podrške etno-nacionalnih režima. Poredeći sa zemljama regiona, projekti u kulturi u BiH, naročito onih vrhunskog kvaliteta, kao da ne postoje i sve više imaju identitet određenih jednoetničkih projekata. Istovremeno, projekti i institucije na nivou države koji promovišu zajedništvo i bosansko-hercegovački integralizam se sve više marginaliziraju.

Naša politika za kulturu ima za cilj da urgentno poveća sredstva za finansiranje projekata u kulturi. I da prioritet u državnoj strategiji kulture budu projekti koji predstavljaju sve građane BiH, a ne samo jednih, drugih ili trećih. Naša politika ima za cilja da poveća finansijska ulaganja u oblasti kulture na nivou zemalja u regionu, odnosno 1,5 % za kulturu. Cilj politike SDP-a je da kultura bude integrativna grana društva. Da budu prihvatljive i dostupne svim građanima BiH, bez obzira na njihovu etničku i vjersku pripadnost. Pristup učešću u kulturnim dešavanjima treba da imaju svi, bez obzira na njihov status, naročito socijalni.

Povećanja finansijskog ulaganja u ovoj oblasti stvorićemo novim zakonskim rješenjima koja su skladu sa poznatim evropskim praksama, poreskim stimulisanjem privrednika i izdvajanjem sredstava za organizacije koje mogu obezbijediti dodatna sredstva iz fondova EU.

Stabilan izvor finansija za institucije kulture

FINANSIRANJE INSTITUCIJA KULTURE I EDUKACIJA MENADŽERA U KULTURI

Sredstva koja se izdvajaju za institucije kulture su veoma mala i nisu dovoljna za razvoj kulture u Bosni i Hercegovini. Međutim i ona sredstva koja izdvajaju razni nivoi vlasti nisu kvalitetno organizovana i često budu potrošena na tehničko materijalne potrebe tih institucija iako se sa kvalitetnijom racionalizacijom i organizacijom mogla puno kvalitetnije utrošiti.

Problem organizacije institucija kulture je velika razlika između dva segmenta u rukovođenju tim institucijama a to su ekonomsko-organizacijski segment i segment kreiranja sadržaja za koji je zadužena ta institucija. Rijetko kada se može pronaći dobar menadžer koji shvata potrebe kulturnog sadržaja i programa kao i one ekonomsko-organizacijske potrebe institucije. Institucije kulture od državnog značaja i dalje nisu riješile svoj status.

Nevladin sektor u oblasti kulture je zapostavljen i marginaliziran, a često predstavlja najkreativniji dio kulturne zajednice. Statusno su nedovoljno zaštićeni, kao pravni subjekti ili kao pojedinci.

ČINJENICE

- ✔ Ugroženo finansiranje institucija kulture BiH
- ✔ Nedovoljno sredstava i neracionalan utrošak istih
- ✔ Loše upravljanje institucijama kulture
- ✔ Nedovoljna podrška nevladinom sektoru i pojedincima u oblasti kulture

NAŠ PLAN

Planiramo povećati sredstva koja se trenutno izdvajaju za kulturu, ali paralelno sa tim procesom vršiti proces racionalizacije utroška tih sredstava kako bi što veći iznos išao u razvoj kulture a ne na materijalno-tehničke troškove potrebne za rad tih institucija.

Razvijati sektor ljudskih resursa/menadžera u oblasti kulture i odvojiti taj ekonomski segment od kreiranja kulturnog sadržaja.

Cilj nam je pronaći stabilan izvor sredstava za 7 institucija kulture od državnog značaja kako bi se iste mogle posvetiti organizovanju svojih aktivnosti, a sa druge strane pokušati pronaći način za rješavanje pravnog statusa tih institucija.

Raditi na razvoju kreativnih ljudskih resursa, prvenstveno u oblasti menadžmenta, u javnom ili nevladinom sektoru kulture.

Povećati kompetitivnost i faktor izvrsnost u sektoru kulture i umjetnosti i na svim nivoima. Raditi ćemo na politika koje će dovesti do masovnosti kulture preko koje se dolazi i do kvaliteta.

Raditi na suradnji i integraciji sa regijom i EU standardima u ovoj oblasti, ali istovremeno i čuvati autentičnost, prepoznatljivosti i originalnosti naše, bosanskohercegovačke kulture.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Povećati izdvajanja za kulturu
- ✔ Osigurati siguran izvor sredstava za sedam institucija kulture od državnog značaja
- ✔ Finansijska racionalizacija u institucijama kulture
- ✔ Razvijati ljudske resurse, naročito menadženta, u javnom i nevladinom sektoru kulture
- ✔ Razvijati modele kompetivnosti i izvrsnosti, ali i masovnosti u sektoru kulture.
- ✔ Osigurati mehanizme integracije nacionalne kulture sa EU standardima u svim oblastima

RAZVOJ NOVIH KULTURNIH SADRŽAJA

Kultura u Bosni i Hercegovini je jedna od najzapostavljenijih oblasti društvenog života. Razvoj kulture doprinosi poboljšanju kvalitete života građana, ali također unapređuje i turističku ponudu. Na ovaj način, obogaćenjem kulturnog života, omogućava se ekonomski razvoj države, saradnjom kulturnih institucija sa institucijama u oblasti turizma. Koordinacija turističkih i kulturnih institucija je osnova za razvoj obje oblasti i za osiguranje ekonomskih benefita za cjelokupno društvo.

Nažalost, u Bosni i Hercegovini su postojeće institucije kulture često zaokupljene vlastitim preživljavanjem i nisu u mogućnosti doprinositi značajnijem obogaćenju kulturne i turističke ponude. Nakon stabilizacije institucija kultura, potrebno je razvijati nove kulturne sadržaje koji će omogućiti bogatiji kulturni život za domaće stanovništvo, te služiti kao alat za unapređenje turističke ponude i privlačenje inostranih turista.

Važno je napomenuti da u je Bosni i Hercegovini primijetan nedostatak kulturnih sadržaja koji bi našu zemlju stavili na svjestku kulturnu mapu. Vrlo rijetko ili nikako imamo priliku ugostiti umjetnike i muzičare svjetskog glasa, čija gostovanja su uglavnom rezervisana za susjedne države.

Bosanskohercegovačka javnost praktično ne pamti posljednji muzički događaj uz učešće poznatih muzičkih imena sa globalne scene. Dok je regija, posebno Republika Hrvatska, naročito u ljetnom periodu, ispunjena poznatim imenima u oblasti kinematografije, sporta i muzike, Bosna i Hercegovina nažalost ne kapitalizuje na potencijalu koji se nudi kroz regionalnu saradnju i privlačenje globalno prepoznatih imena za posjete ili učešće u kulturnim događajima u Bosni i Hercegovini, sa izuzetkom Sarajevo Film Festivala. Ovakva praksa je posljedica niza faktora, prvenstveno nezainteresovanosti vlasti za podršku događajima koji nude istinsku promociju države i kulture, a ne partikularnih političkih ili individualnih interesa.

ČINJENICE

- ✔ Nepostojanje strategije razvoja kulturnog života
- ✔ Nesistematičan pristup obogaćenja kulturne ponude
- ✔ Nepostojanje povezanosti i koordinacije djelovanja između institucije kulture i institucija u oblasti turizma
- ✔ Neplanska jednokratna podrška projektima kulture, umjesto strukturirane, sistematične podrške oblasti
- ✔ Nepostojanje vizije afirmacije domaće kulture i organiziranja kulturnih sadržaja koji su atraktivni za inozemne turiste
- ✔ Izostanak kulturnim događajima uz učešće globalno prepoznatih imena u oblasti kulture čime se podiže kvalitet i ugled domaće kulturne scene i kulturnih djelatnika

NAŠ PLAN

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine najmerava uvesti sistematičan pristup razvoju kulturne podune, uz blisku saradnju sa turističkim zajednicama i drugim organizacijama i institucijama iz ove oblasti. To namjeravamo učiniti promocijom i uspostavljanjem programa koji će biti usmjereni na koordinirano djelovanje u ovim oblastima. Uključenjem kulturne ponude u turističku ponudu države osigurava se održivost i u značajnoj mjeri samofinansiranje većeg broja kulturnih događaja, organizacija i institucija.

Pored toga, važno je napomenuti da Evropska unija kroz svoje fondove osigurava značajna sredstva za projekte u oblasti kulture, a naročito projekte prekogranične saradnje. Radi se o praktično neiskorištenom potencijalu i resursima u Bosni i Hercegovini koji stoje na raspolaganju domaćim institucijama i organizacijama. Neophodno je kreirati projekte

u oblasti kulture koji zadovoljavaju kriterije Evropske unije, koji će domaćim institucijama kulture osigurati značajna sredstva i materijalno-tehničku podršku za nastavak djelovanja. Za Bosnu i Hercegovinu je iznimno važno organizovati minimalno jedan vrhunski kulturni događaj godišnje za koji se može privući pažnja šire, regionalne svjetske javnosti, pored Sarajevo Film Festivala, jedinog kulturnog događaja koji trenutno osigurava takvu vrstu medijske i šire pažnje javnosti.

Također, iznimno je važno raditi na promociji autohtone kulture i njenoj afirmaciji kao važnog djela evropskog kulturnog naslijeđa. Ova dva projekta se mogu i trebaju organizirati u međusobnom saodnosu i ravnoteži. Trenutno je domaća kultura izložena zaboravu, zanemarivanju i obezvređivanju, iako se radi o kulturi bogatoj različitim sadržajima vrhunskoe estetske, kulturološke i civilizacijske vrijednost.

Bosna i Hercegovina ima iznimne potencijale u oblasti kulturno-historijskog naslijeđa, koji su gotovo potpuno neiskorišteni i zanemareni. Štoviše, u ovoj oblasti je došlo do dodatne degradacije razgradnjom državne Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine i njenog svođenja na partikularne etničke elemente.

Nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine, uključujući sakralnu tradiciju naše države, su nepresušan izvor za promociju i afirmaciju domaće kulture i kulturne baštine kao važnog dijela svjetske pluralne baštine. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine ima namjeru reafirmirati kulturno-historijsku baštinu Bosne i Hercegovine, ovaj integrativni faktor i temelj razvoja bosanskohercegovačkog društva kao jedinstvene multietničke zajednice sa inkluzivnom, jedinstvenom kulturom i naslijeđem.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Razvoj novih kulturnih sadržaja
- ✓ Sistematizacija i gradacija događaja u oblasti kulture na osnovu njihove relevantnosti, značaja za domaću zajednicu i širu afirmaciju kulture
- ✓ Koordinacija rada institucija kulture sa institucijama u oblasti turizma sa icljem osiguranja održivosti institucija kulture i događaja
- ✓ Definiranje, organiziranje i osiguranje podrške za kulturne događaje koji će biti prepoznati kao kulturni događaji od posebnog značaja za državu
- ✓ Afirmacija kulturno-historijske baštine kroz projekte nadležnih inistitucija i njena promocija kao evropske i globalne vrednote
- ✓ Vraćanje u zakonske okvire i funkciju Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
- ✓ Osiguranje orgnizacije najmanje jednog kulturnog događaja koji privlači pažnju šire kulturne zajednice i globalno prepoznatih imena u oblasti popularne i tradicionalne kulture

Plan za pravosuđe i sigurnost

**Efektivna i efikasna
policija, tužilaštvo i
sudstvo** i jake institucije za
suzbijanje korupcije!

- ✓ Borba protiv korupcije
- ✓ Borba protiv zloupotrebe vlasti
- ✓ Kaznena politika
- ✓ Reforma pravosuđa
- ✓ Obrana i Oružane snage Bosne i Hercegovine

Nulta tolerancija za korupciju!

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Korupcija ugrožava ljudska prava, razara moral te ugrožava stabilnost i gospodarski napredak države. Cilj SDP-a BiH je spriječiti korupciju odnosno upravljati njezinim rizicima u javnoj upravi, jedinicama lokalne samouprave, javnim tijelima, privrednim društvima u kojima država ima vlasničke udjele, privatnom i neprofitnom sektoru.

Korupcija podiže razinu nezadovoljstva građana, povećava nejednakost građana; osiromašuje državni proračun; BDP se ostvaruje u „radu na crno“ i nije oporezovan; prema procjenama UN-ove agencije za borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini preko 600 miliona KM godišnje iz sredstava u oblasti javnih nabavki biva izgubljeno kroz koruptivne radnje, odnosno otuđeno kroz „crne fondove“; prepreka demokraciji i vladavini prava; oslabljuje gospodarski napredak po ekonomske i socijalne odnose; odbija vanjske investicije; smanjuje otpor organiziranom kriminalu; smanjuje učinke javnih službi, zdravstva i obrazovanja; spušta razinu morala u političkom odlučivanju; pridonosi općoj nesigurnosti i nezadovoljstvu; dovodi u pitanje vjerodostojnost vlast te; ugrožava stabilnost i povjerenje u institucije.

ČINJENICE

- ✓ Mjerodavna tijela vlasti i institucije Bosne i Hercegovine i entiteta nisu donijeli odgovarajuće zakone i druge propise s ciljem reforme pravosuđa, a prije svega s ciljem pravodobnog donošenja sudskih odluka u svim oblastima prava
- ✓ Prema procjenama UN-ove agencije za borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini preko 600 miliona KM godišnje iz sredstava u oblasti javnih nabavki biva izgubljeno kroz koruptivne radnje, odnosno otuđeno kroz „crne fondove”
- ✓ Blizu 90% poduzetnika koji učestvuju u javnim natječajima kroz proces javnih nabavki smatraju da su javni tenderi obilježeni favorizacijom i korupcijom;
- ✓ Prema podacima Transparency Internationala, više stotina miliona KM javnog novca se stavlja u funkciju političke promocije i pridobijanja naklonosti glasača u predizbornoj kampanji;

NAŠ PLAN

Izgraditi sistem u kojem ćemo osigurati efikasno sudstvo i odgovornu, poštenu i vjerodostojnu vlast. Uraditi reviziju finansijskog poslovanja institucija vlasti na svim razinama. Osigurati efikasnu i dosljednu primjenu zakona. Učvrstiti parlamentarni nadzor i povećati transparentnost u javnim proračunima.

Implementacija seta antikoruptivnih zakona u entitetu Federacija BiH je nužna kako bi ovaj dio države efikasno krenuo u obračun sa korupcijom i organiziranim kriminalom. Iako set zakona predložen od strane Vlade predvođene SDP-om BiH usvojenih početkom 2015. godine predviđa formiranje posebnih, specijaliziranih pravosudnih organa za procesuiranje korupcije i kriminala, po uzoru na PNUŠKOK u Hrvatskoj ili ured evropskog tužitelja u EU, aktuelna vlast odbija implementirati ove zakone i uspostaviti navedene institucije.

Jasno je da oni koji štite, potiču i provode korupciju nemaju interes za uspostavu efikasnih pravnih mehanizama za otkirvanje i sankcionisanje korupcije. SDP BiH ima namjeru po preuzimanju vlasti odmah pristupiti implementaciji već usvojenih pozitivnih zakonskih rješenja, što uključuje posebna tužilačka odjeljenja i specijalizirane organe gonjenja.

U entitetu RS, pravosudni organi su u potpunosti pod političkom kontrolom i gotovo

da nema zabilježenih slučajeva procesuiranja odgovornih za najteže oblike korupcije i kriminala, čak i nakon objave snimaka političara koji svjedoče o korupciji i „kupovini“ zastupnika u najvišim zakonodavnim organima. SDP BiH planira i u ovom entitetu prvo izmijeniti aktuelnu zakonsku regulativu i usvojiti set zakona sličan onom u Federaciji BiH, a ztim pristupiti i ažurnoj implementaciji.

Kroz međudržavne sporazume, osigurati ćemo aktivnu, transparentnu saradnju, razmjenu informacija i resursa sa Uredom evropskog javnog tužitelja (EPPO) i Evropskim uredom za borbu protiv prevara (OLAF), kako bi se spriječila i sankcionisala korupcija i zloupotreba domaćih resursa, ali i multimilionskih iznosa koje Bosni i Hercegovini dodjeljuje EU kroz različite projekte.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Povećanje integriteta, odgovornosti i transparentnosti tijela javne vlasti
- ✓ Implementacija seta antikorupcijskih zakona u Federaciji BiH
- ✓ Izmjena zakonske regulative u entitetu RS i uspostava sličnih mehanizama predviđenih zakonskom regulativom u entitetu FBiH
- ✓ Snažnija suradnja tijela javne vlasti i jačanje kapaciteta institucija zaduženih za provođenje aktivnosti usmjerenih na borbu protiv korupcije
- ✓ Uspostava procedura upravljanja korupcijskim rizicima u tijelima javne vlasti
- ✓ Jačanje uloge i suradnje s civilnim društvom u području suzbijanja korupcije
- ✓ Razvijanje međunarodne suradnje na području borbe protiv korupcije

A close-up photograph of a person's hand in a dark suit jacket and blue tie, carefully balancing a small, dark wooden figure on top of a stack of light-colored wooden blocks. The background is a blurred red wall. The image is partially obscured by a red banner at the bottom containing white text.

Zloupotreba položaja i rušenje poretka ne smije proći nekažnjeno!

BORBA PROTIV ZLOUPOTREBE VLASTI

Najveće mogućnosti zloupotrebe su u objedinjavanju političke i ekonomske vlasti. Još jedan problem jeste navika onih na poziciji moći da raspoređuju podobne kadrove u javna preduzeća, agencije i druge institucije i tako neformalnim kanalima šire svoj uticaj, urušavajući same institucije. Neraskidivost veze sukoba interesa s korupcijom upućuje na potrebu učinkovitog sprečavanja sukoba interesa kao jednog od ključnih elemenata u procesu suzbijanja korupcije. Postoji ozbiljna potreba za usavršavanje sustava upravljanja sukobom interesa. Uspješno suzbijanje korupcije podrazumijeva odgovarajuću koordinaciju i suradnju relevantnih institucija pa i ustroj Registra dužnosnika.

U kontekstu zloupotrebe vlasti, nužno je usvojiti zakonsku regulativu kojom bi se spriječile blokade i malverzacije u procesu uspostave vlasti i izbornog procesa. Izborne zloupotrebe su postale svakodnevice, kao i poslovično „trgovanje“ mandatima u zakonodavnoj vlasti. Iako se radi o dobro poznatim, dokumentovanim krivičnim djelima, kazne su rijetke i blage.

Zloupotreba vlasti posebno je uočljiva i u oblasti djelovanja obavještajnih i sigurnosnih agencija, koje se u pravilu stavljaju u funkciju štíćenja stranačkih interesa i interesa elita, a nerijetko i pritiska pa i porogona političkih oponenta i neistomišljenika, umjesto da su to organi za zaštitu građana i njihov imovine.

Poseban problem je administrativni, odnosno birokratski aparat, koji je ustojen na način da omogućava zloupotrebe i korupciju za ubrzano rješavanje inače maksimalno zakompliciranih predmeta, zahtjeva i drugih poslova pred javnim institucijama i organima.

ČINJENICE

- ✓ Državne agencije i službe u oblasti obavještajnog i sigurnosnog djelovanja su kompromitirane i podložne stranačkim interesima i pritiscima
- ✓ Zakon o sprečavanju sukoba interesa nije adekvatan i ne sprečava stvarni sukob interesa koji je očigledan na svim razinama
- ✓ Mehanizmi provjere imovinskog stanja javnih dužnosnika i odgovarajući sustavi sankcija ne pokazuju dovoljnu razinu učinkovitosti
- ✓ Nije ustojen Registar dužnosnika niti nadležna tijela nadležna blagovremeno obavještavaju o izboru ili imenovanju dužnosnika

NAŠ PLAN

Osnivanje i jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa razvojem potrebnih pravnih, tehničkih i informatičkih alata te uspostavom međunarodnih i bilateralnih programa stručnog osposobljavanja. Proširenje kruga dužnosnika u smislu Zakona o sprečavanju sukoba interesa na nositelje javnih dužnosti s javnim ovlastima ili uz koje je obzirom na sadržaj njihovih ovlasti prirodno povezan visok koruptivni rizik.

Integracija odredbi o sukobu interesa u interne akte pravnih osoba koje se u širem smislu mogu smatrati dijelom javne uprave. Jačanje mehanizma provjere imovinskog stanja javnih dužnosnika. Podizanje svijesti o sukobu interesa svih kategorija i razina

dužnosnika obuhvaćenih odredbama Zakona o sprječavanju sukoba interesa, u cilju podizanja svijesti o problematici etike i integriteta.

Depolitizacija ključnih pravosudnih, sigurnosnih i obavještajnih agencija je od presudnog značaja za očuvanje stabilnosti i sugurnosti države i pravnog poretka. Sankcionisanje političke trgovine u zakonodavnoj vlasti mora biti strože, a sam proces trgovine onemogućen u mogućoj mjeri.

Također, uvesti će se jedinstveni registar grantova, poticaja i povoljnih kredita i jedinstveni registar vlasnika kapitala, koji će također biti u obavezi da imaju javno dostupne imovinske kartone ukoliko imaju pristup i koriste javne fondove i poticaje.

Sa ciljem smanjenja mogućnosti korupcije u administraciji na nižim i srednjim nivoima, uvest ćemo digitalizaciju poslovanja i sistem eUprave, kako bi se osigurala transparentnost i efikasnost sistema upravljanja, a iminimizirala birokratizacija i opstrukcija poslovanja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Usvajanje Zakona o sprečavanju sukoba interesa koji bi na efiksan način regulisao predmetnu oblast
- ✓ Uvođenje strogih kriterija za imenovanje rukovoditelja agencija i službi nadležnih za sigurnost, obavještajno djelovanje i zaštitu pravnog poretka
- ✓ Digitalizacija poslovanja i uvođenje eUprave sa ciljem smanjenja mogućnosti korupcije u administraciji i olakšanja poslovanja
- ✓ Revidiranje Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću kako bi se spriječile političke manipulacije i sukob interesa u pravosuđu
- ✓ U svim oblastima je potrebno jasno definirati hijerarhiju zakonodavnih, izvršnih i provedbenih ovlasti između države i entiteta
- ✓ Usvajanje zakonske regulative kojom se izabranima dužnosnicima onemogućava trgovanje mandatima
- ✓ Izmjena izbornog zakonodavstva i uvođenje savremenih tehnologija za nadziranje procesa glasanja i evidentiranje izbornih rezultata
- ✓ Usvajanje registara grantova, poticaja i povoljnih kredita, te vlasnika kapitala.

Efikasna kaznena politika za sigurnije društvo!

KAZNENA POLITIKA

Svaka država u okolnostima povećane društvene opasnosti mora kaznenu politiku učiniti efikasnijom i jasnijom, a aktualna vlast radi upravo suprotno, samo da bi zaštitila kriminalce iz svojih redova, zanemarujući nesigurnost koja se uvukla u društvo.

Svjesni činjenice da javnost već dugo svjedoči kaznenoj politici na svim sudovima u Bosni i Hercegovini koju karakterišu dugi istražni i sudski procesi, uz nerijetko negativne konačne ishode, SDP BiH će odlučno djelovati na redefiniranju kaznene politike u Bosni i Hercegovini. Evidentna je povećana društvena opasnost na svakom pedlju Bosne i Hercegovine. SDP BiH smatra da je ovome, u dobroj mjeri, doprinijela i neučinkovita kaznena politika, jer se osumnjičenci u počinjenje krivičnih djela gotovo u pravilu oslobađaju krivice, dok procesi traju iznimno dugo i građane koštaju milione KM. Također, primijetna je selektivna primjena zakonskih odredbi, uključujući trajanje određenih istražnih i procesnih radnji, njihov obim i dinamiku provođenja sudskih procesa. Sve ovo dovodi do straha i nesigurnosti kod građana. Jednako tako, nisu uvedeni mjerljivi kriteriji za valorizaciju rada tužitelja, niti je njihov rad podložan istinskoj neutralnoj kontroli i provjeri. Učinci se ne prate, dok brojni procesi traju godinama, pa i preko decenije.

ČINJENICE

✓ Neujednačena kaznena politika na svim sudovima u Bosni i Hercegovini

- ✔ Za krivična djela korupcije i zloupotrebe položaja vode se procesi sa direktnim uplivom političkog utjecaja, bilo u smislu pokretanja određenih istražnih radnji ili ishoda sudskih procesa
- ✔ Predmeti koji se odnose na različite oblike krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja, procesuiraju se dugo i često služe kao sredstvo diskreditacije ili političkog sukobljavanja, a ne provođenja pravde
- ✔ U slučajevima procesuiranja osumnjičenih za koruptivne radnje procesi traju dugo i često su kompromitirani izmjenama tužilaca ili sudija u procesu, itd.

NAŠ PLAN

SDP BiH će reformirati krivično zakonodavstvo na svim razinama i uvesti jasnije kriterije kažnjavanja, kako bi se izbjegla praksa neujednačenog kažnjavanja, ali i neujednačenog presuđivanja za djela sa istom kvalifikacijom, pa čak i u slučajevima iste težine počinjenog djela.

Smatramo da je presudno važno uvesti parlamentarni nadzor i provjeru rada tužilačkih struktura koje trenutno funkcioniraju unutar zatvorenog kruga i nisu podložne reviziji. Biće definisani jasni, mjerljivi kriteriji za vrednovanje rada tužilaštava kako bi se izbjegla dodatna politizacija rada.

Sudovi moraju da budu zaštićeni od svih mogućih uticaja vlasti i politike na svoje odluke. Dosad je bila praksa da raniji politički funkcioneri bivaju birani u najviše sudske instance. SDP BiH ima namjeru uvesti izmjene zakonske regulative koje će onemogućiti licima koja su prethodno bila politički aktivna kandidovanje na pozicije u sudskoj vlasti.

Primijetna je praksa i očitog dugog trajanja postupaka, pokretanja postupaka godinama nakon inicijalnog prijavljivanja djela, te nerazumnog ponavljanja oređenih radnji i procesuiranja pojedinaca koja u pravilu završavaju oslobađajućim presudama. Na ovaj način masovno se krši jedno od temeljnih ljudskih prava definisano Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, a to je pravo na suđenje u razumnom roku.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Izmjena krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku kako bi se precizno definisalo i ograničilo trajanje određenih radnji u okviru krivičnih postupaka i osigurala efikasnost pri procesuiranju djela u skladu sa obavezom iz Evropske konvencije o ljudski pravima.
- ✔ Revizija zakonske regulative kako bi se onemogućila sudska postavljenja pojedinaca koji su se prethodno angažirani na aktivnom političkom djelovanju
- ✔ Izmjenom zakonske regulative uvesti mjerljive kriterije za provjeru i evaluaciju rada tužilaštava, koja moraj ubiti podložna reviziji i ocjeni javnosti
- ✔ Osigurati ujednačenost u procesuiranju i kažnjavanju za pojedina djela uvođenjem jasnijih zakonskih okvira koji definišu raspon kazne za pojedina djela

Za pravosudni sistem u koji imamo povjerenja!

REFORMA PRAVOSUĐA, DOGRADNJA PRAVOSUDNOG SISTEMA

SDP BiH će insistirati na vladavini prava, provođenju zakona, te građanskoj i krivičnoj odgovornosti izabranih zvaničnika za zloupotrebe položaja i rušenje poretka. Nepoštivanje ustavnog poretka i njegove manifestacije nisu predmet Krivičnog zakona i samim tim nisu kažnjivi. Isto se odnosi i na neusklađenost entitetskih propisa s državnim, naročito onima koji proističu iz različitih međunarodnih obaveza, uključujući evropske integracije.

SDP BiH će insistirati na institucionalnom rješenju reforme Ustava Bosne i Hercegovine i njegovoj formalnopravnoj utemeljenosti. Ovakvo djelovanje, za razliku od djelovanja trenutnih vlasti u Bosni i Hercegovini, podrazumijeva efikasniji rad svih segmenata društva, počevši od sudova, tužilaštava, ali i policije i društva u cjelini. SDP ima snagu i znanje da obezbijedi miran i siguran život svojim građanima.

ČINJENICE

✓ U BiH ne postoji Vrhovni sud

- ✔ Ustavni sud BiH nije spreman za preuzimanje ovlasti Visokog predstavnika u cilju zaštite ustavnog poretka BiH
- ✔ Pravosuđe u BiH je podložno političkim pritiscima i utjecajima o čemu svjedoče politički angažirani nositelji najvećih pravosudnih funkcija prije, pa i nakon obnašanja dužnosti u pravosuđu
- ✔ Ne postoji jasan normativni okvir za procesuiranje pojedinaca ili grupa odgovornih za kršenje presuda Ustavnog suda BiH, Evropskog suda za ljudska prava i drugih domaćih sudova.
- ✔ Pri imenovanju na sudske i tužilačke kvote također se promiču tzv. etničke kvote što je diskriminatorna praksa u skladu sa presudama Evropskog suda za ljudska prava.

NAŠ PLAN

Učiniti tužiteljstva, na svim nivoima, državnim organom, odgovornim i sposobnim da se izbori sa evidentnim porastom stupnja kriminaliteta u Bosni i Hercegovini i masovnog kršenja Ustava Bosne i Hercegovine, te kršenja presuda domaćih i međunarodnih sudova.

Reforma pravosuđa mora početi razdvajanjem Visokog sudskog i Visokog tužiteljskog vijeća kako bi se spriječio sukob interesa u pravosuđu na najvišim nivoima.

SDP BiH će poduzeti sve u skladu sa svojim mogućnostima kako bi se stvorili uvjeti za formiranje Vrhovnog suda BiH. Neophodno je reformirati i Ustavni sud Bosne i Hercegovine i Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine kako bi se spriječile blokade u radu i odlučivanje na osnovu političkih afiniteta, a ne prava.

Politike za suzbijanje kriminala moraju imati podršku u sofisticiranim mehanizmima za istraživanja, koji proizvode znanje za institucije koje su zadužene za kreiranje politika za suzbijanje kriminaliteta i one koje su zadužene za provođenje ovih politika.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Odjeljivanje sudskog i tužilačkog vijeća u dva odvojena organa, kako bi se povećala efikasnost, te smanjile mogućnosti korumpiranja i sukoba interesa u aktuelnom VSTV-u.
- ✔ Usvajanje normativnog okvira koji će omogućiti efikasno procesuiranje odgovornih za neprovođenje sudskih presuda i za blokiranje imenovanja na sudske funkcije.
- ✔ Reformiranje načina izbora sudija u Ustavni sud Federacije BiH kako bi se spriječile blokade i urušavanje ovog najvišeg entitetskog sudskog organa.

**Snažna i moderna vojska
po NATO standardima!**

ODBRANA I ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE

Socijaldemokratska partija BiH je u potpunosti posvećena što bržoj integraciji BiH u članstvo u NATO. To je jedan od strateških ciljeva koji BiH kao država mora ostvariti u što bržem roku, jer članstvo u NATO predstavlja najveći garant sigurnosti svih građana i odbrane suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH u modernom svijetu. Iz tog razloga, SDP BiH će se zalagati za daljnje jačanje Oružanih snaga, njihovo usavršavanje, usklađivanje sa standardima NATO saveza, te što veću uključnost jedinica Oružanih snaga u međunarodne mirovne misije koje se u svijetu odvijaju pod patronatom UN-a ili NATO-a. U tom kontekstu potrebno je što prije ispuniti sve tehničke uslove neophodne kako bi se put ka članstvu ubrzao.

SDP će voditi odgovoran dijalog sa svim drugim političkim strukturama u BiH kako bi se postigao i politički dogovor oko članstva u NATO savezu. Nikakvi referendumi o članstvu se ne mogu organizirati na području samo jednog entiteta, niti su uopšte potrebni jer se prema važem zakonodavstvu o Oružanim snagama članstvo u NATO postavlja kao zakonska obaveza. Nikakva vojna neutralnost ili demilitarizacija BiH ne dolazi u obzir. Bosna i Hercegovina će imati snažnu i modernu vojsku i postat će članica NATO saveza jer je to interes svih njenih građana, kojima se to mora jasno i nedvosmisleno poručiti.

ČINJENICE

- ✓ Oružane snage su slabo opremljene
- ✓ Brojne domaće stranke kočice put u NATO-u i otvoreno u se suprotstavljaju
- ✓ Pripadnici oružanih snaga su loše plaćeni i rade u lošim uvjetima

NAŠ PLAN

SDP BiH će poduzeti nužne korake na ubrzanju puta za pristupanje NATO paktu. Naročita pažnja će se posvetiti pojednostavljivanju procedura za uključivanje Oružanih snaga u akcije zaštite i spašavanja unutar BiH te njihove podrške žrtvama mogućih prirodnih katastrofa, poput poplava, požara, zemljotresa i drugih prirodnih nesreća. Potrebno je također nastaviti daljnje materijalno jačanje Oružanih snaga, naročito u domenu opreme i tehnike koja se može koristiti kao pomoć svim građanima BiH u ovakvim situacijama.

S obzirom da na nivou BiH ne postoji bilo kakav operativni sistem Civilne zaštite, smatramo opravdanim da se pristupi izradi posebne analize o mogućnosti stvaranja jedne jedinice unutar Oružanih snaga BiH koja bi imala isključive zadatke da bude na raspolaganju za angažman u pomoći službama civilne zaštite na teritoriji cijele zemlje. Ova jedinica bi bila finansirana iz budžeta Ministarstva odbrane BiH, a prošla bi obuku za sve vrste pomoći prilikom akcija zaštite i spašavanja, kako bi mogla adekvatno djelovati na cijeloj teritoriji države.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Pristupanje NATO paktu
- ✓ Jačanje i modernizacija Oružanih snaga, njihovo usavršavanje te usklađivanje sa standardima NATO saveza
- ✓ Što veća uključenost jedinica Oružanih snaga u međunarodne mirovne misije koje se u svijetu odvijaju pod patronatom UN-a ili NATO-a.
- ✓ Pojednostavljenje procedura za aktivaciju resursa Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u slučaju prirodnih i drugih nepogoda.

Plan za **turizam**

Zaštitimo i promovišimo
blago naše zemlje

- ☑ Upravljanje otpadom
- ☑ Energetska efikasnost
- ☑ Obnovljivi izvori energije
- ☑ Tretman voda
- ☑ Remedijacija
- ☑ Strategija razvoja turizma
- ☑ Elektronska registracija turista

Naš plan

SDP BiH će u skladu sa svojom misijom pristupa odgovornosti prema budućnosti i generacijama kojima trebamo omogućiti tu budućnost, transparentno raditi na podizanju nivoa standarda turizma, smanjujući postojeći jaz dostignutih standarda u Bosni i Hercegovini prema standardima zemalja EU.

Prijedlozi rješenja na kojima insistiramo su usmjereni u pravcu korištenja naših komparativnih prednosti, aktiviranju neiskorištenih potencijala kojima raspolažemo, stvaranju uslova za dodatno zapošljavanje, ostvarenju dodatne zarade gospodarstvu sa ekološkim pristupom rada.

ČINJENICE

- ✔ Loša putna infrastruktura
- ✔ Nekoodiniran pristup turizmu i loša saradnja u ovoj oblasti u regiji
- ✔ Nepostojanje zakonske regulative o turističkim zajednicama
- ✔ nepouzdana statistički podaci turističkih posjeta
- ✔ maćehinski odnos prema kuturnoj baštini i urušavanje državnih mehanizama zaštite nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
- ✔ Nesistemska, parcijalna podrška poduzetnicima u oblasti turizma
- ✔ Ispolitiziran i netransparentan sistem podrške projektima u oblasti turizma, bez dugoročnih mjera

Nedostatak strateškog pristupa razvoju turizma u BiH predstavljanajveći problem, jer preduslov za kvalitetno planiranje i razvoj turizma je donošenje strateških planova o budućem razvoju turističke privrede, održivo korištenje turističkih resursa i usklađivanje zakonske regulative.

U skladu sa navedenim, entitetska ministarstva turizma moraju pokretati

inicijative prema nadležnim institucijama u cilju kvalitetne provedbe djelatnosti i zadataka svih turistički zajednica u zemlji, veoma jako i agresivno raditi na donošenju novih i usklađivanju postojećih pravilnika i internih akata neophodnih za funkcionisanje u skladu sa zakonskim propisima.

Obavezno je vršiti istraživanje emitivnih tržišta, analiza trendova u turizmu i analiza profila turista U cilju poboljšanja turističke ponude i povećanja broja turističkih dolazaka i noćenja u BiH, poredno je konstantno istraživati emitivna tržišta, nastaviti prikupljati i obrađivati informacije o trendovima na svjetskom turističkom tržištu, te u skladu s tim prilagođavati svoje poslovanje.

Kroz direktne upite i ankete u turističkim informativnim centrima, zaprimljene upite i sugestije, komentare na web platformama i tematske konferencije, nadležna ministarstva trebaju da analiziraju sve profile turista koji posjećuju našu zemlju u cilju poboljšanja turističke ponude i povećanja turističke potrošnje.

Uvidom u dostupne podatke o profilima turista u zavisnosti od zemlje iz koje dolaze, Min Turizma i okoliša će izraditi analizu profila turista i njihovih potrošačkih navika.

Planiran razvoj, sadržajna ponuda, više turista, bolja zarada, više radnih mjesta!

RAZVOJ TURISTIČKE PONUDE

U cilju stvaranja uslova razvoja turizma, kao najbrže rastuće grane privrede, treba usvojiti inovirane strategije razvoja turizma, te planirati niz novih turističkih zona u prostornim planovima. Strategija nam treba dati pravce razvoja turizma na cijelom području BiH, koje vrste turizma se trebaju razvijati, kakvi hotelski kapaciteti, infrastruktura i ostali turistički sadržaji za dobru ponudu.

NAŠ PLAN

Ministarstva zajedno sa turističkim zajednicama i akademskom zajednicom trebaju pripremiti izradu i usvajanje strategija razvoja turizma za period 2022-2028. Donijet ćemo master i mikro planove turističkih destinacija u Bosni i Hercegovini. Posebno ćemo pažnju posvetiti oblicima turizma koji mogu dati nove šanse za cjelogodišnju turističku sezonu, kao što su zdravstveno-medicinski turizam, vjerski turizam i tzv. „mračni“ turizam koji pruža velike šanse za zaradom i novim radnim mjestim stručne radne snage. Planiramo ulaganje u razvoj seoskog turizma, kao priliku za razvoj sela i ostanak mladih na selu. Razvijat ćemo i ostale oblike turizme, kao što su omladinski, socijalni turizam, kroz posebne poticaje sa Razvojnog i komercijanim bankama, npr. regresiranjem kamata.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Usvajanje strategija za razvoj turizma
- ✓ Ravnomjeran, sistematičan razvoj specifičnih oblika turizma
- ✓ Poticanje izgradnje infrastrukture

Savremena, brza i pouzdana registracija turista!

ELEKTRONSKA REGISTRACIJA TURISTA

Zbog neujednačenih načina vođenja podataka prijave i odjave gostiju u turističkim zajednicama imamo nepouzdanu podatke, izbjegavanje plaćanja turističke takse, netačnih informacija o pravom stanju turizma.

Elektronska prijava i odjava gostiju je ključ za rješenje ovog problema.

ČINJENICE

- ✓ Neujednačen način vođenja podataka prijave i odjave gostiju u turističkim objektima
- ✓ Izbjegavanje plaćanja turističke takse

NAŠ PLAN

Nastaviti i proširiti na icjelu državu aktivnost oko elektronske aplikacije za prijavu i odjavu gostiju započetu u mandatnom periodu SDP 2010-2014. na području Federacije.

Izvršiti uvezivanje turističkih zajednica, hotela, ureda za strance i drugih institucija kojima je ovaj podatak bitan.

Uvezivanjem podataka ostvarit povećanu naplatu boravišne takse, dobiti kvalitetne podatke za statističku analizu popunjenosti kapaciteta, broj noćenja, vrijeme boravka turista itd., a sve u cilju poboljšanja turističke ponude.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uvezivanje postojećih informacijskih sistema hotela, turističkih zajednica u jedinstveni sistem
- ✓ Izrada Pravilnika o načinu elektronskog vođenja turista
- ✓ Sljedeća četiri strateška cilja su identifikovana, koji će zajedno sa prioritetima i mjerama pomoći i služiti kao smjernice državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim vlastima i zainteresiranim akterima, za efikasnije ostvarivanje ciljeva vizije i misije sektora turizma:
  - ✓ Cilj 1. Transformacija turističkih destinacija i razvoja turističkih proizvoda
  - ✓ Cilj 2. Transformacija destinacijskog marketinga
  - ✓ Cilj 3. Razvoj kvalitetnih ljudskih resursa
  - ✓ Cilj 4. Unapređenje poticajnog okruženja za održivi rast
- ✓ Sistemska podrška razvoju kreativnih industrija
- ✓ Uspostavljanje efikasnog destinacijskog menadžmenta
- ✓ Unapređenje ambijenta za razvoj preduzetništva i razvoj ljudskih kapaciteta u turizmu
- ✓ Razvoj turističke infrastrukture
- ✓ Unapređenje poljoprivredno-prehrambenog sektora i ruralnog razvoja
- ✓ Razvoj ruralne infrastrukture i dostupnosti javnih usluga u ruralnim područjima
- ✓ Uspostavljanje sistema podrške razvoju kulture i kreativnih industrija
- ✓ Unapređenje zaštite kulturno-historijskog naslijeđa
- ✓ Uspostavljanje održivog sistema razvoja sporta
- ✓ Valorizacija i zaštita biodiverziteta, i ostalih prirodnih vrijednosti uz kontinuirani monitoring
- ✓ Izgradnja i rekonstrukcija javne saobraćajne infrastrukture
- ✓ Kreiranje i upravljanje brendom

RAZVIJANJE SPECIFIČNIH OBLIKA TURIZMA

Kulturno-historijski turizam

Kulturno-historijska baština neizostavan je faktor razvoja i unapređenja kulturno-historijskog turizma. Ona utiče na turizam, a turizam sve više utiče na kulturnu baštinu koja postaje važan motiv za turistička putovanja. Prema podacima Svjetske turističke organizacije, gotovo 40% svih međunarodnih putovanja uključuje neku vrstu kulturne aktivnosti. Globalni trendovi ukazuju kako su potrebe turista usmjerene na izraženu potrebu za otkrivanjem destinacije kroz iskustva i doživljaje lokalnog života, kulture i tradicije, te interakcijom s lokalnim stanovništvom.

Nažalost, u proteklom periodu, krovna institucija iz ove oblasti, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine je sistemski degradirana, razvlašćena i kompromitovana imenovanjem ovog tijela na neustavnim osnovama. Na ovaj način ključni normativni i regulatorni organ u ovoj oblasti je onemogućen u vršenju svoje dužnosti. SDP BiH će rekonstituisati Komisiju za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine u punom sazivu u skladu sa Aneksom 8 Dejtonskog sporazuma i

omogućiti nesmetan i efikasan rad ovog najznačajnijeg državnog organa u navedenoj oblasti.

Bosna i Hercegovina baštini bogato kulturno-historijsko naslijeđe, koje se temelji na artefaktima iz neolitskog i antičkog perioda, srednjovjekovnim, osmanlijskim, austrougarskim i građevinama novijeg doba, stare zanate, te hramova svih vjerskih skupina u Bosni i Hercegovini, stoga je potrebno usmjeriti svoje aktivnosti u sferi kulturno-historijskog turizma u pravcu koji se temelji na nasljeđenom resursu, kulturi i tradiciji.

U mandatu 2022-2026. godine planirana je sistemska saradnja i podrška kulturno-historijskim institucijama i projektima koji doprinose očuvanju i unapređenju kulturno-historijskog naslijeđa uz primjenu i modernih tehnologija.

Vjerski turizam

Ovaj oblik turizma je spoj materijalne i duhovne baštine, kojim možemo predstaviti našu kulturu i način življenja na ovim prostorima. Ovo je jedan od najstarijih oblika turizma, kada su ljudi zbog obavljanja vjerskih obreda posjećivali za to određena mjesta i pri tom prelazili velike udaljenosti. Svjetska turistička organizacija procjenjuje da vjerski turizam godišnje generiše oko 600 miliona putnika motivisanih religijom, od kojih je 280 miliona stvarnih hodočasnika.

Bosna i Hercegovina zbog svoje vjerske raznolikosti, što predstavlja značajan potencijal za razvoj ovog vida turizma. U cilju valorizacije i boljeg promovisanja vjerske raznolikosti, u četverogodišnjem mandatu ćemo izdvojiti značajna sredstva za projekte i manifestacije koji razvijaju i promovišu vjerski turizam.

Outdoor turizam

Outdoor turizam predstavlja spoj avanture, rekreacije, opuštanja i zabave uz istraživanje prirodnih ljepota. Naša država ima izuzetno bogato prirodno naslijeđe i pejzažnu raznolikost koju karakterišu zanačajne ekološke, biološke, kulturne i estetske vrijednosti, te obiluje prirodnim bogatstvima i ima idealne uslove za razvoj outdoor i avanturističkog turizma, kroz aktivnosti kao što su planinarenje, brdski biciklizam, turno skijanje, trail utrke, paraglajding, terensko jahanje i slično. Preporuke Svjetske zdravstvene organizacije i Svjetske turističke organizacije usmjerene su na outdoor turizam.

Ministrastva će podržati projekte i aktivnosti kroz partnerstvo sa institucijama i privatnim sektorom na valorizaciji i očuvanju prirodne turističke resursne osnove, te će maksimalno podržati proširenje i obogaćivanje turističke ponude novim sadržajima. Poseban fokus će biti na zaštićenim prirodnim područjima države, a sve cilju izgradnje svijesti o koristima od zaštite biodiverziteta i održivog korištenja prirodnih resursa.

Planinski turizam

Planine predstavljaju neizostavan segment razvoja turizma naše države i promocije jer su to destinacije koje imaju olimpijsko naslijeđe, na kojima se odvija aktivni i rekreativni turizam, avanturizam, autentični doživljaj destinacije i drugi vidovi doživljaja koje strani turisti sa tržišta koji posjećuju našu zemlju očekuju.

Olimpijske planine kao i ostali planinski masivi u Bosni i Hercegovini, sa svojom ljepotom i reputacijom, idealne su za razvoj planinskog turizma. Pored tradicionalne ponude zimskih sportova, osmisliti će se obogatiti i ljetnu turističku ponudu na planinama, po uzoru na djelovanje kadrova SDP-a u ovoj oblasti u Kantonu Sarajevo.

Ruralni i eko turizam

Bosna i Hercegovina je prepoznata kao destinacija koja ima veliki potencijal za održivi razvoj ruralnog turizma. Savremeni turisti, prilikom obilaska destinacije, uživaju u obilasku manje istraženih područja i doživljaju autentične destinacije, a na takav zahtjev Bosna i Hercegovina itekako može odgovoriti. SDP će jačati promociju ruralnog i eko turizma kao dijela turističke ponude, podržati organizaciju događaja koji promovišu ruralni turizam u državi, te podsticati izradu i razvoj autohtonih suvenira i rukotvorina.

Ratni turizam

Ratni turizam spada u tzv. dark tourism („mračni turizam“). Riječ je o specifičnom fenomenu koji tokom poslednje decenije izaziva sve veću pažnju i privlači sve veći broj turista čija putovanja imaju informativni (obrazovni) karakter i usmjerenost na historijsko naslijeđe u našoj zemlji u periodu 1992-1995., stradanje stanovništva i uništavanje kulturno-historijskih spomenika u ratnim godinama, predmet su interesovanja velikog broja konzumenata ovog vida turizma. Sarajevski atentat,

kao i stradanja za vrijeme Drugog svjetskog rata i nacističke okupacije, su historijski događaji koji našu zemlju čine zanimljivom destinacijom za ovaj tip turista. U mandatu 2022-2026 SDP će, u saradnji s lokalnim zajednicama, institucijama, organizacijama i udruženjima, aktivno raditi na jačanju turističke ponude iz ove oblasti.

Gastro turizam

Gastronomski doživljaj destinacije predstavlja neizostavan i često centralni dio turističkog iskustva. Tradicionalna bosanskohercegovačka kuhinja, nastala pod uticajima istočne, mediteranske i evropske kuhinje, jedan je od ključnih faktora prepoznatljivosti turističke ponude naše zemlje.

M.I.C.E. industrija i kongresni turizam

Akronimom M.I.C.E. je sastavljen od sljedećih engleskih riječi: meetings, incentives, congresses/conventions, exhibition/events, što podrazumijeva industriju koja obuhvata sastanke, poticaje, konferencije/kongrese i izložbe/evente. U 2022/26. godini SDP će, u saradnji s institucijama i subjektima iz oblasti kongresnog turizma i M.I.C.E. industrije, aktivno raditi na unapređenju ovog vida turizma.

Festivali i manifestacije iz oblasti kulture

U saradnji sa ministarstvima kulture i sporta te lokalnim zajednicama, kao i drugim relevantnim institucijama, naša namjera je sistemski i koordinirano podržati održavanje manifestacija koje doprinose pozitivnom imidžu naše zemlje.

Mobilne aplikacije

SDP će u 2022/26. godini raditi na unapređenju tematskih aplikacija kojima će turistima približiti određeni turistički proizvod (paletu proizvoda) ili destinaciju u zavisnosti od teme aplikacije, te razvijanje novih mobilnih aplikacija u skladu sa materijalno-tehničkim mogućnostima i potrebama tržišta. Cilj je povećati vidljivost i omogućiti turistima lakše snalaženje i upoznavanje sa turističkom ponudom Bosne i Hercegovine kroz audio vodiče, interaktivne mape i 3D simulacije.

Free WiFi tačke

Prepoznajući potrebe turista, SDP će u 2022/26. godini uspostaviti otvorena mjesta sa slobodnim, besplatnim pristupom internetu na najfrekventnijim turističkim lokacijama širom Bosne i Hercegovine, od Višegrada, Banja Luke, Mostara, Stoca i Međugorja, do Trebinja, Sarajeva, Travnika, Livna, Tuzle i Bihaća, kao i niza drugih atraktivnih prirodnih turističkih lokaliteta, poput Jahorine, Bjelašnice, Une, Neretve, brojnih jezera i neumskog primorja. Uz pristup internet konekciji, na istim lokacijama će se postaviti posebno dizajniran „okvir“ za fotografije sa obilježjima lokaliteta i niz drugih sadržaja.

Edukacija i stručno usavršavanje

SDP u 2022/26. godini namjerava u oblasti edukacije kadrova djelovati u dva pravca:

1. Edukacija zaposlenika svih Turističkih zajednica putem radionica različitih sadržaja, kurseva stranih jezika, edukacija iz oblasti finansija, prava i javnih nabavki, te drugih vidova edukacije prema potrebama i zahtjevima;
2. Stručno usavršavanje kadrova u oblasti turizma putem različitih programa i stipendiranja učenika i studenata

Posebna pažnja posvetit će se segmentu edukacije zaposlenika s ciljem da se usvojena znanja koriste za unaprijeđenja rada svih Turističkih zajednica i realizaciju planiranih programskih aktivnosti. Stručno usavršavanje kadrova u oblasti turizma putem različitih programa i stipendiranja vršit će se u skladu s mogućnostima i prepoznatim potrebama, a u saradnji s relevantnim institucijama.

SDP će u mandatu 2022/26. godine uspostaviti, jasno definisati i pojačati saradnju sa svim turističkim zajednicama i organizacijama iz cijele Bosne i Hercegovine kroz zajedničke turističke projekte, uspostaviti i pojačati saradnju sa turističkim zajednicama i organizacijama iz regije u cilju razmjene iskustva, povećanja broja turističkih dolazaka i noćenja, te zajedničke promocije na dalekim tržištima. Pored navedenog, SDP će aktivno pratiti oblast EU projekata s ciljem otvaranja mogućnosti za apliciranje na iste, te planirati članstvo i saradnju sa svjetskim organizacijama iz oblasti turizma

Plan za **sport**

Za zemlju sporta!

- ☑ Izgradnja sportske infrastrukture
- ☑ Podrška savezima i finasiranje sporta
- ☑ Strategija za sport

Naš plan

Nakon rata, sport u Bosni i Hercegovini ima svoje periodične uspone i padove, ali je očito da sistemskog pristupa. U vremenu kada je SDP predvodio izvršnu vlast, od 2011 - 2015. godine ostvareni su neki od najvećih uspjeha bosanskohercegovačkog sporta. Desio se prvi i zasad jedinin plasman državnih reprezentacija na Svjetsko prvenstvo u fudbalu i rukometu, plasman košarkaša na Evropsko prvenstvo, tradicionalno dobri rezultata u sjedećoj odbojci, ali i povremenih bljeskova u pojedinačnim sportovima poput atletike, i borilačkih sportova.

Naravno da je to rezultat rada sportista i njihovih trenera, ali treba reći kako je tada, prije svega federalna vlada, preko javnih kompanija koje su u njenom vlasništvu, vodila politiku sponzoriranja i podrške sportskim savezima. Državni funkcioneri su pratili utakmice reprezentativnih selekcija tako da su i reprezentativci Bosne i Hercegovine osjećali da iza njih osim navijača stoje i državne institucije. Zato je atmosfera u i oko reprezentacija, naročito među reprezentativcima i stručnim vodstvom, bila dobra, a razvijao se određeni sportski i patriotski naboj.

Danas, ako izuzmemo sjedeću odbojku i djelimično košarkašku reprezentaciju, to nije ni približno slučaj. Nažalost, nakon tog perioda državni sport je slabo ili gotovo nikako finansijski podržan od državnih institucija. U savezima uglavnom sjede ljudi koji otvoreno navijaju za reprezentacije susjeda i komšija, odvođe i nagovaraju mlade reprezentativce naše zemlje da igraju za druge reprezentacije i nastoje na svaki način da uruše i ono malo ugleda koje naš sport ima u svijetu. Poredeći sa zemljama regiona, sport u Bosni i Hercegovini kao da ne postoji. Dok se npr. vlade i predsjednici Srbije i Hrvatske utrkuju ko će dati veću podršku, ili prisustvovati utakmicama reprezentacija kod nas većina državnih funkcionera ili ne zna da reprezentacija igra ili navija za neku drugu. Potpuno je jasno da se radi o planskom urušavanju i razgradnji svih državnih projekata koji promovišu zajedništvo i državu Bosnu i Hercegovinu.

Naša politika za sport ima za cilj prije svega da povрати status i kult reprezentacija Bosne i Hercegovine, reprezentativaca u svim sportovima jer su to najbolji ambasadori jedne zemlje. Želimo da se vrati atmosfera u i oko reprezentacija, da kada reprezentacije Bosne i Hercegovine igraju imamo praznik i manifestaciju jedinstva i patriotskog naboja kako kod reprezentativaca, tako i kod navijača.

Jednako tako, osiguraćemo značajnu podršku inidivusalnim sportašima koji pokazuju potencijal za razvoj u vrhunske sportaše, kao i za one koji su već na putu da to postanu. Bosna i Hercegovina je u prošlosti izgubili veliki broj talentovanih individualnih sportaša, teniseru, takmičara u oblasiti borilačkih sportova, atletičara i drugih. Sprečavanje ovakvog nenadoknadivog gubitka talenata koji su najbolji predstavnici države je moguć uz, za državu relativno male izdatke, ali i kontinuiranu podršku i beneficije za sportaše i njihove stručne timove.

Naravno, naš cilj je povećavanje sredstva za finansiranje sporta i stvaranja infrastrukturnih i drugih uslova za razvoj mladih sportista, ali i njihovih starijih kolega. Da projekti podržani od državnih institucija budu projekti svih građana BiH, a ne samo jednih, drugih ili trećih.

Naša politika ima za cilja da poveća finansijska ulaganja u sport i da se pokušamo približiti na nivou koji je u zemljama regiona, minimalno 1,5 % od ukupnog budžeta za sport. Cilj politike SDP-a je da sport bude integrativni faktor društva. Želja nam je da reprezentacije Bosne i Hercegovine budu prihvatljive i dostupne svim građanima BiH, da se identifikuju s njima. Ekonomsko stanje građana ne smije biti presudno niti ograničavajući faktor kada je u pitanju učešće u sportskim dešavanjima. Država u saradnji sa MOK-om i sportskim savezima trrba stvoriti preduslove za nesmetan razvoj, napredovanje i usavršavanje kako sportista tako i njihovih trenera.

Nastojat ćemo i stimulirati povećanja finansijskih ulaganja u ovim oblastima poreskim stimulisanjem privrednika i izdvajanjem sredstava za organizacije koje mogu obezbijediti dodatna sredstva iz fondova EU.

Za sportske terene dostojne međunarodnih standarda

IZGRADNJA SPORTSKE INFRASTRUKTURE

Sredstva koja se odvajaju za izgradnju i održavanje sportske infrastrukture su minimalna. Sportom se vrlo često bave privilegovane osobe koje mogu platiti da bi se bavili sportom.

Državne reprezentacije muku muče sa organizovanjem domaćih utakmica po svjetskim standardima, dok su domaće sportske lige na jako niskom nivou zbog loših sportskih terena. Također naša djeca nemaju prostora da pokažu svoj talenat i steknu nova znanja i vještine.

Vlast se nije posvetila rješavanju ovog problema koji muči naše društvo iako je mnogo novca moguće obezbjediti kroz međunarodne projekte.

ČINJENICE

- ✓ Državne institucije nemaju dostojne domaće sportske terene
- ✓ Klubovi u domaćim ligama ne mogu ostvariti kvalitetne rezultate zbog loših terena
- ✓ Mladi talenti nemaju priliku za razvoj

NAŠ PLAN

Naš plan jeste da podržimo izgradnju sportskih terena na kojima će državne reprezentacije moći dostojanstveno organizovati domaće utakmice. Prioritet je izgradnja državnog-nacionalnog fudbalskog stadiona koji će biti domaći teren naše fudbalske reprezentacije. Također ćemo izdvojiti značajna sredstva za obnovu sportskih dvorana.

Klubovima koji se takmiče u prvim razredima domaćih liga osigurati sredstva za poboljšanje sportskih objekata na kojima igraju, te u te projekte uključiti međunarodne saveze i partnere.

Smatramo da se viši nivoi vlasti u saradnji sa lokalnim zajednicama trebaju posvetiti izgradnji manjih sportskih igrališta i terena za lokalne klubove i osnovne škole, kao i poboljšanja uslova za omladinske pogone.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Izgradit ćemo nacionalni fudbalski stadion sa nizom kvalitetnih infrastrukturnih sadržaja i za individualne sportaše
- ✓ Obnoviti ćemo i modernizovati sportske dvorane
- ✓ Gaditi terene i igrališta u lokalnim zajednicama za najmlađe

Oporezivanjem kladionica osigurati sredstva za sport

PODRŠKA SAVEZIMA I FINANSIRANJU SPORTA

Naše državne reprezentacije trebaju biti ponos naše države, ali većina sportskih saveza Bosne i Hercegovine je na ivici opstanka zbog nedostatka finansija.

Umjesto da su naši savezi fokusirani na ostvarivanje što boljih sportskih rezultata oni se moraju baviti osiguranjem finansija kako bi uopšte reprezentacije opstale.

Država nije stala finansijski iza naših sportskih saveza te su reprezentacije prepuštene same sebi.

Još gora je situacija kada su u pitanju sportski klubovi u BiH, koji jedva skupljaju novac da bi uopšte mogli igrati domaće lige, a za predstavljanje domovine u Evropi i Svijetu jednostavno nemaju dovoljno novca.

ČINJENICE

- ✔ Sportski savezi su prepušteni sami sebi
- ✔ Država nema sistem finansiranja sporta
- ✔ Sportski klubovi ne mogu parirati regiji i Evropi

NAŠ PLAN

Planiramo osigurati finansije za naše sportske saveze za osnovne godišnje troškove kako bi se savezi mogli posvetiti ostvarivanju što boljih sportskih rezultata i predstavljanju naše države na međunarodnom nivou.

Javna preduzeća koja pozitivno posluju će imati obavezu podrške našim reprezentacijama, a ekonomskim reformama ćemo oporezovati kladionice i dio tog novca uložiti u sportske saveze i infrastrukturu.

Pored sportskih saveza planiramo osigurati novčane premije za sportske klubove koji ostvare pravo nastupa u međunarodnim takmičenjima.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uvesti sufinansiranje troškova saveza
- ✓ Osigurati trajne stipendije za individualne sportaše, te finansijsku podršku za njihove trenere i uže timove
- ✓ Podrška projektima masovnog, amaterskog sporta
- ✓ Obavezno sponzorisanje vrhunskih sportaša i njihovog učešća na svim relevantnim takmičenjima u punom iznosu
- ✓ Uvesti garantovane prihode i penzije za vrhunske sportaše
- ✓ Oporezivanjem kladionica osigurati sredstva za sport
- ✓ Osigurati premije za klubove koje nastupaju u međunarodnim takmičenjima

Plan za zdravstvo

Zdravstvo za sve!

- ✔ Državno ministarstvo
- ✔ Konsolidacija finansiranja i rješenje razjedinjenosti sistema
- ✔ Povećanje zadovoljstva pacijenta
- ✔ Paketi zdravstvene zaštite

Naš plan

Karakteristike trenutnog stanja u ranije nametnutom zdravstvenom sistemu u BiH su posljedice nezainteresiranosti sadašnje vlasti za stvarno rješavanje nagomilanih problema. Sadašnja potpuna politizacija zdravstva, nespretni nekompetentni pokušaji (tzv.) reforme zdravstva, pokazuje potpuni krah uz nezainteresiranost, neznanje i empatiju za stvarne potrebe svih građana koji su suštinski potencijalni pacijenti, uz posljedice drastičnog rušenja cjelokupnog zdravstvenog sistema.

SDP će uspostaviti takav zdravstveni sistem i kvalitetne zdravstvene usluge za sve građana Bosne i Hercegovine, koje se temelje na univerzalnosti, solidarnosti, jednakosti i dostupnosti. Ovakve vrijednosti su u skladu sa osnovnim evropskim vrijednostima u financiranju i funkcionisanju zdravstvenog sektora, ali su i integrisane i kompatibilne sa svim ostalim politikama i vrijednostima SDP BiH.

U narednom mandatnom periodu ćemo iznaći nove, dodatne izvore finansiranja zdravstva koji trebaju rezultirati povećanjem nivo kvalitete pružene usluge i zadovoljstva pacijenata. SDP će insistirati na uvezivanju svih segmenata cjelokupnog zdravstvenog sistema u jedinstven informatički sistem u BiH (svi kantoni, FBiH, RS i DB) raspolaganje resursima svih nivoa zdravstvene zaštite, što bi omogućilo jednakomjernu kvalitetnu, funkcionalnu i racionalnu zdravstvenu zaštitu za sve stanovnike BiH, te osnovno pravo pacijenta na izbor ljekara i mjesta liječenja. Posebno ćemo insistirati na rješavanju razjedinjenosti zdravstvenog sistema u BiH, na redefinisanju paketa zdravstvene zaštite uz kvantifikaciju zdravstvenih usluga, na preduzimanju mjera za promptno smanjenje listi čekanja i jasnom definisanju puteva pacijenta, na redefinisanju esencijalnih liste lijekova uz zaštitu domaće proizvodnje, raditi na mogućnosti formiranja Ministarstva zdravstva BiH, na obnavljanju i podmlađivanju zdravstvenog sistema kako obrazovno i stručno tako i materijalno, na sistemskom rješenju preventivnih programa i liječenje malignih te prevenciju i liječenje hroničnih oboljenja, uz izradu nacionalnih programa i formiranje savjeta za zdravstvo.

Uvezan i efikasan zdravstveni sistem u cijeloj državi

FORMIRANJE KROVNIH INSTITUCIJA I PLANIRANJE ZDRAVSTVENOG KADRA U SKLADU SA EU STANDARDIMA

Rasparčanost zdravstvenog sistema na kantonalne okvire (10 kantonalnih ministarstava i ZZO), zatim Federacija BiH sa 3 klinička centra i federalnim Zavodom zdravstvenog osiguranja, pa Republika Srpska i Distrikt Brčko sa svojim ministarstvima i zavodima, čine da zdravstveni sistem na teritoriji države ne predstavlja jedan sistem što bi bilo logično. Radi se o više pomješanih, isprepletenih i neuvezanih manjih sistema od čega neki sa vrlo upitnom funkcionalnošću i mogućnošću za zadovoljavajućim pružanjem osnovnih zdravstvenih usluga ili nabavkom osnovnih lijekova sa obavezujućih esencijalnih listi. Pored navedene rasparčanosti, ovakva dezorganizacija zdravstva na državnom nivou onemogućava bilo kakvu adekvatnu suradnju sa međunarodnim agencijama i organizacijama i sa drugim državama. Nemoguće je uključiti se u Eurotransplant program za transplantaciju organa, ne možemo adekvatno odgovoriti na državnom nivou u slučaju pojave opasnih zaraznih bolesti, ali ni razvijati okvir strateškog djelovanja. Sve navedeno govori u prilog formiranja državnog ministarstva zdravstva.

ČINJENICE

- ✓ Rasparčanost zdravstvenog sistema ograničenog na kantonalne i entitetske granice
- ✓ Nepostojanje državnog ministarstva zdravstva
- ✓ Nemogućnost sudjelovanja u programima kao što su Eurotransplant koji surađuju samo

sa državnim nivoom

- ✔ Neadekvatan odgovor i reakcija u slučaju epidemije opasnih zaraznih bolesti
- ✔ Neravnomjerna mogućnost pružanja i finansiranja zdravstvene zaštite tako da se stanovnici pojedinih dijelova BiH mogu smarati diskriminiranim
- ✔ Nedovoljan broj ljekara i drugih zdravstvenih profesionalaca

NAŠ PLAN

Obzirom da je zdravstveni sistem u BiH trenutno jako razjedinjen i rasparčan SDP će insistirati na uspostavljanju tijela pod nazivom “Savjet za zdravstvo BiH”, koje će voditi računa o kvaliteti usluga u zdravstvu na nivou BiH. Sljedeći korak je formiranje Zavoda za javno zdravlje na nivou BiH koji bi pomogao u uvezivanju i koordiniranju svih nivoa zdravstvene zaštite ali i svih iscjepkanih sistema (kantoni, entiteti, DB). Ovaj Zavod bi pomogao i pri formiranju udruženja raznih specijalnosti na nivou BiH, a koji su prijeko potrebni za sve oblike međunarodne stručne saradnje u svim oblastima medicine a što je neophodno za usavršavanje zdravstvenih profesionalaca koji su nosioci cjelokupnog sistema. Finalni cilj je u konačnom reorganiziranju zdravstva na nivou cijele države, koja treba da rezultira donošenjem Zakona o zdravstvenoj zaštiti BiH, odnosno formiranjem Ministarstva za zdravlje BiH, što je pitanje stvaranje preduslova. SDP će insistirati na poboljšanju upisne politike zdravstvenih profesionalaca, sa ciljem postizanja EU standarda.

U skladu sa evropskom praksom i klinički potvrđenim pozitivnim efektima po zdravlje ljudi, SDP BiH namjerava izvršiti legalizaciju upotrebe kanabionidnih ulja (ulja na bazi kanabisa) u medicinske svrhe. Ovdje se radi isključivo o ograničenoj legalizaciji upotrebe medicinskog preparata koji se koristi u tretiranju većeg broja oboljenja u zdravstvenim sistemima širom EU.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Poboljšat ćemo međuentitsku saradnju uzajamnim poštivanjem stavova i entitetskih zdravstvenih sistema
- ✔ Formirat ćemo Savjet za zdravstvo
- ✔ SDP će stvarati preduslove za nastavak formiranja krovnih institucija i krovnih zakonskih rješenja u oblasti zdravstva
- ✔ SDP će insistirati na omogućavanju kvalitetnog planiranje obrazovanja i edukacije medicinskih profesionalaca.
- ✔ SDP BiH će legalizirati upotrebu kanabionidnih ulja u medicinske svrhe

Stabilno i uravnoteženo finansiranje zdravstva u cijeloj BiH

REFORMA FINANSIRANJA I KONSOLIDACIJA RAZJEDINJENOSTI ZDRAVSTVENOG SISTEMA U BOSNI I HERCEGOVINI

U BiH se zdravstveni sistem finansira po Bismarckovom modelu prikupljanja novca i podrazumijeva da zaposleni uplaćuju novac u zdravstvene fondove iz kojih se finansira cjelokupni sistem. Ovaj model je socijalno senzitan i funkcionalan (primjer je Njemačka). Problem u finansiranju zdravstvenog sistema u BiH su ogromni dugovi prema zdravstvu (neplaćivanje obaveznog zdravstvenog osiguranja), nepostojanje povrata PDV-a u zdravstvu, loše regulisane cijene lijekova, problemi u samom zdravstvenom sistemu koji je razjedinjen i iscjepkan (ZZO - trenutno 13 Zavoda zdravstvenog osiguranja (10 kantonalnih ZZO u FBiH, ZZORFBiH, DB, RS).

ČINJENICE

- ✓ U BiH je na snazi Bismarckov model finansiranja zdravstva
- ✓ Nisu iskorištene mogućnosti alternativnih i dopunskih načina finansiranja zdravstvenog sistema
- ✓ Postoje neprihvatljive tendence za smanjenje izdvajanja za zdravstvo i uvođenja čistog

- ✓ Beveridg modela finansiranja zdravstvenog sistema bez ideje kako napraviti model po uzoru na druge europske zemlje u tranziciji
- ✓ Razjedinjenost sistema zdravstvene zaštite i sistema ZZO - trenutno 13 Zavoda zdravstvenog osiguranja (10 kantonalnih ZZO u FBiH, ZZORFBiH, DB, RS)

NAŠ PLAN

Obezbjediti konsolidaciju i reformu finansiranja zdravstvenog sistema u bilo kojem obliku uz zadržavanje autonomije zdravstvenog novca koji se ne smije prelijevati za krpljenje budžetskih rupa. To će omogućiti da svi građani budu osigurani i da imaju besplatno zdravstvo. Tačno evidentirati veliki dug prema zdravstvenom sistemu uz moduse otplaćivanja bez uništavanja dužnika.

Zakonski regulisati eventualne modele refundiranja PDV-a. Formiranje Fonda za skupe lijekove, dio sredstava od akciza na duhan i alkohol, uvođenje "poreza na luksuz", donošenje Zakona o pripadnosti javnih prihoda. Otvaranje mogućnosti zaživljavanja javnog i privatnog partnerstva u omjeru koji je potreban za potpuno funkcionalan zdravstveni sistem samo u segmentima gdje je javni zdravstveni sektor neadekvatan uz davanje koncesija privatnom sektoru uz stroge kriterije referentnosti, stručnosti i opremljenosti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Reorganizacija finansiranja zdravstvenog sistema uz predložene mjere za pribavljanje dodatnih sredstava, omogućiti funkcionalnu, održivu i kvalitetnu besplatnu zdravstvenu zaštitu uz zdravstveno osiguranje za sve građane BiH
- ✓ Razvijanje modela upotrebe ostalih izvora finansiranja zdravstva (iz poreza, akciza,...)
- ✓ Integracija i sinhronizacija rada ustanova unutar zdravstvenog sistema
- ✓ Uvesti informatički zdravstveni sistem povezan sa ostalim faktorima koji naplaćuju novac za zdravstveno osiguranje ali i druga davanja u cilju kompletnog uvida u mogućnosti liječenja i troškove sistema
- ✓ Redefinisanje kantonalnih ZZO u FBiH u jedan krovni federalni zavod sa intencijom pravljenja državnog ZZO
- ✓ Zakonsko definisanje zdravstvenog javno-privatnog partnerstva

Zadovoljstvo pacijenta adekvatnim tretmanom je osnovno javno mjerilo kvalitete zdravstvenog sistema

POVEĆAVANJE ZADOVOLJSTVA PACIJENATA

Evidentno je da je većina pacijenata nezadovoljna sadašnjim uslugama u zdravstvu. Ovakvo nezadovoljstvo je potpuno opravdano, a posljedica je prvenstveno neopravdano dugih listi čekanja na dijagnostičke, a potom i na terapijske procedure, neopravdanim nedostatkom osnovnih materijala u bolnicama, neopravdanim lutanjima pacijenta i opetovanim posjetama ljekarima, laboratorijama, apotekama. Pacijent u sadašnjem sistemu ne može da slobodno izabere mjesto gdje će se liječiti, pošto je zatvoren u kantonalne ili entiteske okvire i njegov novac uplaćen za zdravstveno osiguranje ga ne prati do mjesta gdje želi da bude liječen. U sadašnjem sistemu ne postoji ni sistemski screening za maligna oboljenja rizičnih skupina društva, ne postoji sistemski riješen tretman akutnog srčanog infarkta.

ČINJENICE

- ✓ Nezadovoljstvo pacijanta trenutnim stanjem u zdravstvu
- ✓ Neprihvatljivo duge liste čekanja

- ✔ U zdravstvenim ustanovama nedostatak materijala, nedovoljna i neispravna ili zastarijela medicinska oprema
- ✔ Nepostojanje jasno definisanih puteva pacijenta
- ✔ Onemogućenost pacijenta da bira mjesto liječenja
- ✔ Nepostojanje sistemskog rješenja za prevenciju i liječenje malignih i hroničnih oboljenja

NAŠ PLAN

Jasno definisan put pacijenta je temelj na kojem se mogu razvijati dalja sistemska rješenja, da bi se dobio što zadovoljniji i adekvatno zbrinut pacijent.

Sve težnje SDP-a u restrukturiranju cjelokupnog zdravstva i samog procesa liječenja je da stavi pacijenta na prvo mjesto i u središte ovog kompleksnog sistema. Tačno definisanje puteva pacijenta kojima će se jasno objasniti gdje će im se pružiti zdravstvena usluga svih nivoa je prvi korak u nizu ka postizanju povećanja zadovoljstva pacijenta.

Smanjivanje listi čekanja za sve procedure kroz primjenu puta pacijenta, uz znavljanje opreme, promptnim osposobljavanjem i vraćanjem kadrova te po potrebi i kroz javno–privatno partnerstvo. Uvezivanjem svih zdravstvenih ustanova i ZZO u jedan sistem omogućit će da pacijent bira mjesto gdje će da se liječi bez brige da će njegov novac godinama izdvajan za zdravstvo da pokrije troškove liječenja. Rizičnim skupinama stanovništva obezbjediti sistemski screening za maligna oboljenja uz izradu nacionalnih programa, što pored unaprijeđivanja zdravlja smanjuje i troškove liječenja najtežih bolesti. Uspostavljanjem mreže na teritoriji cijele BIH za moderni tretman akutnog srčanog infarkta omogućiti svim građanima jednako šansu za život

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ SDP će smanjiti liste čekanja na dijagnostičke procedure i terapijske procedure
- ✔ SDP uvezivanjem svih segmenata zdravstvenog sistema u jedan sistem, obezbjediti tačnu kontrolu troškova i potreba, javnih nabavki, te na taj način omogućiti adekvatnu opskrbljenost bolnica potrebnim materijalom
- ✔ SDP će uvesti screening malignih oboljenja kod rizičnih skupina uz nacionalne programe
- ✔ SDP će uspostaviti adekvatan tretman srčanog infarkta na teritoriji cijele BIH

**Kvalitetni i kvantificirani paketi
zdravstvene zaštite za sve!**

REDEFINISANJE PAKETA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE UZ KVANTIFIKACIJU USLUGA

Paketi zdravstvene zaštite moraju biti jasno redefinisani, ali na osnovama koje su stvarno provodive, i finansijski obezbjeđene.

Kao uvodna napomena vrlo je bitna činjenica da se mora razlikovati „Osnovni paket zdravstvene zaštite“ od „Paketa obaveznog zdravstvenog osiguranja“.

Osnovni paket zdravstvene zaštite se zasniva na načelima uzajamnosti, solidarnosti i jednakosti i za koji se mora težiti da bude obavezujući za sve stanovnike na teritoriji cijele BiH.

Paket obaveznog zdravstvenog osiguranja se pruža svim osiguranim licima i mora da obuhvata pravo na zdravstvenu zaštitu i pravo na novčane naknade. Takođe elementarni provođenja ovih paketa u život je kvantifikacija zdravstvenih usluga.

ČINJENICE

- ✓ Paketi zdravstvene zaštite su definisani ali nije bilo interesa da se provode bez kvantifikacije zdravstvenih usluga
- ✓ Razjedinjenost zdravstvenog sistema u BiH gdje je svaki kanton država za sebe
- ✓ Zdravstveni novac je zatvoren u entitetske i kantonalne okvire i ne može da obezbjedi jedinstven sistem i standardizaciju paketa zdravstvenie zaštite

NAŠ PLAN

Decidno ćemo redefinisati provodive i održive pakete zdravstvene zaštite – osnovni paket zdravstvene zaštite za sve stanovnike BiH i paket obaveznog zdravstvenog osiguranja za sve osiguranike u BiH. Definisanje će se voditi principima evropskih vrijednosti i smjernica koje tretiraju finansiranje zdravstvenih sistema i zdravstvenih usluga.

Insisiraćemo na jednakomjerno kvalitetnoj zdravstvenj zaštiti na teritoriji cijele BiH sa unaprijeđenim stabilnim i održivim načinom finansiranja što će rezultirati da svi građani u BiH imati jednaku šansu za liječenje.

SDP će reformom finansiranja zdravstvenog sistema omogućiti besplatno zdravstvo za sve.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Redefinisat ćemo osnovni paket zdravstvene zaštite i paket obaveznog zdravstvenog osiguranja
- ✓ SDP će napraviti kvantifikaciju osnovnog paketa zdravstvenih usluga
- ✓ Uvezaćemo sve segmenate zdravstvenog sistema u BiH u jedan sistem te ćemo obezbjediti ravnomjernu zdravstvenu zaštitu u cijeloj BiH
- ✓ Omogućiti da novac prati pacijenta bez obzira ne mjesto stanovanja i mjesto liječenja u BiH
- ✓ Razviti modele dodatnog i dopuskog osiguranja koji su predviđeni Zakonom

Plan za reformu javne uprave

Efikasna i pravedna javna uprava

- ✔ Racionalizacija Federacije
- ✔ Jačanje lokalne samouprave
- ✔ Odgovorna državna služba
- ✔ Reforma zavoda za zapošljavanje
- ✔ Udruživanje građana i građanske inicijative
- ✔ Upravljanje javnim preduzećima, zavodima i ustanovama
- ✔ Digitalizacija i informatizacija

Naš plan

BiH je, prema Forbesu, najuglednijem ekonomskom magazinu na svijetu, najgora u regiji, najgora u Evropi, najgora u ekonomiji, u korupciji, efikasnosti... Ovaj ugledni magazin spominje visoku decentraliziranost, pocijepanost tržišta, prenamaganu birokratiju. Forbes predlaže, reformu uprave. U BiH je, trinaest je država (dva entiteta, distrikt i deset kantona). To je razlog nemogućnosti provođenja jedinstvene ekonomske i svake druge politike i to je uzrok činjenici da je BiH, po svemu najgora u Evropi, a ima najbrojniju birokratiju na svijetu, u odnosu na broj stanovnika. Brojnost premijera, ministara, doministara, sekretara, poslanika, direktora, predsjednika upravnih i nadzornih odbora, bezbroja fondova, agencija, itd. javnu potrošnju čini nepodnošljivo velikom, što onemogućava rasterećenje privrede, radi povećanja broja zaposlenih i povećanja plata, odnosno, ostanka mladih u BiH. Ova pretjerana decentraliziranost i prekobrojnost birokratije onemogućava efikasnost, omogućava korupciju, smanjuje finansijsku mogućnost intervencija u socijalno osjetljivoj politici, prijete socijalni nemiri, građani različitih kantona su neravnopravni, što je nepravda, investitori nemaju pravne sigurnosti i jedinstvenog tržišta, gradovi i općine, kantoni i Federacija su ekonomski neodrživi! Više od 20 godina nema značajnih promjena, ljudi gube nadu, ne izlaze na izbore i masovno odlaze u inostranstvo.

Svi relevantni međunarodni faktori, preporučuju reformu uprave. Potrebno je reformom obezbjediti istinski zaokret i ljudima vratiti nadu.

Najbolje bi bilo ukinuti vlast u svih 13 država u državi. Pošto to nije danas realno, predložimo da se bar izvrši racionalizacija Federacije Bosne i Hercegovine, te po mogućnosti reorganizacija i povećanje efikasnosti javne uprave u entitetu RS.

To je pretpostavka za nagli napredak u ekonomiji, socijalno osjetljivoj politici, spriječavanju korupcije, pravdi, politici prema mladima, ekologiji i turizmu, obrazovanju, zdravstvu, kulturi i sportu, EU, NATO putu, kao u unaprijeđenju politike prema dijaspori. To je nada da će se korupcija smanjiti za 10 puta, efikasnost povećati za 10 puta, obezbijediti uštede od oko 500 miliona godišnje, to je prilika da Federacija dostigne nulti deficit, to je prilika za nagli i siguran zaokret. Umjesto 35 vanbudžetskih fondova osnovati pet. Treba smanjiti troškove kantona i nadležnosti i sredstva podijeliti između federalnog i lokalnog nivoa. Racionalizaciju treba izvršiti u ime potpune ravnopravnosti svih građana, bez obzira na to koje su nacije i bez obzira na to u kojem dijelu Federacije BiH žive.

U entitetu RS postoji veliki broj službi i agencija koje su neefikasne, suvišne ili je izvedivo njihovo objedinjavanje i integriranje u druge administrativne institucije, što je nužno izvršiti sa ciljem povećanja operativnosti ovih agencija i službi.

**Iste teritorijalne jedinice sa
neuporedivo manjim troškovima**

RACIONALIZACIJA FEDERACIJE

Javna potrošnja je prevelika, što onemogućava rasterećenje privrede i povećanje broja zaposlenih i plata. Ovakav sistem onemogućava efikasnost, omogućava korupciju, kantoni su pred bankrotom, građani različitih kantona su neravnopravni, investitori nemaju pravne sigurnosti i jedinstvenog tržišta, gradovi i općine, kantoni i Federacija su ekonomski neodrživi, više od 20 godina nema značajnih promjena, ljudi gube nadu, ne izlaze na izbore i masovno odlaze u inostranstvo.

ČINJENICE

- ✓ BiH ima najneefikasniju javnu upravu u Evropi
- ✓ U FBiH imamo 11 premijera, 142 ministra, stotine poslanika, hiljade stranačkih plaćenika.
- ✓ Ovakav aparat onemogućava razvoj i omogućava korupciju
- ✓ Neracionalna organizacija uprave FBiH dovodi do neravnopravnosti građana u zavisnosti od toga u kojem kantonu žive
- ✓ Moguće je mijenjati Ustav FBiH i provesti racionalizaciju Federacije

NAŠ PLAN

Svi relevantni međunarodni faktori preporučuju reformu uprave. Samo istinskom reformom možemo napraviti zaokret i ljudima vratiti nadu. Naš plan je izvršiti racionalizaciju FBiH.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Izmijenit ćemo Ustav FBiH sa ciljem racionalizacije Federacije
- ✓ Zadržaćemo kantone kao ustavnu kategoriju, ali ćemo ukinuti zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast u kantonima, a te nadležnosti i sredstva prebaciti na Federaciju i lokalne zajednice. Važno je da uposlenici ne ostaju bez posla. Smanjuje se broj izabраниh i imenovanih zvaničnika.
- ✓ Ovo ćemo uraditi tako da stepen ravnopravnosti građana bude potpuno ostvaren i to bez obzira na to koje su nacionalnosti građani, u kojem kantonu žive, bez obzira na to da li žive u kantonu sa manje ili više stanovnika.
- ✓ Smanjićemo broj budžetskih fondova sa 35 na pet.
- ✓ Reducirati i reorganizirati ćemo i javnu upravu u entitetu RS
- ✓ Ostvarit ćemo značajne uštede u budžetima i vanbudžetskim fondovima.
- ✓ Na osnovu toga reformisati ekonomiju, zdravstvo, pravosuđe, obrazovanje, socijalnu politiku, kulturu, sport.

Jake i stabilne lokalne samouprave za snažnu državu

JAČANJE LOKALNE SAMOUPRAVE

Jedinice lokalne samouprave su trenutno najefikasniji nivo vlasti u Bosni i Hercegovini i građani imaju najveće povjerenje u svoje lokalne zajednice.

Međutim jedinice lokalne samouprave imaju mnoga ograničenja koja su im uspostavili viši nivoi vlasti i sprečavaju dalje razvijanje. Mnoge lokalne samouprave su na ivici opstanka zbog loše teritorijalne organizacije koju su uspostavili FBiH i RS, primjer takve općine je Istočni Mostar koji ima tek stotinjak stanovnika.

RS ima zakon o lokalnoj samoupravi, međutim u FBiH iako je 2006. godine usvojen zakon i do dan do danas postoje kantoni koji nisu donijeli zakone o lokalnoj samoupravi kao i kantoni u kojima zakoni nisu usklađeni sa entitetskim propisima

ČINJENICE

- ✓ Najefikasniji nivo vlasti u BiH
- ✓ Uživa najveće povjerenje građana
- ✓ Loša teritorijalna organizacija u FBiH i RS
- ✓ Neprovođenje i neusklađenost zakonskih rješenja
- ✓ Loši zakoni o lokalnoj samoupravi ili nisu usvojeni

NAŠ PLAN

Naš plan je da donošenjem novih zakonskih rješenja i usklađivanjem postojećih zakona i podzakonskih akata želimo omogućiti dalje razvijanje jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini.

Novom teritorijalnom organizacijom FBiH i RS ćemo osnivati nove jedinice lokalne samouprave ali i ukidati one za koje se utvrdi da su neodržive, i dodjeliti status grada nekim jedinicama lokalne samouprave.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Donijeti/izmjeniti zakone o lokalnoj samoupravi
- ✓ Uskladiti zakonske norme koje će omogućiti dalji razvoj lokalnih zajednica
- ✓ Izraditi projekat promjene teritorijalne organizacije općina i gradova u BiH
- ✓ Dati na značaju savezima lokalnih zajednica

Razviti profesionalnu, politički nepristrasnu, etičnu, stabilnu i aktivnu javnu upravu koja će biti poštovana i sposobna da pruža efikasne javne usluge i vladama i građanima

ODGOVORNA DRŽAVNA SLUŽBA

Reforma javne uprave definisana je kao jedan od tri stuba uspjeha na putu ka članstvu u EU, pored vladavine prava i ekonomskog upravljanja, što je čini jednim od ključnih uslova za članstvo u Evropskoj Uniji.

Godine 2014. OECD/SIGMA su razvili Principe javne uprave, koji tvore osnovu za rad Evropske komisije u oblasti reforme javne uprave. Principi definišu šta dobro upravljanje podrazumijeva u praksi i navode glavne zahtjeve koje trebaju slijediti zemlje tokom procesa pridruživanja EU. Međutim, modernizacija javne uprave u našoj zemlji potrebna je, ne samo zbog našeg stremljenja ka Evropskoj uniji, nego, prije svega, kao pretpostavka za profesionalnu, odgovornu i troškovno efikasnu državnu službu.

Javna uprava na svim nivoima vlasti treba se zasnivati na principima zakonitosti, transparentnosti i javnosti, učinkovitosti i odgovornosti, profesionalne nepristrasnosti i političke neovisnosti, te ima za cilj, da se kroz strateško planiranje i koordinaciju i izradu politika osigura efikasna i profesionalna javna uprava, koja na najracionalniji način troši novac poreskih obveznika.

Uslovi za uspostavljanje dobre javne uprave su:

- ✓ potpuna odvojenost javne i privatne sfere interesa i potpuna odvojenost politike i administracije, s obzirom da politika crpi legitimitet iz izbora, dok administracija crpi

legitimitet iz kompetentnosti profesionalnosti,

- ✔ potpuna pojedinačna odgovornost javnih zvaničnika i odabir najboljih kandidata,
- ✔ zaštita radnih mjesta administracije, uz jasno utvrđena prava i obaveze, nivo plata i mogućnost usavršavanja,
- ✔ zapošljavanje prema znanju i sposobnostima, te unapređivanje prema zaslugama.

Zakoni i propisi na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, trebaju biti usklađeni sa novim Strateškim okvirom za reformu javne uprave kojeg je Vijeće ministara BiH usvojilo u septembru 2018. godine, kao i novim Akcijskim planom za reformu javne uprave, usvojenim u decembru 2020. godine.

Principi javne uprave, koje su razvili OECD/SIGMA su zajednički su za BiH i šest zemalja: Srbiju, Makedoniju, Albaniju, Kosovo, Crnu Goru i Tursku. Iako principi nisu obavezujući, oni su kreirani kao smjernice ka dobroj upravi i ispunjavanju zahtjeva EU integracija. Principi se odnose na: strateški okvir reforme javne uprave, izradu i koordinaciju politika, državnu službu i upravljanje ljudskim potencijalima, odgovornost, pružanje usluga i finansijsko upravljanje u javnom sektoru.

ČINJENICE

- ✔ Postojanje velikog broja zakona o državnoj službi, naročito u Federaciji BiH (federalni i 10 kantonalnih) i neadekvatna zakonska rješenja, onemogućavaju jedinstvo državne službe i provođenje reforme javne uprave u skladu sa uspostavljenim principima, što je jedan od 14 EU kriterija za pristupanje Bosne i Hercegovine EU,
- ✔ Zakon o državnoj službi u FBiH dva puta proglašen neustavnim odlukama Ustavnog suda FBiH iz 2009. i 2016. godine,
- ✔ SIGMA u svom monitoring Izvještaju o stanju javnih uprava na Zapadnom Balkanu za 2021. godinu, konstatovala da su u BiH postignuti ograničeni rezultati na reformi javne uprave,
- ✔ Nedosljedno i neprincipijelno provođenje propisa kojima se regulišu odgovornost, praćenje rada i ocjenjivanje učinka državnih službenika i namještenika,
- ✔ Nedovoljno razvijene funkcije upravljanja ljudskim potencijalima u organima državne uprave,
- ✔ Rascjepkanost državne službe (naročito u Federaciji BiH) onemogućava njenu modernizaciju i digitalizaciju.
- ✔ Aktuelni Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH je iz 2005. godine i nužno ga je prilagoditi savremenoj organizaciji.

NAŠ PLAN

U narednom mandatu ćemo insistirati na donošenju zakona o uposlenicima u državnoj službi u BiH, FBiH i RS, zasnovanog na principima reforme javne uprave (SIGMA principi reforme javne uprave: strateški okvir reforme javne uprave, izradu i koordinaciju politika, državnu službu i upravljanje ljudskim potencijalima, odgovornost, pružanje usluga i finansijsko upravljanje u javnom sektoru) i usklađenog sa odlukama Ustavnog suda FBiH iz 2009. i 2016. godine,

Stvarat ćemo uslove za uspostavljanje kvalitetne i moderne uprave sa dobrom organizacionom strukturom, u kojoj će se dosljedno poštovati principi pravne sigurnosti, otvorenosti, odgovornosti, ekonomičnosti i efektivnosti, javnosti i transparentnosti, Posebno raditi na jačanju funkcije upravljanja ljudskim potencijalima u organima državne službe što će dovesti do transparentnijeg sistema zapošljavanja u javnu upravu, uređenog jedinstvenog sistema praćenja ocjenjivanja i učinka uposlenika u državnoj službi, stručnog usavršavanja i dr.,

Stvarati uslove (materijalne i ljudske) za digitalizaciju sistema državne službe i svih usluga prema građanima i pravnim subjektima, povezivanje baza podataka, praćenje dokumentacije i uvođenje e-uprave, ubrzati proces digitalizacije i implementacije koncepta e-uprave, Planiramo razvijati elektronsku komunikaciju u javnoj upravi, te integrisati sve podatke koje javne institucije imaju o građanima u jedinstven sistem sa ciljem efikasnije, jeftinije i socijalno pravednije javne uprave.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Donošenje novog /ili izmjena Zakona o organizaciji organa uprave u FBiH i RS, koji će osigurati principe kvalitetne i dobre uprave i funkcionalnu organizaciju organa uprave na svim nivoima vlasti i njihovu bolju međusobnu saradnju.
- ✔ Donošenje novih zakona o uposlenicima u državnoj službi BiH i RS i zakona o uposlenicima u državnoj službi za područje FBiH usklađenog sa presudama Ustavnog suda FBiH iz 2009. i 2016. godine (isti principi, prava i obaveze na nivou FBiH), zasnovanih na profesionalnoj, politički neovisnoj, odgovornoj i efikasnoj državnoj službi
- ✔ Uspostaviti jedinice za ljudske resurse u organima državne službe, ojačati funkcije upravljanja ljudskim resursima (prijem, praćenje rada i učinka, ocjenjivanje, stručno usavršavanje i dr.)
- ✔ Modernizacija javne uprave korištenjem informacionih tehnologija u komunikaciji sa građanima, modernizacija javnih registara i uvođenje e-usluge u organe javne uprave

Zavodi za zapošljavanje koji nisu svrha samim sebi, nego na usluzi nezaposlenim i poslodavcima

REFORMA ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE

Bosna i Hercegovina je na samom evropskom dnu kada je u pitanju nezaposlenost. Sistem zapošljavanja je podijeljen između entiteta, kantona i distrikta i ne postoji jedinstvena Strategija i koordinacija između ovih Zavoda.

Razlika u podacima između registrovane i realne stope nezaposlenosti je drastična, jer veliki broj ljudi ne traži aktivno posao već se vodi na birou samo zbog zdravstvenog osiguranja. Potvrde vezane za zdravstveno osiguranje dodatno opterećuju Zavode za zapošljavanje i guše ih administrativnim poslovima te se oni ne mogu posvetiti svojoj osnovnoj djelatnosti pronalaska posla.

Zavodi nisu spremni za 21. vijek u pogledu digitalizacije i pružanja informacija građanima o zaposlenju, i pronalasku radnika.

ČINJENICE

- ✓ Podaci o registrovanoj i realnoj stopi nezaposlenosti drastično se razlikuju
- ✓ Zdravstveno osiguranje opterećuje Zavode za zapošljavanje
- ✓ Zavodi nisu spremni za 21. vijek u pogledu digitalizacije i informisanja

NAŠ PLAN

Planiramo uvesti veći stepen koordinacije između entitetskih i kantonalnih Zavoda za zapošljavanje sa ciljem ravnomjernog unapređenja rada istih.

U sklopu reforme zdravstvenog sistema planiramo skinuti obavezu Zavodima za zapošljavanje da izdaju uvjerenja vezana za ostvarivanje zdravstvenog osiguranja kako bi se Zavodi za zapošljavanje mogli baviti pronalaskom posla za radnike i radnika za poslodavce.

Modernizovati ćemo Zavode za zapošljavanje i spremiti ih za 21. vijek u oblasti sigitalizacije i informisanja kako nezaposlenih tako i poslodavaca. Nedopustivo je da privatna web stranica bolje radi posao od 13 Zavoda za zapošljavanje sa milionskim budžetom.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Osloboditi obaveza zdravstvenog osiguranja Zavode za zapošljavanje
- ✓ Modernizacija Zavoda u pogledu digitalizacije i informisanja nezaposlenih i poslodavaca
- ✓ Povećati aktivnosti na pronalasku posla nezaposlenim licima
- ✓ Smanjiti evidencije nezaposlenih u skladu sa realnom nezaposlenošću u BiH kako bi se lakše našli poslovi onima koji ih traže.

Organizovani i uključeni građani u procesima odlučivanja

UDRUŽIVANJE GRAĐANA I GRAĐANSKE INICIJATIVE

Pravo građana na udruživanje je jedno od osnovnih prava koje je jako loše zakonodavno uređeno u Bosni i Hercegovini. Bilo da je riječ o političkim strankama, sindikatima, studentskim udruženjima, fondacijama, udruženjima građana, sportskim klubovima i savezima, vjerskim zajednicama i organizacijama, Kulturno umjetničkim društvima, humanitarnim organizacijama...

Svi ovi oblici udruživanja građana su zasnovani na zastarjelim i nedovoljno regulisanim zakonima.

Posljedica toga je totalno neuređen sistem osnivanja, rukovođenja i izvještavanja o radu i finansijama ovih oblika organizovanja.

Situacija je još gora kada govorimo o građanskim inicijativama, peticijama i referendumima koji u FBiH uopšte nisu uređeni a u RS-u se zloupotrebljavaju protivno ustavima.

ČINJENICE

- ✔ Zakoni o udruživanju građana zastarjeli i nedorečeni
- ✔ U FBiH nisu regulisane građanske inicijative i peticije
- ✔ U RS se referendumima zlostrebljavaju suprotno Ustavu BiH

NAŠ PLAN

Izvršiti ćemo detaljnu analizu stanja u oblasti udruživanja i organizovanja građana i sagledati sve probleme koji se pojavljuju u ovoj oblasti uslijed zastarijelih i nedorečenih zakona koji tretiraju ovu oblast.

Nakon analize ćemo na nivou BiH predložiti donošenje novih zakona koji će regulisati oblast udruživanja građana, ali i entitetske propise zbog podijeljene nadležnosti između više nivoa vlasti.

Kako bi smo osigurali veću uključenost građana u procese odlučivanja, i odblokirali procese koji su zastali u parlamentima iz proceduralnih razloga planiramo svim građanima omogućiti neposredno odlučivanje, i građanske inicijative ali isključivo iz onih nadležnosti tog nivoa vlasti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Sveobuhvatna analiza stanja u oblasti udruživanja građana u BiH
- ✔ Usvajanje novih zakonskih rješenja iz oblasti udruživanja građana
- ✔ Omogućiti građanima podnošenje građanskih inicijativa na svim nivoima organizovanja.
- ✔ Omogućiti građanima učešće u neposrednom odlučivanju u donošenju odluka o pitanjima za koje je nadležan taj nivo vlasti.

Odgovorno i kvalitetno upravljanje javnim preduzećima, ustanovama i zavodima

UPRAVLJANJE JAVNIM PREDUZEĆIMA, USTANOVAMA I ZAVODIMA

U BiH je nakon rata provedena pljačkaška privatizacija koja je uništila mnoga JP, a ona koja su ostala u državnom njima se loše rukovodi.

Stranke koje su na vlasti u proteklom mandatu su koristile Javna preduzeća za zapošljavanje stranačkih kadrova i korištenje u vlastitu promociju javnih preduzeća. Javna preduzeća trenutno ne provode strateške projekte, kao što je izgradnja puteva, infrastrukturnih projekata iz oblasti energetike, upostavljanje 4G sistema u telekomunikacijama i slično.

Poslovanje ustanova i zavoda je trenutno totalno ekonomski neisplativo i lošim upravljanjem tim institucijama se stvaraju veliki dugovi.

ČINJENICE

✓ Vlast i dalje provodi i želi nastaviti lošu privatizaciju

- ✔ Zaustavljeni su svi kapitalni projekti preduzeća
- ✔ Zavodi i ustanove stvaraju velike finansijske gubitke
- ✔ Smjene loših uprava su spore i komplikovane

NAŠ PLAN

Zaustavit ćemo privatizaciju kvalitetnih javnih preduzeća poput BH telecoma, elektroprivrede Sarajevo, Mostar i Banja Luka. Onemogućiti privatizaciju vodovoda, preduzeća daljinskog grijanja, javnog saobraćaja, pogrebnih djelatnosti i drugih javnih djelatnosti.

Pokrenuti ćemo ponovo kapitalne projekte iz oblasti gradnje puteva, projekata iz oblasti energetike i telekomunikacija, jer na taj način povećavamo zaposlenost u BiH ali jača se privreda.

Izmjenom zakonskih i podzakonskih akata ćemo omogućiti lakšu smjenu nekvalitetnih uprava javnih preduzeća, ustanova i zavoda kako bi smo imali što bolje upravljanje ovim institucijama.

Uvesti programe vlade za veću finansijsku disciplinu u javnim preduzećima, ustanovama i zavodima kako bi smanjili deficite tih institucija

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Zaustavljanje loše privatizacije
- ✔ Pokrenuti kapitalne projekte u javnim preduzećima
- ✔ Donijeti zakone koji će olakšati smjene loših uprava preduzeća, zavoda i ustanova
- ✔ Donijeti program smanjenja troškova u preduzećima, zavodima i ustanovama

Digitalizirajmo državu!

DIGITALIZACIJA I INFORMATIZACIJA

SDP BiH je svjestan potencijala i važnosti IKT industrije, te opće digitalizacije društva, a posebno je svjestan činjenice da aktualna vlast nije zainteresovana ni sposobna da iskoristi te potencijale u opću društvenu korist. Zbog toga, SDP BiH zagovara politiku digitalizacije države nazvanu “Bosna i Hercegovina 2.0” koja je bazirana na vrijednostima kolaboracije, otvorenosti i participacije i koja ima za cilj stvoriti pretpostavke za što brži i društveno korisniji razvoj IKT sektora, te iskoristiti IK tehnologije za stvaranje kreativnije, efikasnije i socijalno pravednije BiH. Politika zagovara tri ključna projekta: formiranje tehnoloških parkova, razvoj jedinstvenog informacionog sistema za sve javne institucije sa jedinstvenom identifikacionom karticom, te razvoj lokalnih strategija pametnih zajednica.

ČINJENICE

- ✓ Hronično nezaposlena Bosna i Hercegovina se suočava sa deficitom IKT stručnjaka i profesionalaca u drugim visokoprofitnim industrijama
- ✓ Broj kompanija u okviru kreativnih industrija je nedovoljan, zapošljavaju zanemariv procenat radne snage, te su sve manje konkurentne na svjetskom tržištu
- ✓ Javna uprava u Bosni i Hercegovini je neefikasna, neproaktivna, skupa, te ne iskorištava potencijale digitalizacije i elektronskog poslovanja

- ✔ Društvo je vrlo slabo informatizirano, te je u potpunosti izvan svjetskih tokova razvoja pametnih gradova i korištenja Interneta stvari (IoT) za opće društvene ciljeve
- ✔ Trenutna vlast u BiH nije zainteresovana, spremna ni sposobna da odgovori na izazove i probleme brzorastuće IKT industrije, te da iskoristi potencijale digitalizacije i računarskih nauka za stvaranje kreativnije, socijalno pravednije i bolje Bosne i Hercegovine

NAŠ PLAN

Naš plan je iskoristiti potencijal IKT industrije za povećanje zaposlenosti i općeg bogatstva, ubrzanje ekonomskog rasta BiH. Cilj je povećati broj i konkurentnost IKT stručnjaka, te povećati broj visokoprotivnih kompanija u okviru kreativnih industrija. U tu svrhu ćemo formirati tehnološke parkove koji će postati motor razvoja IKT i drugih kreativnih industrija koristeći sinergiju obrazovnih institucija i poslovnih subjekata. Pored toga, planiramo razvijati elektronsku komunikaciju u javnoj upravi, te integrisati sve podatke koje javne institucije imaju o građanima u jedinstven sistem sa ciljem efikasnije, jeftinije i socijalno pravednije javne uprave. Konačno, općom informatizacijom i strategijom razvoja pametnih gradova transformisat ćemo naše lokalne zajednice u ljepše, čistije, sigurnije i progresivnije sredine za život.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Formirat ćemo tehnološke parkove u Sarajevu, Banja Luci, Tuzli i Mostaru
- ✔ Omasovljavanje i internacionalizacija studija računarstva i informatike, uz očuvanje kvalitete, te razvoj programa prekvalifikacije i neformalnog obrazovanja
- ✔ Podsticat ćemo formiranje novih startup kompanija i povećanje konkurentnosti kreativnih industrija
- ✔ Osigurat ćemo tržište IKT sektoru formiranjem predstavništava tehnoloških parkova u najvećim svjetskim IT centrima
- ✔ Formirat ćemo državni investicijski fond rizičnog kapitala, te privući velike svjetske privatne fondove za investiranje u startup kompanije
- ✔ Digitalizirat ćemo javnu upravu i razvijati elektronsku komunikaciju između javnih institucija, građana i poslovnih subjekata
- ✔ Integrisat ćemo sve podatke koje javne institucije imaju o građanima i poslovnim subjektima u jedinstven sistem
- ✔ Stvarat ćemo uslove za uvođenje jedinstvene kartice za elektronsku identifikaciju građana i poslovnih subjekata koja može biti korištena u stotinama e-usluga

Kreirat ćemo lokalne strategije razvoja pametnih zajednica koje trebaju poboljšati usluge lokalne samouprave, poboljšati upravljanje javnom imovinom, te povećati opću informatizaciju društva.

Plan za vanjsku politiku

Jaka, državnička
diplomacija **za državu**
s ugledom!

- ☑ Mreža DKP-a
- ☑ Infrastruktura
- ☑ Normativni okvir

Jačanje i koordiniranje mreže DKP!

MREŽA DIPLOMATSKO-KONZULARNIH PREDSTAVNIŠTAVA (DKP)

Ustavom Bosne i Hercegovine, u članu V, određeno je da su nadležnosti Predsjedništva Bosne i Hercegovine između ostalog vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine i imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine.

Diplomatsko-konzularna predstavništva koja postoje nisu dostatna da zadovolje interese države i osiguraju promociju Bosne i Hercegovine, ali i ekonomsku saradnju sa nizom potencijalnih partnera na bilateralnoj razini, posebno u Južnoj i Srednjoj Americi, te Africi. Činjenica je da je za vrijeme bivše države niz bosanskohercegovačkih firmi realizovao multimilionske poslove u državama Sjeverne Afrike. Potencijal za obnovu odnosa postoji, ali je važno pitanju pristupiti sistemski i predano. Također, za određena DKP je postalo jasno da nemaju veliki potencijal i perspektivu za razvoj odnosa koji bi doprinijeli ekonomskom i drugom benefitu za građane Bosne i Hercegovine pa je nužno razmotriti njihovo relociranje ili zatvaranje.

Bosna i Hercegovina ima diplomatsko-konzularna predstavništva rasprostranjena na 5 kontinenta. U ovom poglavlju ponuđen je kratak presjek trenutnog stanja sa prijedlogom mjera koje bi doprinijele povećanoj efektivnosti mreže DKP-a, jačanju međunarodnog utjecaja Bosne i Hercegovine, te pojačanoj ekonomskoj saradnji na osnovu bilateralnih odnosa sa više država u kojim postoji perspektiva za realizaciju takvog cilja.

Broj diplomatsko-konzularnih predstavništava Bosne i Hercegovine: 58, od čega 45 ambasada, 6 konzularnih predstavništava i to 3 u Njemačkoj (Minheh, Štuttgart, Frankfurt), 1 u Italiji (Milano), 1 u SAD-u (Čikago), 1 u Turskoj (Istanbul) i jedan kulturni centar (Zagreb);

Broj ambasada u Evropi: 27 (+ 5 konzulata i 1 kulturni centar)

Broj ambasada u Aziji: 13

Broj ambasada u Sjevernoj Americi: 2 (+ 1 konzulat)

Broj ambasada u Africi: 2 (Egipat i Libija)

Broj ambasada u Južnoj Americi: 0

Broj ambasada u Australiji: 1

Stalne misije pri međunarodnim organizacijama: 6, od čega 2 pri UN-u (New York i Ženeva), 1 pri NATO-u, 1 pri OSCE-u (Beč), 1 pri EU (Brisel), 1 pri Vijeću Evrope (Strasbourg).

ČINJENICE

- ✓ Nepostojanje DKP-a na području Južne i Centralne Amerike
- ✓ Neefektivnost brojnih DKP-a
- ✓ Nepostojanje strateškog pristupa razvoju mreže DKP-a u skladu sa interesima Bosne i Hercegovine i ekonomskim potencijalima saradnje
- ✓ Analize o doprinosu pojedinih DKP-a interesima Bosne i Hercegovine se rijetko ili gotovo nikako ne rade
- ✓ Nezainteresovanost za normiranje oblasti i uvođenje sistema odgovornosti u djelovanje mreže DKP-a.

NAŠ PLAN

Socijaldemokratska partija ima namjeru krenuti u otvaranje novih DKP-a ondje gdje postoji realan potencijal i mogućnost za saradnju od koristi za građane Bosne i Hercegovine. Značajan potencijal postoji u više država afričkog kontinenta, Južne i Centralne Amerike, te istoka. Također, u državama sa velikom dijasporom, poput SAD-a, postoji potreba za otvaranjem konzularnih predstavništava kao servisa našim građanima u dijaspori.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je jedini i isključivi organ nadležan za imenovanje i razrješenje ambasadora i konzula Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, uvećše se obaveza da kandidati za određenu poziciju dokažu svoje kompetencije izradom detaljnog plana

rada, odnosno elaborata, u kojem bi izložili svoju viziju i plan rada DKP-a, te dokazali poznavanje osnovnih političkih, društvenih i kulturnih tokova u državi u koju se upućuju na obavljanje ambasadorske ili konzulske dužnosti.

Također, uveo bi se i princip tzv. saslušanja kandidata za ambasadore i konzule, po uzoru na praksu brojnih drugih demokratskih država, poput SAD-a. Tom prilikom, kroz svojevrсни intervju, kandidat bi Predsjedništvu BiH izložio svoj plan te odgovarao na dodatne upite članova Predsjedništva BiH, kako bi se Predsjedništvo i na ovaj način moglo neposredno uvjeriti u kompetencije osobe koja se imenuje.

U vezi sa stanjem DKP-a, potrebno je razmotriti otvaranje jedne do dvije ambasade u Africi. Potencijalno strateški interesantne države su Nigerija, Južna Afrika i Etiopija.

Nigerija je trenutno na 7. mjestu po broju stanovnika u svijetu (preko 200 miliona), ali do 2050. godine po projiciranom rastu će doći na treće mjesto i tako presteći SAD. Radi se o jednom o globalno najpotentnijih ekonomskih tržišta. Sa rastom GDP-a od 3.4 % u prošloj godini (iznad projekcije Svjetske banke), radi se o jednom od najbrže razvijajućih i rastućih tržišta. Godišnje, Nigerija uvozi dobra i robe u vrijednosti od 55 milijardi dolara. Sa aspekta uvoza, u regionu je porastao uvoz nafte i naftnih derivata iz Nigerije, koja se pokazuje kao stabilno i povoljno zamjensko tržište za rusku naftu nakon agresije na Ukrajinu. Povoljan geografski položaj omogućio bi operativno diplomatsko djelovanje na širem području zapadne i centralne Afrike iz Nigerije.

Zbog povećanog interesa za ovu regiju i tržište, jedan od rizika je povećana kompetitivnost. Neovisno o tome postoji potreba uspostave diplomatske komunikacije i razvijanja odnosa zbog prilika koje će se neminovno ukazati za bilateralnu saradnju, uz strateški osmišljen pristup i ponudu ekonomske kooperacije. Bosna i Hercegovina ima mogućnost Nigeriji ponuditi domaće proizvode koji su deficitarni u ovoafričkoj državi i za čijim uvozom postoji visok interes, poput željezne rude, i prerađenih proizvoda od željeza armaturna građa i sl., te sirovih ili prerađenih prehrambenih proizvoda i farmaceutskih proizvoda. U prilog ide činjenica da Nigerija već pokazuje ogroman interes za regiju zapadnog Balkana gdje ima uspostavljene dinamične diplomatske i ekonomske odnose sa svim zemljama regije, sa izuzetkom Bosne i Hercegovine.

Južna Afrika je peta najmnogoljudnija afrička država, sa brojem stanovnika od oko 60 miliona. Posebno je interesantna s obzirom da se u ekonomskoj razmjeni u ogromnoj mjeri oslanja na Evropu i Evropsku uniju. Najveći partner EU u Africi je upravo Južnoafrička Republika, preko koje EU ostvaruje saradnju i sa drugim državama u susjedstvu. Južnoafrička Republika ima najrazvijeniju ekonomiju od svih subsaharskih država prema podacima EU. Od 2016. godine, na snazi je sporazum između EU i Južnoafričke Republike po kojem su izvoznici iz Južne Afrike oslobođeni plaćanja 98,7% carinskih dadžbina, što

omogućava uvoz potrebnih dobara po izuzetno povoljnim uslovima. Južna Afrika uvozi robe i dobra u visini od 71 milijarde dolara godišnje, dok izvozi robe i dobra u vrijednosti od preko 100 milijardi dolara. S obzirom na evropsku perspektivu i ciljeve Bosne i Hercegovine, te strateško opredjeljenje definisano Strategijom vanjske politike Bosne i Hercegovine za period 2018-2023. godine, korisno i potrebno je usaglašavati vanjskopoliitičko djelovanje sa EU i ostvarivati bilateralne odnose sa državama sa kojim EU gaji prisne i plodotvorne ekonomske relacije. Za Bosnu i Hercegovinu može biti posebno interesantan značajan stepen uvoza drvnih preradevina u Južnu Afriku, poput papira (1,3 milijarde dolara godišnje), te farmaceutskih proizvoda (1,2 milijarde dolara).

Etiopija je druga država Afrike po broju stanovnika (115 miliona) i već po ovom parametru je interesantan partner za bilateralnu saradnju. S obzirom na geografski položaj, nudi mogućnost djelovanja na širem području istočne Afrike. Sa godišnjim ekonomskim rastom od 6,3%, prema podacima Svjetske banke, radi se o jednoj od najbrže rastućih regionalnih ekonomija. U proteklih 15 godina, Etiopija je jedna od najbrže rastućih svjetskih ekonomija, sa stabilnim prosječnim rastom od 9,5% godišnje. Stabilnost tržišta nudi brojne mogućnosti saradnje. Jedan od problema je usporen ekonomski rast zbog pandemije Covid-19 i generalno nizak životni standard stanovništva koji se ipak iz godine u godinu popravlja. Ipak, s obzirom da je 70% stanovništva uposleno u poljoprivredi, a ova grana se pokazala otpornom na ekonomske udare zbog pandemije, nije došlo do značajnih poremećaja u tržišnom i ekonomskom poslovanju, što je utvrdila i Svjetska banka. Destabilizacija prilika zbog nedavnih konflikta u pograničnoj regiji sa Eritrejom je također usporila razvoj, ali radi se o kratkoročnom poremećaju koji po projekcijama neće dugoročno utjecati na ekonomske trendove. Tržište je interesantno s obzirom da u uvozu države dominira hrana i prehrambeni proizvodi, što ostavlja značajnu mogućnost saradnje.

Također nužno je otvaranje jedne do dvije ambasade u Južnoj i Centralnoj Americi. Potencijalno strateški interesantne države su Meksiko i Kolumbija. Sa preko 130 miliona stanovnika i geografskom pozicijom "mosta" između Sjeverne i Južne Amerike, Meksiko je jedna od strateški najinteresantnijih država za razvoj diplomatskih relacija.

Dodatni argument je i činjenica da Meksiko po relevantnim statistikama u kontinuitetu spada među ili blizu top 10 najvećih uvoznika na svijetu, sa godišnjim uvozom roba i dobara u visini od 467 milijardi dolara. Kako Evropska unija ima sporazum o slobodnoj trgovini sa ovom državom, intenzivirana je i olakšana bilateralna ekonomska saradnja između Evrope i Meksika. U Meksiku postoji ogromno tržišta za izvoz pića i prehrambenih proizvoda visoke kvalitete, a Bosna i Hercegovina treba tražiti svoju poziciju u ovim relacijama, s obzirom na veličinu tržišta. Srbija, koja nije članica EU, u Meksiko godišnje izveze roba i dobara u visini od impresivnih 61 milion dolara, uz stabilan porast izvoza u ovu državu u višemilionskim iznosima. Bosna i Hercegovina već ostvaruje ekonomsku saradnju, a izvoz u Meksiko iznosi 17,5 miliona dolara godišnje, što je za 8,5 miliona

dolara manje od vrijednosti roba o dobara koja Sjeverna Makedonija izveze u ovu državu. Potencijal za unapređenje odnosa je očigledan.

Ukoliko dođe do skorog stavljanja u funkciju diplomatsko-konzularnog predstavništva u Brazilu, uz otvaranje još jedne ambasade u državi poput Meksika, to bi moglo zadovoljiti osnovne strateške ciljeve i potrebe Bosne i Hercegovine za širenjem bilateralnih veza za područje Južne i Centralne Amerike. Potencijalno interesantna država za unapređenje bilateralnih odnosa je i Kolumbija. Kolumbija broji 52 miliona stanovnika i najbrže je rastuća ekonomija Južne Amerike, sa ekonomskim rastom od 8,5% u prvom kvartalu 2022. godine, što je iznad procjene i očekivanja Svjetske banke. Prosječan godišnji rast države iznosi 10,8% u prethodnom periodu. Kolumbija je značajan uvoznik hrane i stoke, što ovu zemlju čini interesantnim potencijalnim ekonomskim partnerom. Kolumbija bilježi snažan oporavak i rast u postpandemijskom periodu, sa visokom potražnjom za maloprodajnom robom i dobrima.

Potrebno je razmotriti otvaranje ambasade u Južnoj Koreji i Azerbejdžanu. Otvaranje diplomatsko-konzularnog predstavništva u Južnoj Koreji nameće se kao logičan izbor zbog ekonomske moći ove države i njene intenzivirane saradnje i prisustva na evropskim tržištima. Uvozno tržište je približno jednako kao u Meksiku (467 milijardi dolara), a Južna Koreja je osmi najveći svjetski izvoznik (670 milijardi dolara). Radi se o državi koja sa EU također ima sporazum o slobodnoj trgovini, poput Meksika, što je omogućilo dinamizaciju i intenziviranje ekonomske saradnje. Radi se o globalno značajnoj državi i u geopolitičkom smislu.

Također, Azerbejdžan, država koja se nalazi na spoju Azije i Evrope je jedna od najbrže rastućih ekonomija svoje regije. Bogatstvo zemnim I+plinom u svjetlu aktuelnih dešavanja ovu državu čini posebno atraktivnim potencijalnim partnerom. Iako je Bosna i Hercegovina sa Azerbejdžanom ostvalila prisnu saradnju na više projekata, za teritoriju Azerbejdžana je trenutno zadužena Ambasada Bosne i Hercegovine u Ankari, što nije adekvatno rješenje s obzirom na potencijale intenziviranja bilateralne saradnje sa ovom državom.

Jednako tako, nužno je konačno formirati konzularna predstavništva u Rijeci (Hrvatska). Razlozi za potrebu uspostave konzularnog predstavništva su manje-više poznati javnosti.

Potrebno je također otvaranje najmanje još jednog konzularnog predstavništva Bosne i Hercegovine u SAD-u. Trenutno, Bosna i Hercegovina ima tri misije na teritoriji SAD-a, ambasadu u Washingtonu, konzulat u Chicagu i misiju pri UN-u u New Yorku. Radi se o tri misije locirane u sjeveroistočnom dijelu SAD-a. S obzirom na ogromnu teritorijalnu rasprostranjenost SAD-a, svako od ovih predstavništava je daleko kako bi moglo biti adekvatna podrška velikom broju državljanima Bosne i Hercegovine u južnim i zapadnim dijelovima SAD-a. Primjera radi, udaljenost Los Angelesa od najbližeg konzularnog

predstavništva u Chicagu je preko 2.000 milja, odnosno blizu 3.250 km. Razdaljina od Houstona na jugu do Chicaga je 1.750 km.

Kao potencijalne lokacije koje bi mogle biti dom konzularnog predstavništva ističu se Phoenix (Arizona) i prije svih St. Louis (Missouri). Phoenix je grad blizu zapadne obale SAD-a i iz konzularnog predstavništva bi se mogao pokrivati praktično cijeli teritorij zapadnog SAD-a. Također, ovaj grad ima brojnu zajednicu građana porijeklom iz Bosne i Hercegovine, koja se procjenjuje na više od 5.000. St. Louis je grad koji zavrjeđuje konzularno predstavništvo s obzirom da u ovom gradu živi vjerovatno najveća zajednica državljana Bosne i Hercegovine izvan domovine. Procjenjuje se da u St. Louisu živi približno 60.000 građana porijeklom iz Bosne i Hercegovine. Stoga, otvaranje konzularnog predstavništva u St. Louisu, osim nuđenja potrebnih usluga za građane, otvorilo bi prostor za intenziviranje saradnje na kulturnom i ekonomskom planu, s obzirom da se radi o vitalnoj i ekonomski potentnoj zajednici koja pokazuje interes za podršku i investicije u domovinu.

Postoji i očita potreba za proširenje i pridruživanje Misiji Bosne i Hercegovine pri UN-u u Ženevu i Misije pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Bosna i Hercegovina je nažalost jedna od rijetkih evropskih država koja nije članica Svjetke trgovinske organizacije (WTO). Uz Bosnu i Hercegovinu, Srbija je jedina država iz sastava bivše Jugoslavije koja nije ostvarila članstvo u WTO-u.

Bosna i Hercegovina je nažalost jedna od svega par desetaka nacija sa statusom posmatrača, odnosno nije punopravni član WTO. To znači da Bosni i Hercegovini u svakom trenutku prijeti mogućnost postroženja uslova izvoza u odnosu na uslove koji vrijede za države članice WTO. Članstvom u WTO Bosna i Hercegovina ima pristup programima i određenim povlasticama rezervisanim isključivo za članice organizacije. Od članstva u WTO korist bi imali domaći poduzetnici i izvoznici koji će poslovati po povoljnijim uslovima i imati olakšan pristup stranim tržištima. Korist bi ostvarili i građani koji će imati dostupnu raznovrsniju paletu inostranih proizvoda više kvalitete, a po nižim cijenama.

Praksa i statistički podaci pokazuju da članstvo u WTO novim članicama donosi osjetan porast izvoza. Također, članstvo u WTO je jedan od uslova za pristupanje Evropskoj uniji. S obzirom da Bosna i Hercegovina u Ženevi već ima misiju, onu pri UN-u, po uzoru na Republiku Hrvatsku misija se može proširiti stručno i strukturno da obuhvata i WTO, što ne bi iziskivalo značajne dodatne troškove. Istovremeno, intenziviranje bilateralnih odnosa omogućilo bi brže pristupanje i integrisanje u sistem WTO. Važno je napomenuti da gotovo sve države šire regije imaju stalne misije pri WTO-u, bilo kao izdvojene misije ili kao misije pridruženi drugim, prvenstveno misiji pri UN-u.

Pored otvaranja, potrebno je razmotriti zatvaranje ili reorganizovanje pojedinih

diplomatsko – konzularnih predstavništava. Primjera radi, unatoč dugogodišnjem postojanju bilateralnih odnosa, trgovinska razmjena između Bosne i Hercegovine i Pakistana gotovo da i ne postoji, sa slabom perspektivom razvoja. Ovo potvrđuju i stavovi šefova diplomatsko-konzularnih predstavništava o praktičnom nepostojanju trgovinske saradnje. Također, nisu prepoznati ni specifični potencijali za razvoj ekonomske saradnje, a na vanjskotrgovinskom planu Pakistan se okreće inteziviranju regionalne saradnje, posebno sa Kinom, što je definirano kao strateški cilj ove države. Potrebno je izvršiti analizu efektivnosti rada spomenute ambasade, te postupanje u skladu sa nalazima, odnosno eventualno dislociranje na perspektivnije odredište ili reorganizovanje ambasade.

Sličan primjer je Libija. Iako je kroz historiju Libija imala intenzivnu ekonomsku saradnju sa Bosnom i Hercegovinom, aktualna nestabilna politička situacija u ovoj državi ne nudi velike mogućnosti daljeg razvoja odnosa i saradnje u srednjoročnom periodu. Kao opcija može se razmotriti i premještanje diplomatsko-konzularnog predstavništva u neku od perspektivnih, stabilnih susjednih država, poput Alžira ili Tunisa, a da se iz spomenutog predstavništva pokriva i teritorija Libije.

Bosna i Hercegovina na području Italije ima ambasadu u Rimu. S obzirom na planirano otvaranje konzularnog predstavništva u Rijeci, uz već postojeću ambasadu u obližnjoj Švicarskoj i Sloveniji, ne postoji očita potreba za daljim egzistiranjem konzulata u Milanu. Također, nije zabilježeno u plaksi da je djelovanje ovog konzulata dovelo do konkretnu ekonomsku i kulturno razmjene između ove regije Italije i Bosne i Hercegovine. Potrebno je razmotriti efektivnost i potrebu za opstankom ovog DKP-a, te njegovo eventualno preseljenje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✔ Usklađivanje politike djelovanja i otvaranja DKP-a u skladu sa politikom Evropske unije
- ✔ Otvaranje novih DKP-a u državama u kojim postoji očigledan potencijal za ekonomskom saradnjom i drugim oblicima saradnje od interesa za Bosnu i Hercegovinu
- ✔ Analiza učinaka rada pojedinih DKP-a i njihova reorganizacija i redefinicija njihove funkcije
- ✔ Otvaranje DKP-a u sredinama sa brojnom bosanskohercegovačkom dijasporom, poput istočne obale SAD-a.

Imovina Bosne i Hercegovine u službi građana!

INFRASTRUKTURA

Vrijednost imovine Bosne i Hercegovine u inostranstvu je sa 7,4 miliona KM 2004. godine narasla do procijenjene vrijednosti od 57,6 miliona KM 2016. godine. To je u značajnoj mjeri posljedica povećanja broja nekretnina u državnom vlasništvu sa šest 2004. godine na sedamnaest 2016. godine, odnosno 21 do danas, čime su dodatno uvećava ukupna vrijednost imovine u inostranstvu na preko okvirnih 70 miliona KM, s obzirom na inflatorne i druge ekonomske tokove. U ovom periodu, Bosna i Hercegovina je izvršila kupnju četiri nekretnine, a kroz postupak sukcesije naslijedila je dvanaest nekretnina u prethodnom vlasništvu bivše Jugoslavije. Država je prodala jednu nekretninu u Washingtonu. Kupovinu četiri objekta DKP-a Bosna i Hercegovina je realizirala kupovinom zgrade u Briselu za 7,1 milion KM 2009. godine, zgrade ambasade u Berlinu za 1,1 milion KM 2011. godine i kupovinom dvije zgrade ambasada u Zagrebu i Beogradu 2016. godine za ukupno 2,9 miliona KM.

Tokom vremena izdvajani su mali iznosi za rekonstrukciju objekata. Bosna i Hercegovina je danas u vlasništvu imovine u 18 stranih zemalja. Bitno je istaknuti da je u procesu sukcesije do danas raspodijeljeno 95 od ukupno 123 objekta u vlasništvu SFRJ, pa je očekivati da do kraja postupka Bosna i Hercegovina preuzme vlasništvo nad još tri objekta (15% od ukupne imovine, u skladu sa sporazumom sukcesora).

Podaci i analize pokazuju da zbog neplanskog odnosa prema planiranju troškova smještaja država gubi znatna sredstva, koja bi na osnovu ušteda mogla biti preraspodijeljena za efektivan rad DKP-a. Troškovi naknada za smještaj dužnosnika DKP-a Bosne i Hercegovine

su u stalnom porastu. Ovi troškovi su sa 5 miliona KM 2004. godine narasli na nešto više od 8 miliona KM 2016. godine.

Dok za period posljednjih pet godina nema preciznih podataka, u skladu sa očitim trendom logično je procijeniti da je trošak porastao do iznosa od blizu 10 miliona KM godišnje. Trenutno, ne postoji sistem kontrola niti plan organiziranja smještaja za uposlenike DKP-a, što često predstavlja poteškoće i za radnike i opterećenje za mrežu DKP-a.

ČINJENICE

- ✓ Procijenjena vrijednost imovine Bosne i Hercegovine u inostranstvu je blizu 60 miliona KM, sa tendencijom rasta
- ✓ Na postoji plan upravljanja imovinom Bosne i Hercegovine u inostranstvu, pa je imovina podložna propadanju i nesavjesnom korištenju
- ✓ Proces sukcesije imovine još uvijek nije okončan
- ✓ Domaćinsko, sistemsko upravljanje imovinom u značajnoj mjeri bi moglo smanjiti troškove DKP-a i njihovih uposlenika
- ✓ Trenutno, ne postoji sistem kontrola niti plan organiziranja smještaja za uposlenike DKP-a
- ✓ U kombinaciji, problem nedomaćinskog odnosa prema objektima i troškovima života uposlenika DKP-a uzrokuje milionske gubitke državi

NAŠ PLAN

Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine treba izraditi, usvojiti i pratiti provedbu plana saniranja, prodaje i akvizicije objekata za potrebe DKP mreže. Ove kativnosti je potrebno provesti u saradni sa Predsjedništvom Bosne i Hercegovine i državnim Vijećem ministara.

Bosna i Hercegovina u svom vlasništvu ima čitav niz objekata čije stanje varira od situacije do situacije. Iako su pojedini objekti nakon provedenih analiza proglašeni neperspektivnim, s obzirom da investiranje u njihovu sanaciju iziskuje veća ulaganja od vrijednosti objekta, nije učinjeno ništa na prodaji, unajmljivanju i razmjeni ovih objekata za objekte koji mogu služiti namijenjenoj svrsi. Revizorski nalazi ukazuju da se odobrena sredstva iz budžeta za kupovinu i obnovu objekata DKP-a ne koriste u rokovima.

Također, veliki broj objekata preuzetih u procesu sukcesije nije obnovljen ni useljen i oni propadaju iz dana u dan. Milionski iznosi budžetskog novca su godinama neoročeni i blokirani čekali provođenje projekata obnove i kupnje objekata za DKP. Istovremeno se troškovi zakupa gomilaju bez potrebe, te se tako nanosi šteta javnom budžetu, odnosno državi i građanima. Planskim pristupom problemu u relativno kratkom roku bi se mogle napraviti značajne uštede, te objekti DKP-a staviti u punu funkciju i biti na usluzi građanima i uposlenicima DKP-a. Uz intenzivnu komunikaciju i izvještavanje o stanju i napretku aktivnosti od strane rukovodilaca DKP-a, potrebno je pratiti dinamiku relaizacije plana i eventualne nedostatke artikulirati prema resornom ministarstvu ili Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na rješavanje.

DKP-ovi moraju uputi Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine vršiti periodične analize troškova smještaja uposlenika i predlagati rješenja za racionalniji utrošak sredstava. Planiranjem troškova smještaja, ugovaranjem smještajnih kapaciteta i potencijalnim stavljanjem u ovu funkciju objekata u vlasništvu države, mogu se značajno reducirati troškovi, a istovremeno i osigurati adekvatni životni uslovi za uposlenike.

Zaduživanjem DKP-a da izrađuju srednjoročne planove i analize mogućnosti osiguranja smještaja za uposlenike DKP-a stalo bi se ukraj praksi stihijskog, individualnog rješavanja pitanja smještaja od slučaja do slučaja, a umjesto toga bi se dobilo sistemsko rješenje problema. Sistemsko rješavanje problema dugoročno bi dovelo do značajnih ušteta javnih sredstava i do osiguranja trajnih smještajnih kapaciteta za potrebe uposlenika DKP-a koji ne bi individualno rješavali pitanje i ugovorali uslove zakupa stambenog prostora.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Izrada, usvajanje i praćenje provedbe plana saniranja, prodaje i akvizicije objekata za potrebe DKP mreže
- ✓ Vođenje aktivnih bilateralnih pregovora sa državama u kojim postoje ubjekti u vlasništvu Bosne i Hercegovine sa ciljem prodaje besperspektivne imovine i/ili razmjene za objekte koji mogu služiti potrebama mreže DKP-a
- ✓ Izrada plana za racionalizaciju troškova održavanja i troškova života uposlenika u DKP-ima, te stavljanje infrastrukturnih objekata u ovu funkciju
- ✓ Uvođenje obaveze DKP-ima da izrađuju srednjoročne planove i analize mogućnosti osiguranja smještaja za uposlenike DKP-a

Jasna pravila za učinkovitu vanjsku politiku!

NORMATIVNI OKVIR

Bosna i Hercegovina je jedina država u širem regionu koja nema usvojen Zakon o vanjskim poslovima. Ukupna vanjska politika države zasnovana je na dokumentu koji je Predsjedništvo BiH usvojilo 2003. godine naziva „Opći pravci i prioriteti za provedbu vanjske politike“. Ovaj dokument je u značajnoj mjeri zastario i ne zadovoljava operativne potrebe vanjskopolitičkog djelovanja Bosne i Hercegovine.

Pored navedenog akta, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je 2018. godine usvojilo dokument „Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine za period 2018-2023. godine“, kao svojevrsnu kompenzaciju za nedostatak stabilnog, ažuriranog zakonodavnog okvira. Iako je period implementacije dokumenta već na svom isteku, veoma mali broj usvojenih strateških ciljeva je ostvaren u prethodnom periodu. Naprotiv, pojedini članovi Predsjedništva BiH su otvoreno kršili usvojene strateške smjernice, pogotovo opredjeljenje da Bosna i Hercegovina „treba aktivno da prati Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU.“

Institucije Bosne i Hercegovine ne upravljaju imovinom države i troškovima smještaja u diplomatsko-konzularnim predstavništvima na efikasan način u punom interesu građana Bosne i Hercegovine. Neke od posljedica su propadanje državne imovine u inostranstvu i posljedični pad njene vrijednosti, čime se nanosi šteta državi u značajnim iznosima, ali i u nematerijalnom smislu, zbog nestavljanja objekata u funkciju promocije i zaštite državnih interesa. Neracionalno i neadekvatno kontrolirano trošenje sredstava u DKP-ima je dodatan problem koji treba biti riješen uvođenjem jasnih pravila i načina izvještavanja o utrošku sredstava.

Ne postoje jasne smjernice o rješavanju problema smještaja uposlenika DKP-a i pratećih troškova, što otvara prostor za komplikacije i manipulacije ovim problemom. Poseban problem predstavlja činjenica da DKP-i nemaju nikakav operativni plan rada, niti postoje objektivni, mjerljivi kriteriji za ocjenjivanje rada i učinka DKP-ova i njihovih uposlenika. Ovo predstavlja veliki problem koji je jedan od uzročnika neefikasnog djelovanja DKP-a, jer ne postoji sistem provjere, kontrole i evaluacije rada.

Dodatno, uslovi za postavljenje na poziciju rukovoditelja DKP-a (ambasador ili konzul) trebaju biti postroženi i uključivati posebne kriterije u vezi sa radnim iskustvom, poznavanjem stranih jezika i posjedovanjem drugih specifičnih vještina potrebnih za učinkovito upravljanje DKP-ovima. Dosadašnja praksa pokazuje da je veći broj lica imenovano na pozicije ambasadora i konzula bez ikakvih utvrđenih vještina i znanja za obnašanje ove dužnosti, isključivo na osnovu stranačke podobnosti ili čak lične bliskosti sa određenim članom Predsjedništva.

Jedna od praksi koja nije utemeljena niti na jednom aktu i predstavlja urušavanje sistema jeste princip imenovanja ambasadora i konzula po etničkoj "liniji". Usaglašena je praksa svih članova Predsjedništva BiH u aktuelnom periodu da članovi Predsjedništva BiH iz reda jednog naroda predlažu ambasadore i konzule iz zamišljene kvote isključivo tog naroda. Članovi Predsjedništva BiH se u praksi nisu "miješali" u prijedloge za imenovanje ambasadora i konzula od strane drugih članova Predsjedništva BiH iz reda drugih konstitutivnih naroda. Ovakva praksa koja nema utemeljene je pogrešna i štetna i za državu, ali i urušava svrhu i kvalitativnu strukturu DKP mreže Bosne i Hercegovine, čiji svaki uposlenik mora raditi na zaštiti državnih interesa, a ne interesa pojedinačnih članova Predsjedništva BiH, stranaka ili određenih interesa koji se promoviraju kao etnički interesi.

ČINJENICE

- ✓ Bosna i Hercegovina nema Zakon o vanjskim poslovima niti drugu vrstu stabilnog normativnog okvira za djelovanje na polju vanjske politike
- ✓ Rukovodioci DKP-a djeluju samostalno, bez planova ili zadatih ciljeva i mjera koje moraju provoditi
- ✓ Ne postoje precizne norme i kriteriji za imenovanje rukovoditelja DKP-a u pogledu njihovog iskustva, te poznavanju kulturnih i društveno-političkih prilika država
- ✓ Ne postoji normativni okvir za upravljanje sredstvima Bosne i Hercegovine u DKP-ima što dovodi do rastrošnosti i neefikasnog i neracionalnog utroška sredstava
- ✓ Prepoznato je kršenje usvojenih vanjskopolitičkih smjernica od strane članova
- ✓ Predsjedništva Bosne i Hercegovine

Usvajanje Zakona o vanjskim poslovima Bosne i Hercegovine je od ključne važnosti za unapređenje vanjske politike, normiranje procesa unutar DKP mreže i ostvarenje vanjskopolitičkih ciljeva države u svim segmentima. Do usvajanja Zakona o vanjskim poslovima Bosne i Hercegovine, potrebno je usvojiti ažurirani strateški dokument kojim će biti definisani vanjskopolitički prioriteti i smjernice djelovanja za nadolazeći srednjoročni period.

Predsjedništvo BiH treba usvojiti smjernice za izradu programa rada DKP-ova. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine treba donijeti smjernice za izradu godišnjih programa rada DKP-ova, te iste dostaviti Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine koje treba kreirati finalni dokument. Na osnovu ovih smjernica, u skladu sa godišnjim programom rada nadležnog ministarstva, svaki DKP bi imao definiran program rada sa preciziranim godišnjim aktivnostima. U skladu sa godišnjim programom, rukovodioci DKP-ova bi imali obavezu izrade periodičnih i godišnjih izvještaja o radu. Godišnji plan rada i stepen njegove realiziranosti bi predstavljali mjerljiv kriterij za ocjenu rada DKP-ova i njihovih rukovoditelja, koje bi Ministarstvo vanjskih poslova dostavljalo Predsjedništvu Bosne i Hercegovine u formi informacije. Na osnovu ovih mjerljivih kriterija, Predsjedništvo može donositi odluke o promjenama u DKP-ovima na osnovu činjenica i efektivnosti rada.

Uvođenjem obaveznog dostavljana plana rada za mandatni period od strane kandidata za poziciju rukovodioca DKP-a (ambasador ili konzul) uozbiljuje se rad DKP-a. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je jedini i isključivi organ nadležan za imenovanje i razrješenje ambasadora i konzula Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, potrebno je da kandidati za određenu poziciju dokažu svoje kompetencije izradom detaljnog plana rada, odnosno elaborata, u kojem bi izložili svoju viziju i plan rada DKP-a, te dokazali poznavanje osnovnih političkih, društvenih i kulturnih tokova u državi u koju se upućuju na obavljanje ambasadorske ili konzulske dužnosti.

Također, uveo bi se i princip tzv. saslušanja kandidata za ambasadore i konzule, po uzoru na praksu brojnih drugih demokratskih država, poput SAD-a. Tom prilikom, kroz svojevrsni intervju, kandidat bi Predsjedništvu BiH izložio svoj plan te odgovarao na dodatne upite članova Predsjedništva BiH, kako bi se Predsjedništvo i na ovaj način moglo neposredno uvjeriti u kompetencije osobe koja se imenuje.

Nažalost, trenutna je praksa po kojoj se imenuju ambasador ili konzul bez ijednog susreta sa članovima Predsjedništva BiH. Tako, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine

imenuje lica na najodgovornije pozicije unutar mreže DKP-a, a da se u stvarnosti dva od tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine nikada ne susretnu sa osobom koju imenuju niti je lično upoznaju.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Usvajanje Zakona o vanjskim poslovima Bosne i Hercegovine
- ✓ Usvajanje programa rada DKP-ova
- ✓ Obaveza periodičnog izvještavanja o radu rukovoditelja DKP-ova
- ✓ Izrada elaborata kandidata za poziciju rukovodilaca DKP-ova
- ✓ Uvođenje obaveznog intervjua kandidata za rukovodeće pozicije u DKP-ovima od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine
- ✓ Izrada planova upravljanja objektima u vlasništvu Bosne i Hercegovine, te drugim raspoloživim resursima DKP-ova.

Da svane dan.

Skeniraj QR kod pogledaj
Izborni program SDP BiH
ili postavi pitanje.

